

**Hallituksen esitys Eduskunnalle kulutusluottoja koskevaksi
lainsäädännöksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä on tarkoitus luoda yhtenäinen säännöstö sellaisia kuluttajille myönnettäviä luottoja varten, joissa kauppa- tai palvelussopimus ja myönnettävä luotto ovat suoraan yhteydessä toisiinsa.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on kuluttajan oikeusturvan vahvistaminen kulutusluottosuhteissa. Sillä pyritään myös luomaan sellaiset markkinointiolosuhteet, että kuluttaja voi asiallisin perustein ratkaista, kannattaako hänen ottaa luottoa kysymyksessä olevaan tarkoitukseen ja missä muodossa luotto tulee hänelle edullisimmaksi.

Esityksen mukaan kulutusluottojen markkinointia, kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä kulutusluottosuhdetta sekä valvontaa ja seuraamuksia koskevat säännökset sijoitettaisiin kuluttajansuojalakiin uudeksi 7 luvuksi. Säännökset koskisivat kaikkia luottomuotoja riippumatta siitä, onko kysymys lainasta vai maksuajan myöntämisestä ja maksetaanko luotto yhdellä kertaa vai erissä. Eräiltä osin säännökset eivät kuitenkaan koskisi lyhytaikaisia eivätkä palveluksien hankkimiseksi annettavia luottoja.

Esityksen mukaan olisi kiellettyä käyttää luoton myöntämistä pääasiallisena markkinointikeinona kulutushyödykettä markkinoitaessa. Kulutusluottoja markkinoitaessa olisi ilmoitettava todellinen vuosikorko tavanomaisia luottoehtoja tai tililuoton tyypillistä käyttöä kuvaavana esimerkkinä.

Sopimus kulutusluotosta olisi tehtävä kirjallisesti ja sopimuksessa olisi mainittava laissa tarkemmin määrätyt tiedot ja sopimusehdot. Kuluttajalla olisi oikeus maksaa kulutusluotto ennenaikaisesti ja hänellä olisi oikeus määrätä, mitä saman luotonantajan useammasta saatavasta hänen suorituksellaan lyhennetään.

Jos kuluttajalla olisi oikeus tehdä väitteitä myyjää tai palveluksen suorittajaa vastaan tämän sopimusrikkomuksen johdosta, hän voisi tehdä samat väitteet ulkopuolista luotonantajaa vastaan. Kulutusluottoon perustuvasta saatavasta ei saisi ottaa kuluttajan vekselisitoumusta eikä muutakaan juoksevaa sitoumusta. Kulutusluoton perimiseksi ei saisi käyttää trattaa.

Luotonantajan oikeutta ottaa myyty tavara takaisin omistuksenpidätys- tai takaisinottoehdon nojalla rajoitettaisiin jo voimassa olevien osamaksukauppoja koskevien periaatteiden mukaisesti. Tavaraa takaisin otettaessa olisi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtävä tilitys.

Tilinhaltijan vastuuta hänen luottokortillaan oikeudettomasti tehdyistä ostoista rajoitettaisiin.

Kuluttajalle lain mukaan kuuluvia oikeuksia ei voitaisi vähentää sopimuksin.

Valtioneuvosto voisi kuluttajapoliittisin perustein määrätä kertaluottoihin pakollisen käteismaksuosuuden ja pisimmän sallitun luottoajan sekä tililuottoihin pakollisen vähimmäislyhennyksen.

Kulutusluottosäännösten noudattamista valvoisivat kuluttaja-asiamies sekä elinkeinohallitus ja sen alaiset hintatarkastajat. Säännösten rikkomisesta voisi seurata eräiden siviilioikeudellisten seuraamusten lisäksi kieltotuomio tai rangaistus. Kauppa- ja teollisuusministeriö voisi antaa tarkempia määräyksiä eräiden kulutusluottosäännösten soveltamisesta.

Säännökset ehdotetaan saatettavaksi voimaan noin kahdeksan kuukauden kuluttua siitä, kun eduskunta on ne hyväksynyt, kuitenkin siten, että eräiden markkinointisäännösten kohdalla olisi tämän lisäksi kuuden kuukauden siirtymäaika.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3. Kulutusluottoja koskeva lainsäädäntö muissa maissa ja kansainvälisiä hankkeita	16
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	3.1. Muiden maiden oikeus	16
1.1. Yleistä	3	3.1.1. Yleistä	16
1.2. Tavoitteet	5	3.1.2. Pohjoismaat	17
1.3. Keinot	6	3.2. Kansainvälisten järjestöjen hankkeita	19
1.3.1. Yleistä	6	4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	20
1.3.2. Säännösten sijoittaminen kuluttajan-suojalakiin	6	4.1. Organisaatiovaikutukset	20
1.3.3. Säännösten soveltamisala	7	4.2. Henkilöstövaikutukset	20
1.3.4. Kuluttajien harkintamahdollisuuksien lisääminen	7	5. Esityksen taloudelliset vaikutukset	20
1.3.5. Kuluttajien oikeussuojan vahvistaminen	8	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	21
1.3.6. Poikkeukset markkinointi- ja oikeus-suojasäännösten soveltamisesta	10	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	21
1.3.7. Ylivelkaantumisen ehkäiseminen	11	1. Lakiehdotusten perustelut	21
1.3.8. Valvonta, määräysten antaminen ja seuraamukset	11	1.1. Kuluttajansuojalaki	21
1.3.9. Muuhun lainsäädäntöön ehdotetut muutokset	12	7 luku. Kulutusluotot	21
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	12	Määritelmät ja soveltamisalan rajoitukset	21
2.1. Voimassa oleva lainsäädäntö	12	Kulutusluottojen markkinointi	24
2.1.1. Luotonantoa koskevat säännökset yleensä	12	Kulutusluottosuhdetta koskevat säännökset	27
2.1.2. Osamaksukauppa	13	Määräystenantovaltuus	35
2.1.2.1. Laki osamaksukaupasta	13	Valvonta ja seuraamukset	36
2.1.2.2. Lomakkeet ja hintailmoitte-lu	14	1.2. Osamaksukaupasta annettu laki	38
2.1.2.3. Luottoehtojen kansantalou-dellinen säätely	14	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	40
2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	14	3. Voimaantulo	40
2.2.1. Eduskunnan lausuma	14	LAKITEKSTIT	
2.2.2. Valmisteluelimet ja lausuntokierrokset	15	1. Laki kuluttajansuojalain muuttamisesta	41
		2. Laki osamaksukaupasta annetun lain muuttamisesta	45
		LIITTEET	
		Rinnakkaisteksti. Laki osamaksukaupasta annetun lain muuttamisesta	47
		Asetus eräiden kuluttajansuojalain 7 luvun säännösten soveltamista koskevista poikkeuksista	50

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Yleistä

Kulutusluottoja on mahdollista säännellä eri tasoilla. Kansantaloudellisin keinoin, esimerkiksi raha- ja veropoliittisin järjestelyin, voidaan vaikuttaa kulutusluottojen käyttöön ja säädellä niiden vaikutuksia kansantalouden kannalta. Toisaalta voidaan pyrkiä sääntelemään kuluttajien oikeudellista asemaa ja vaikuttaa kuluttajapolitiikan suuntaan. Tämä esitys rakentuu viimeksi mainitulle näkökulmalle.

Tämä vaikuttaa sekä sääntelykeinoihin että siihen, millaiset luotot katsotaan kulutusluotoiksi. Esitys koskee elinkeinonharjoittajien kuluttajille myöntämiä luottoja kulutushyödykkeiden eli kulutustavaroiden tai -palvelusten hankkimiseksi, jos luotonanto on kytketty määrätyllä tavoin hyödykkeen hankkimiseen.

Kulutusluottojen eri rahoitusmuodoissa voidaan erottaa kaksi päälinjaa. Luottosuhteessa voi aluksi olla vain kaksi osapuolta, toisaalta kuluttaja ja toisaalta myyjä tai palveluksen suorittaja. Viimeksi mainittu antaa kuluttajalle maksuaikaa joko osamaksu- tai muunlaisin ehdoin. Kuluttajan kanssa tehty sopimus voidaan kuitenkin siirtää ulkopuoliselle luotonantajalle, jolloin myyjä tai palveluksen suorittaja saa tältä maksun, kun taas kuluttaja saa uuden vastapuolen, jolle hänen tulee vastaisuudessa suorittaa velkansa. Tätä sopimusten diskonttausmenetelmää käytetään erityisesti osamaksukaupassa.

Toinen päälinja on, että kulutusluottosuhteessa on alunperin kolme osapuolta, myyjä tai palveluksen suorittaja, ulkopuolinen luotonantaja ja kuluttaja. Tällöin kullakin osapuolella on sopimus kummankin muun osapuolen kanssa. Myyjä tai palveluksen suorittaja saa välittömästi maksun hyödykkeen hinnasta tai ainakin sen osasta, ja kuluttaja maksaa luotonantajalta saamansa lainan takaisin suoraan tälle. Luottokorttijärjestelmää voidaan pitää tällaisen järjestelyn teknisesti kehittyneempänä muotona.

Kulutusluotto voidaan antaa siten, että se liittyy määrättyyn, yksilöityyn hankintaan, kuten osamaksuluotto ja vähittäiskaupassa käytetty vekseliluotto. Toisaalta se voidaan antaa tililuottona siten, että kuluttaja tekee luottosopimuksen joko suoraan myyjän tai palveluksen suorittajan kanssa taikka ulkopuolisen luotonantajan kanssa siitä, että hän voi käyttää luottoa sopimuksen sallimissa puitteissa. Kuluttaja voi silloin käyttää luottoa omien tarpeidensa mukaisesti tai olla käyttämättä sitä.

Tililuotto saattaa olla sidottu määrättyjen hyödykkeiden hankkimiseen tai sen käyttö voi olla rajoitettu määrättyyn yritykseen tai yritysketjuun. Yrityskohtainen tililuotto ei välttämättä edellytä luottokorttijärjestelmän käyttöönottoa, vaan se voidaan antaa esimerkiksi vastakirjaluottona. Tililuotto, jota voidaan käyttää samaan ketjuun kuuluvissa eri yrityksissä, annetaan sen sijaan käytännössä yleensä luottokortin avulla. Lisäksi on käytössä yleisiä luottokortteja, joilla kuluttaja voi hankkia hyödykkeitä kaikista niistä yrityksistä, jotka ovat sitoutuneet tähän järjestelyyn joko liittymällä jäseniksi luotonantajayhteisöön tai tekemällä luotonantajan kanssa sopimuksen asiakkaitensa luototuksesta tässä muodossa.

Kulutusluottoja koskevia täsmällisiä empiirisiä tietoja Suomen oloista on vaikeasti saatavissa. Tämä johtuu muun muassa siitä, että tarkasteltaessa kulutusluottoja kansantaloudellisesta näkökulmasta on käytetty erilaista kulutusluoton käsitettä kuin tässä esityksessä. Lisäksi esimerkiksi rahoitusyhtiöistä tehdyissä selvityksissä ei ole eroteltu toisaalta elinkeinonharjoittajien välisiä ja toisaalta kuluttajille myönnettyjä luottoja. Myös kotitalouksien luotto-ostoja koskevissa tilastoissa on vaihtelevuutta siinä, mikä lasketaan kulutusluotoksi, ja siinä, mikä katsotaan käteis- ja mikä luotto-ostoksi. Tämän lisäksi kulutusluottojen käyttäjiä ja käytön syitä koskevat selvitykset ovat antaneet ainakin osin ristiriitaisia tuloksia. Seuraavassa esitetään kuitenkin joitakin suuntaa-antavia empiirisiä tietoja kulutusluottojen käytöstä Suomessa.

Kulutusluottotutkimus 1976. Kulutusluotto-kaupan laajuutta, kuluttajien velkaantumista ja

säästämistä, luottokustannuksia ja kuluttajien korko- ja hintatietoutta käsitellään oikeusministeriön toimeksiannosta suoritettussa tutkimuksessa "Tietoja kulutusluotoista" (Bärlund, 1976). Kulutusluottojen määrä oli tutkimuksen mukaan kasvanut voimakkaasti 1960-luvulla, mutta 1970-luvulla luottorahoituksen osuus näytti alentuneen kokonaiskulutukseen verrattuna. Luotolla ostettiin eniten kalliita kestokulutushyödykkeitä, kuten henkilöautoja, moottoripyöriä, mopedeja, kotitalouskoneita, viihde-elektroniikkaa sekä muita vapaa-ajan viettoon liittyviä tavaroita. Osamaksu oli yleisesti ottaen tavallisin luottorahoitusmuoto. Tililuotolla ostettiin erityisesti tekstiili- ja vaatealan tuotteita.

Kulutusluottoja käyttivät tutkimuksen mukaan tavallisimmin keski- tai alempituloiset työväestöön kuuluvat nuoret. Suomalaisten kulutusluotovelkaantumisen oli suhteellisen vähäistä muihin maihin verrattuna. Suomalaisten velkaantumisen pääasiallinen syy oli asunnon hankkiminen.

Eri luottomuodoista aiheutui sanotun tutkimuksen mukaan eniten luottokustannuksia osamaksukaupassa ja luottokaupassa, jossa käytettiin kuukausittain erääntyviä vekseleitä. Kuluttajilla ei yleensä ollut käsitystä eri luottomuotojen kustannuksista, vaan esimerkiksi osamaksukauppaa pidettiin yleensä edullisena.

Vuoden 1981 kotitaloustiedustelu. Tilastokeskuksen vuonna 1981 suorittamassa kotitaloustiedustelussa kerättiin oheistietoja myös siitä, oliko eräät kestokulutushyödykkeet ostettu käteisellä, tiliin vai osamaksulla. Kyselyn mukaan oli kaikki sellaiset kaupat, joissa maksuaika oli korkeintaan kuukausi, luokiteltava käteisostoiksi. Näin saatiin seuraavanlaisia tuloksia:

Kulutushyödykkeen ostaminen käteisellä oli yleisin kotitalouksien käyttämä rahoitusmuoto kaikissa muissa tutkimuksen käsittämässä hyödykeryhmissä paitsi kirjasarjojen ostoissa; niistä varoista, joita käytettiin kirjasarjojen ostamiseen, lähes 80 prosenttia muodostui osamaksusuorituksista. Käteisellä ostettiin suurimmaksi osaksi myös kalleimmat hyödykkeet: asunto- ja perävaunut, moottoripyörät, sohvakalustot ja kirjahyllyt, stereot, kuvanauhurit, väritelevisiot, pianot, pölynimurit sekä ompelukoneet. Näiden hyödykkeiden hankintaan käytetyistä varoista osamaksuostot muodostivat 20—40 prosenttia. Kaikissa muissa tavararyhmissä osamaksuostot muodostivat alle 20 prosenttia. Tilirahoitusta käytettiin eniten vaateostoksissa sekä kuvanauhureiden ja huonekalujen hankinnassa (4—10 pro-

senttia). Kaikissa muissa hyödykeryhmissä tiliosotokset muodostivat alle 3 prosenttia.

Suurin markkamäärä kotitaloutta kohti, keskimäärin noin 4 000 markkaa, käytettiin vuonna 1981 autojen ostamiseen, mistä määrästä 78 prosenttia oli käteisostoja, 1 prosentti tilioistoja ja 21 prosenttia osamaksukauppoja.

Luottokorttiluotot. Edellä selostettuja lukuja tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava, että useat luottokorttiosotokset sijoittuvat siinä lyhyen maksuajan vuoksi ryhmään "käteisotot". Luottokorttien käytöstä voidaan yleisluontoisesti esittää seuraavanlaisia tietoja:

Luottokorttien käytön aloittivat Suomessa öljy-yhtiöt jo 1950-luvulla. Tällä hetkellä on käytössä yli 40 erilaista luottokorttia, joista suurin osa on yksittäisillä liikkeillä ja ketjuilla. Tarkkaa määrää on vaikea saada selville, koska millä tahansa yrityksellä on mahdollisuus ottaa käyttöön luottokortti ilman että toimintaa millään tavoin valvotaan tai keskitetysti kirjataan. Vähittäiskaupan keskuudessa tehdyn arvion mukaan luottokorttikauppa on Suomessa seuraavanlaisia:

Ryhmät	Luottokorttien lukumäärä	Myynti vuonna 1983 mk	Keskimääräinen luottokanta keväällä 1984
I	140 000	1,2 mrd.	225 mmk
II	500 000	2,8 mrd.	280 mmk
III	260 000	0,65 mrd.	120 mmk

Ryhmään I kuuluvat yleisluottokortit Eurocard, OK, Visa, Aktiiviraha, Amex, Diners, Käyttöluotto ja Maxer. Ryhmään II kuuluvat öljy-yhtiöiden kortit: Esso, Finnoil, Kesoil, Shell, Union ja TB. Ryhmään III kuuluvat kaupan ketjujen ja tavaratalojen kortit: E-tilipalvelu, K-kortti, Kuusinen, Musta-Pörssi, Pukeva, Seppälä, Sokos ja Stockmann. Tästä ryhmästä puuttuu useita pieniä luottokortti- tai valintatilijärjestelmiä, joilla ei kuitenkaan ole kokonaiskuvalla olennaista merkitystä.

Sellaisten luottokorttien kasvumahdollisuuksien, joilla saa kahta kuukautta pitemmän maksuajan, arvioidaan kohdistuvan vähittäiskaupan alueille, joissa osamaksukaupalla on ollut tähän asti merkittävä osuus. Tällainen ala on esimerkiksi radio- ja kodinkoneiden kauppa, jonka arvo vuonna 1983 oli noin kolme miljardia markkaa ja jossa osamaksukaupan osuus oli arviolta 20—30 prosenttia. Luottokorttikauppa tullee syrjäyttämään osamaksukauppaa myös huonekalujen ja muiden sisustustarvikkeiden kaupassa, jonka arvo vuonna 1983 oli 1,8 miljardia markkaa. Koko

luottokorttikaupan volyymin arvioidaan vuonna 1984 nousevan 5,6 miljardiin markkaan. Luottokorttiluotot ovat leviämässä perinteisestä tavara-kaupasta myös muun muassa matkapalveluksiin.

Yllä esitettyjä lukuja tarkasteltaessa on huomattava, että niissä ovat mukana myös liikeyrityksille myönnetty luottokortit.

Tähän mennessä Suomessa on ollut käytössä lähinnä sellaisia luottokortteja, joilla on saanut keskimäärin 45 päivän korottoman maksuajan. Viime aikoina on kuitenkin tullut markkinoille kortteja, joilla saadaan pitempiaikaista, jopa kahden vuoden korollista luottoa. Luoton yläraja on näissä korteissa ollut tähän mennessä 30 000 markkaa ja korko lähes poikkeuksetta yli 20 prosenttia.

Pohjoismaiden neuvoston tutkimus. Pohjoismaiden ministerineuvoston teettämässä tutkimuksessa vuodelta 1983 (Vaagbø, Spare- og låneatferd i nordiske hushold; Nordisk Embetsmannskomite for konsumentspørsmål, rapport 1984:6) on kartoitettu kotitalouksien luottojen käyttöä eri sosiaaliryhmissä. Tutkimus käsitti Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan.

Yhteistä kaikille tutkituille maille oli, että luottokorttiluottoa käyttivät etupäässä ylemmät sosiaaliluokat. Suomessa 16 prosentilla tutkituista oli luottokorttivelkaa. Osamaksuluottoa käyttivät erityisesti Suomessa ja Norjassa kaikki sosiaaliluokat. Kuluttajien aktiivisuudessa hankkia vertailutietoja eri luottomuotojen kustannuksista ei havaittu olennaisia eroja eri sosiaaliryhmien välillä.

Kaikki perheen velat huomioon ottaen velkaisuus oli Suomessa ja Norjassa suurinta alimmissa tuloluokissa, kun taas Ruotsissa ja Tanskassa eniten ansaitsevilla oli enemmän velkaa suhteessa perheen tuloihin. Kulutusluottojen suhde perheen tuloihin ei kuitenkaan käynyt tutkimuksessa esille, koska myös asuntolainat sisältyivät laskelmiin.

Pohjoismaisen tutkimuksen mukaan velallinen katui tekemiään luottokauppoja harvoin. Kuitenkin noin 17 prosenttia alimpiin sosiaaliluokkiin kuuluvista oli Suomessa ilmoittanut, että heillä oli ollut maksuvaikeuksia osamaksukaupassa. Pankki- ja luottokorttiluottoja oli kaikissa tutkimuksen kohteena olevissa maissa kaduttu harvemmin kuin osamaksuluottoja.

Maksuhäiriöitä koskevat tutkimukset. Viime vuosikymmenellä ja tämän vuosikymmenen alussa Suomessa tehdyistä eräiden paikkakuntien ulosottokäytäntöä ja maksamismääräysmenettelyä koskevista tutkimuksista voidaan saada joitakin viitteitä kulutusluottoihin liittyvistä maksuhäiriö-

tilanteista, joskaan tutkimuksia ei ole tehty tilastollisin menetelmin. Siltä osin kuin kulutushyödykkeiden hankkimiseen otetut luotot oli erotettu muusta aineistosta kävi tutkimuksissa ilmi muun muassa, että kulutusluottoperinnässä velallisina olivat tyypillisesti nuoret avioparit ja yleensäkin nuoret, että luottomuodoista osamaksu oli ulosotto- ja maksamismääräysperinnässä yleisin, että velka liittyi muita useammin kirjojen tai asusteiden ostoon ja että suurin osa saatavista oli alle 2 000 markkaa. Kulut olivat maksamismääräysasioissa 100—600 markkaa.

1.2. Tavoitteet

Nykyisen lainsäädännön keskeisiä puutteita on se, että yleisissä luottosuhteita koskevissa säännöksissä ei oteta huomioon sitä kuluttajansuojalainsäädännön perusajatusta, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimussuhteessa kuluttaja on ammattitietojensa, kokemuksensa ja taloudellisten mahdollisuuksiensa puolesta heikompana sopijapuolena erityisen suojan tarpeessa. Osamaksukaupan sääntely tosin rakentuu tämän suuntaiselle sosiaaliselle perustalle. Muut kulutusluottosuhteet, esimerkiksi tililuotot, ovat kuitenkin yleisten sääntöjen varassa. Lisäksi osamaksukauppaa koskevat säännökset kaipaavat tarkistamista eräiltä osin sikäli kuin on kysymys kuluttajakaupoista ja eräiltä osin yleisestikin.

Vaikka kuluttajansuojalain (38/78) markkinointia ja sopimusehtoja koskevissa säännöksissä onkin pidetty nimenomaan silmällä kuluttajan aseman turvaamista, ne eivät yleisluonteisuutensa vuoksi riitä antamaan ohjetta kulutusluottosuhteissa. Kulutusluottoja tarjoavat elinkeinonharjoittajat eivät myöskään ole järjestäytyneet sillä tavalla, että kuluttajansuojaviranomaisten olisi käytännössä mahdollista neuvotteluteitse saada aikaan merkittäviä tuloksia.

Kuluttajan on usein vaikea saada tietoa siitä, mitä luotto todellisuudessa maksaa. Tämä estää häntä tekemästä harkitsevaa vertailua toisaalta luotto- ja käteisoston välillä ja toisaalta eri luottomuotojen välillä. Voimaperäinen luoton markkinointi saattaa sääntelemättömänä johtaa kuluttajan tekemään sellaisia sitoumuksia, joiden johdosta hän ylivelkaantuu tai jotka muuten ovat hänelle epäedullisia. Esityksen tavoitteena on luoda sellaiset markkinointiolosuhteet, että kuluttaja voi asiallisin perustein ratkaista, kannattaako hänen ottaa luottoa kysymyksessä olevaan tarkoitukseen ja missä muodossa luotto tulee

hänelle edullisimmaksi. Tietojensaantimahdollisuuden avulla voidaan samalla välillisesti ehkäistä ylivelkaantumisen vaaraa sekä vaikuttaa siihen, että luottokustannukset pysyvät kohtuullisina. Kulutustavaroiden luottokaupan ja kulutuspalveluksien luotolla tarjoamisen säilyminen terveellä pohjalla on sekä kuluttajien että alalla toimivien elinkeinonharjoittajien edun mukaista.

Esityksellä ei sinänsä pyritä lisäämään tai supistamaan kulutusluottojen määrää. Se on kuitenkin omiaan vaikuttamaan rahoitusmuodon valintaan ja siten karsimaan pois helposti saatavia mutta kuluttajan kannalta epätaloudellisia luottomuotoja. Tätä kautta uudistuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia kulutuksen rakenteeseen.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on kuluttajan oikeusturvan vahvistaminen kulutusluottosuhteissa. Sillä pyritään luomaan yhtenäinen, kaikki ne kulutusluottotilanteet kattava säännöstö, josta kuluttajan voidaan katsoa olevan erityisen suojan tarpeessa. Näitä ovat toisaalta tilanteet, joissa elinkeinonharjoittaja antaa itse kuluttajalle luottoa omien tuotteittensa menekin edistämiseksi, ja toisaalta sellaiset järjestelyt, joissa ulkopuolinen luotonantaja rahoittaa määrätyn tai määrättyjen elinkeinonharjoittajien tuotteiden hankkimista, eli tilanteet, joissa itse kaupalla tai palveluksen suorittamisella ja myönnettävällä luotolla on suora yhteys toisiinsa.

Kuluttajansuojan kannalta ei saa olla ratkaisevaa, kuka on muodollisesti velkojana, kunhan välitön yhteys on olemassa asianomaisen hyödykkeen hankkimisen ja luotonsaannin välillä. Esityksen tavoitteena on sen vuoksi turvata kuluttajalle sama oikeudellinen asema siitä riippumatta, onko velkojana myyjä tai palveluksen suorittaja itse vai siirronsaaja tai muu ulkopuolinen luotonantaja. Myöskään sillä ei saa olla vaikutusta kuluttajan oikeudelliseen asemaan, onko myyjä tai palveluksen suorittaja tehnyt asiakkaittensa luotottamisesta sopimuksen pankin, rahoitusyhtiön vai muun ammattimaisen luotonantajan kanssa.

Esityksellä pyritään lisäksi korjaamaan eräitä osamaksukauppakäytännössä ilmenneitä epäkohtia ja osin vahvistamaan kuluttajan asemaa nykyisestä myös osamaksukauppasuhteissa.

Esityksellä ei pyritä sääntelemään luotonantajan ja myyjän tai palveluksen suorittajan välistä sopimussuhdetta. Kuluttajan aseman sääntely voi kuitenkin käytännössä aiheuttaa sopimuskäytännön muutoksia myös tässä suhteessa.

1.3. Keinot

1.3.1. Yleistä

Kulutusluottoja säänneltäessä on otettava huomioon, että luoton saannilla saattaa olla keskeinen merkitys kuluttajalle. Kuluttaja voi luotolla hankkia kalliita hyödykkeitä ilman että hänen on etukäteen säästettävä koko hintaa, ja hän saataen hyödykkeen aikaisemmin käyttöönsä. Tämä tarve korostuu tietyissä elämäntilanteissa kuten perhettä perustettaessa. Lisäksi kuluttajalle on merkitystä sillä, että luoton käyttö on yksinkertaista ja vaivatonta. Esimerkiksi luottokorttiluotot ovat saavuttaneet helposti jalansijaa paitsi sen vuoksi, että luottokorttijärjestely mahdollistaa luottojen rationaalisen käsittelyn myyjän puolella, myös siksi, että ne ovat kuluttajan kannalta käteviä. Osamaksukauppa, jossa myyjän vakuutena on itse kaupan kohde, tarjoaa puolestaan mahdollisuuden antaa luottoa myös sellaisille kuluttajille, jotka eivät muuten voisi tarjota väärittäviä vakuuksia. Näitä etuja ei ole sinänsä syytä kaventaa, vaan kulutusluottojen sääntelyssä on käytettävä keinoja, jotka poistavat tai ehkäisevät kulutusluottoon liittyviä epäkohtia häiritsemättä tarpeettomasti tervettä luotonantokäytäntää.

1.3.2. Säännösten sijoittaminen kuluttajansuojalakiin

Tässä esityksessä ehdotetaan, että kulutusluottojen markkinointia, kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä kulutusluottosuhdetta sekä valvontaa ja seuraamuksia koskevat säännökset sijoitetaan kuluttajansuojalakiin uudeksi 7 luvuksi.

Kulutusluottotoimikunta ja kulutusluottotöryhmä ehdottivat mietinnöissään (komiteamietintö 1977:30 ja oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 8/1982) erillisen kulutusluottolain säätämistä. Jatkovalmistelussa on kuitenkin katsottu tarkoituksenmukaiseksi pyrkiä sisällyttämään keskeiset kuluttajan asemaa koskevat säännökset samaan säädökseen. Tällä tavoin ne ovat helpommin hahmotettavissa ja myös kuluttajien itsensä käytettävissä. Kulutusluottoja koskevien säännösten sijoittamista kuluttajansuojalakiin puoltaa lisäksi se, että kulutusluotot liittyvät kiinteästi kuluttajansuojalaissa tarkoitettuihin kuluttajakauppoihin. Erityisesti kulutusluoton markkinointi liittyy usein erottamattomasti itse hyödykkeen markkinointiin.

1.3.3. Säännösten soveltamisala

Jo voimassa olevien kuluttajansuojalain säännösten soveltumista luotonantoon yleensä käsitellään jäljempänä jaksossa 2.1.1. Nyt ehdotetut uudet säännökset soveltuisivat sen sijaan vain, jos kysymyksessä on ehdotuksessa määritelty kulutusluotto, eli elinkeinonharjoittajan antaessa kuluttajalle luottoa kulutushyödykkeen hankkimista varten, jos luoton antajana on myyjä tai palveluksen suorittaja itse taikka ulkopuolinen luotonantaja myyjän tai palveluksen suorittajan kanssa tekemänsä sopimuksen tai muun kuluttajien luottotamasta koskevan järjestelyn perusteella. Luotonantajaan rinnastettaisiin sellainen elinkeinonharjoittaja, jolle luottosopimuksesta johtuvat oikeudet ovat siirtyneet.

Säännökset eivät näin koskisi luottoa, joka annetaan kulutushyödykkeen — esimerkiksi auton — hankkimista varten, jos kuluttaja saa vapaasti valita sopimuskumppaninsa eikä luoton saaminen ole siis sidottu siihen, että kauppa tehdään jonkin määrätyn myyjän kanssa tai että auto ostetaan jostakin määrätystä yritysketjusta.

Säännökset koskisivat kaikkia luottomuotoja riippumatta siitä, onko luotto annettu lainana vai maksuajan lykkäyksenä ja maksetaanko luotto yhdellä kertaa vai erissä sekä siitä riippumatta, sisältyykö kauppaan omistuksenpidätys- tai takaisinottoehto vai ei. Tililuottoja ehdotetaan kuitenkin säänneltäviksi osittain eri tavoin kuin kertaluottoja, jotka ovat luonteeltaan toisenlaisia.

Säännökset eivät koskisi elinkeinonharjoittajien välisiä eivätkä kuluttajien välisiä luottoja. Asuntolainat jäisivät myös kulutusluottosäännösten soveltamisalan ulkopuolelle, koska kuluttajansuojalain 1 luvun 6 §:n mukaan vain lain 2 ja 3 luvun säännökset koskevat myös asuntojen tarjontaa.

Tämän lisäksi säännökset koskisivat vain osittain esimerkiksi lyhytaikaisia luottoja ja sellaisia luottoja, jotka annetaan kulutuspalveluksien hankkimiseksi.

1.3.4. Kuluttajien harkintamahdollisuuksien lisääminen

Kuluttajansuojan kehittämisessä on ollut yhtenä keskeisenä tavoitteena sellaisten olosuhteiden aikaansaaminen, että kuluttajien hankintapäätökset voisivat perustua asiallisiin tietoihin.

Markkinointi, jossa kiinnitetään kuluttajan huomiota ensisijaisesti siihen, että hyödykkeen

hankkimiseksi on mahdollista saada luottoa, on omiaan vaarantamaan sen, että kuluttajan päätös hankkia hyödyke perustuisi hänen tarpeisiinsa ja taloudellisiin mahdollisuuksiinsa sekä hyödykkeen ominaisuuksiin. Koska luotonsaantimahdollisuuksien korostaminen on omiaan kiinnittämään huomion pääasiasta toissijaiseen seikkaan, ehdotetaan, että kulutushyödykkeiden markkinoinnissa kielletään käyttämästä luoton myöntämistä pääasiallisena markkinointikeinona.

Jotta kuluttaja voisi asiallisin perustein harkita, kannattaako hänen ottaa kulutusluottoa ja mikä tarjolla olevista eri luottomuodoista on hänen kannaltaan edullisin, ehdotetaan kuluttajansuojalakiin otettavaksi säännökset siitä, mitä tietoja elinkeinonharjoittajan on annettava kuluttajille luottoa markkinoidessaan. Tiedonantovelvollisuuden tärkeyttä on omiaan korostamaan se, että kuluttaja hankkii usein luotolla tavallista kalliimpia hyödykkeitä ja että päätöksellä saattaa taten olla olennainen ja ehkä pitkäaikainenkin vaikutus hänen talouteensa.

Ehdotuksen mukaan elinkeinonharjoittajan on kertaluottoa markkinoidessaan ilmoitettava myös niin sanottu todellinen vuosikorko eli kaikki luottokustannukset vuosikoroksi muutettuina ottaen huomioon velan aleneva määrä. Luottokustannuksiksi lasketaan kaikki sellaiset korot, kulut ja muut maksut, jotka kuluttajan on luottosuhteen johdosta maksettava. Jos markkinoinnissa ilmoitetaan hyödykkeen käteishinta, on samalla ilmoitettava sen luottohinta.

Tieto todellisesta vuosikorosta helpottaa vertailua toisaalta käteis- ja luottohankinnan ja toisaalta eri luottovaihtoehtojen välillä. Esimerkiksi pelkän käteishinnan ja luottokustannusten ilmoittaminen ei anna näistä seikoista yhtä selvää kuvaa, koska luottoajan pituuden vaikutus jää siinä huomioon ottamatta. Lisäksi kuluttajan on vaikea hahmottaa esimerkiksi kuukausikorkona ilmoitetun koron todellista suuruutta ja luottokustannusten suhteellista osuutta luottomäärästä, jollei näitä ilmoiteta standardisoidulla tavalla laskettuna todellisena vuosikorkona. Tämän ohella velvollisuus ilmoittaa todellinen vuosikorko vaikuttaa kilpailutilanteeseen ja on siten omiaan alentamaan luottokustannuksia.

Muun muassa Ruotsin lainsäädännöstä saatujen kokemusten perusteella on katsottu, että säännösten toimivuus edellyttää määrätynlaista joustavuutta todellisen vuosikoron ilmoittamisvelvollisuudessa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että jos elinkeinonharjoittaja antaa kysymyksessä olevaan tarkoitukseen luottoja erilaisin ehdoin, hä-

nen ei tarvitse ilmoittaa todellista vuosikorkoa eikä luottohintaa täsmällisesti jokaisessa yksittäistapauksessa eikä edes jokaisen vaihtoehdon osalta erikseen. Kuluttajan on kuitenkin tällöinkin voitava saada suuntaa-antava tieto todellisesta vuosikorosta. Sen vuoksi elinkeinonharjoittaja voisi ilmoittaa todellisen vuosikoron ja luottohinnan hänen tarjoamiensa tavanomaisten luottoehtojen mukaisena esimerkkinä.

Tililuottoa markkinoitaessa on ehdotuksen mukaan ilmoitettava todellinen vuosikorko luoton tyypillistä käyttöä kuvaavana esimerkkinä.

Elinkeinonharjoittajan tiedonantovelvollisuutta ehdotetaan yleismarkkinointivaiheen lisäksi säänneltäväksi eräiden kulutusluottosopimusten osalta myös siinä markkinointivaiheessa, joka edeltää välittömästi yksittäisen luottoa koskevan sopimuksen tekoa.

1.3.5. Kuluttajien oikeussuojan vahvistaminen

Sopimuksen tekeminen. Osamaksukaupasta annetussa laissa (91/66) omaksuttu periaate sopimuksen määrämuotoisuudesta ehdotetaan ulotettavaksi muihinkin kulutusluottoihin. Sopimus kulutusluotosta on ehdotuksen mukaan tehtävä kirjallisesti ja sopimuksessa on mainittava laissa tarkemmin määrätty tiedot ja sopimusehdot. Kuluttajalta voitaisiin osamaksukaupasta annettuun lakiin sisältyvän periaatteen mukaisesti periä ainoastaan sellaisia maksuja, korkoja, hyvitystä tai korvausta, joka sisältyy kirjalliseen sopimukseen.

Oikeus maksaa luotto ennen aikaisesta. Jollei asiasta ole nimenomaista säännöstä, luotonantaja ei ole yleisten sopimusoikeudellisten sääntöjen mukaan velvollinen ottamaan vastaan korollisen velan maksua ennen eräpäivää. Käytännössä kuitenkin velan ennen aikainen maksaminen on yleensä myös luotonantajan etujen mukaista. Kuluttajan kannalta saattaa puolestaan olla merkityksellistä päästä irtaantumaan raskaaksi käyneestä luottosuhteesta, jos hän saa rahoituksen järjestetyksi muulla tavoin. Tämän vuoksi ehdotetaan osamaksukaupasta annettuun lakiin sisältyvän säännön mukaisesti, että kuluttajalla on oikeus suorittaa maksamatta oleva osa kulutusluotosta ennen sen erääntymistä. Lainkohtaan sisältyisivät säännökset siitä, miten luotonantajan saatava ennen aikaisen suorituksen tapahtuessa lasketaan.

Väite- ja vaadeoikeus luotonantajaa kohtaan. Kuluttajansuojalain 5 luvun 12 §:n mukaan kuluttaja saa pidättyä maksamasta kauppahintaa,

jos tavarassa on virhe eikä virhettä ole oikaistu. Tämä oikeus hänellä on yleisten velvoiteoikeudellisten periaatteiden mukaan myös sitä kohtaan, jolle myyjän kaupasta johtuvat oikeudet ovat siirtyneet, mutta oikeutta voidaan sopimuksin rajoittaa.

Jos kauppa sitä vastoin on rahoitettu siten, että ulkopuolinen luotonantaja, esimerkiksi luotto-korttiyhtiö, myöntää suoraan ostajalle luoton, ostajalla ei yleisten sääntöjen mukaan lähtökohdaisesti ole oikeutta jättää maksamatta luottoa, vaikka hänellä olisi tavarän virheen vuoksi oikeus pidättyä maksamasta kauppahintaa myyjälle. Yksittäistapauksessa saatettaisiin kuitenkin päätyä siihen, että kuluttajalla on sama väiteoikeus ulkopuolista luotonantajaa kuin itse myyjää vastaan, kun luoton myöntäminen liittyy suoraan myyjän liiketoiminnan edistämiseen ja varsinkin kun myyjäyryitys on luoton myöntäneen yhteisön, esimerkiksi luotto-osuuskunnan, jäsen. Myös väiteoikeutta rajoittava ehto luotonantajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa, esimerkiksi luotto-korttisopimuksessa, saatettaisiin tällaisessa tapauksessa voimassa olevan lain mukaankin katsoa kohtuuttomaksi.

Kuluttajansuojan kannalta on perusteltua, että niissä tilanteissa, joissa ostajan saama luotto on seuraus myyjän ja ulkopuolisen rahoittajan välisestä asianomaisen myyjän myyntitoiminnan rahoittamista koskevasta järjestelystä, ostajan asema myyjän suoritusvirheen johdosta on samanlainen siitä riippumatta, kuka rahoitusjärjestelyn osapuolista muodollisesti on velkojana. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi nimenomaisesti, että jos kuluttajalla on myyjän sopimusrikkomuksen johdosta oikeus pidättyä maksusta, hän voi vedota tällaiseen oikeuteen myyjän lisäksi siirronsaajaa ja muuta ulkopuolista luotonantajaa vastaan.

Samoin kuluttaja voisi tällaisessa tapauksessa vaatia myös ulkopuoliselta luotonantajalta hinnan palautusta, vahingonkorvausta tai muuta rahasuoritusta. Sama koskee palveluksen suorittajan sopimusrikkomuksesta johtuvia kuluttajan vaateita, jos palveluksia voidaan hankkia tililuotolla. Ehdotuksen mukaan siirronsaaja ja muu ulkopuolinen luotonantaja ei ole kuitenkaan velvollinen maksamaan kuluttajalle enemmän, kuin on saanut kuluttajalta maksusuorituksina.

Ehdotuksen toteuttamisella saattaa olla vaikutusta luotonantajan ja myyjän väliseen sopimuskäytäntöön, koska osapuolten olisi todennäköisesti käytännössä sovittava keskinäisestä vastuun jaosta niissä tilanteissa, joissa kuluttaja vetoaa

väite- tai vaadeoikeuteensa. Tämä ei olisi kuitenkaan olennaisesti uutta nykytilanteeseen verrattuna, koska jo nyt käytössä olevissa rahoittajan ja myyjäyrytysten välisissä sopimuksissa on tämän tyyppisiä ehtoja eräiden maksuhäiriötilanteiden varalle sekä siltä varalta, että myyjä laiminlyö noudattaa kadonneeksi ilmoitetun luottokortin vastaanottamiseen liittyviä ohjeita. Ehdotettu säännös olisi omiaan vaikuttamaan liiketoimintaa tervehdyttävästi, koska ulkopuolisten rahoittajien olisi entistä tärkeämpää toimia yhteistyössä vain sellaisten yritysten kanssa, jotka hoitavat liiketoimintansa tyydyttävästi.

Kielto ottaa vastaan juoksevia sitoumuksia. Juoksevien sitoumusten hallintaan liittyy voimakas suoja sellaisia väitteitä vastaan, jotka johtuvat sitoumuksen perustana olevasta velkasuhteesta. Jos kuluttaja antaa esimerkiksi vekselisitoumuksen kulutusluoton yhteydessä ja luotonantaja siirtää vekselin edelleen, kuluttaja voi menettää sen suojan, jonka väiteoikeutta koskeva säännös hänelle muuten takaisi. Käytännössä sama vaikutus kuluttajan taloudelle voi aiheutua siitä, että kulutusluoton yhteydessä otetaan juokseva sitoumus sellaiselta henkilöltä, joka elää hänen kanssaan yhteisessä taloudessa.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että kulutusluottoon perustuvasta saatavasta ei saa ottaa kuluttajan tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa elävän henkilön vekselisitoumusta. Sama koskee sitoumusta, jonka luovutus tai panttaus rajoittaa kuluttajan oikeutta tehdä väitteitä kaupan tai palvelussopimuksen johdosta, jos uusi velkoja saa sitoumuksen haltuunsa vilpittömässä mielessä. Säännös ei koskisi pankin asettamaa omaa vekseliä.

Oikeus määrätä, mitä suorituksella lyhennetään. Kuluttajalla saattaa olla useampia luottoja samalta luotonantajalta. Jos kuluttaja joutuu tilanteeseen, jossa hän ei kykene suoriutumaan kaikista maksuistaan ajallaan, hänen tulee voida itse ratkaista, minkä luottosopimuksen täyttäminen on hänen taloutensa kannalta tärkeintä. Samoin kuluttajan tulee voida maksaa ennenaikaisesti mahdollisesti muualta saamansa rahoituksen turvin hänen kannaltaan epäedullisin luotto, vaikka luotonantaja mieluummin lyhentäisi suorituksella muuta saatavaa. Tämän vuoksi ehdotetaan osamaksukaupasta annettuun lakiin sisältyvän periaatteen mukaisesti, että kuluttajalla on oikeus määrätä, mitä useammista saman luotonantajan saatavista hänen suorituksellaan lyhennetään.

Kuluttajan maksuhäiriöstä johtuvien erityis-seuraamusten rajoittaminen. Osamaksukaupasta annetussa laissa rajoitetaan myyjän oikeutta nojautua määrätynlaisiin sopimusehtoihin ostajan maksuhäiriötilanteessa. Tämä periaate ehdotetaan ulotettavaksi kaikkiin kulutusluottoihin; jos kulutusluottosopimukseen sisältyy ehto, jonka mukaan luotonantajalla on kuluttajan laiminlyödessä maksuvelvollisuutensa oikeus vaatia muuten erääntymätöntä maksuerää, ottaa myyty tavara takaisin tai saattaa voimaan muu erityinen seuraamus, luotonantaja voi vedota tällaiseen ehtoon vain, jos viivästys on määrätynpituisen ja koskee määrätynsuuruista osaa luotonantajan saatavasta. Luotonantajan oikeutta saattaa voimaan tällaiset erityisseuraamukset rajoitettaisiin osamaksukaupasta annetun lain periaatteiden mukaisesti myös niissä tapauksissa, joissa maksun viivästymisen on johtunut kuluttajan sairaudesta, työttömyydestä tai muusta siihen verrattavasta hänestä riippumattomasta seikasta.

Lisäksi ehdotetaan osamaksukaupasta annetun lain mukaisesti otettavaksi kuluttajansuojalakiin säännös siitä, miten tilitys on tehtävä luotonantajan vaatiessa kuluttajan sopimusrikkomuksen johdosta kaupan kohdetta takaisin omistuksenpidätyks- tai takaisinottoehdon perusteella.

Kielto käyttää trattaa. Kulutusluottojen perinnässä turvaututaan vielä jossakin määrin hyväksymättömään asetteeseen eli trattaan, joskin sen käyttö on monilla aloilla kokonaan lopetettu niissä tilanteissa, joissa velallisenä on kuluttaja. Tratan protestoimisesta kuluttajalle aiheutuvat haitat, esimerkiksi pienehköstä laiminlyönnistä aiheutuva yleinen luotonsaantimahdollisuuksien heikentyminen, saattavat olla kuluttajalle kohtuuttomat. Lisäksi tratta voidaan protestoida siitäkin huolimatta, että saatava on perusteton tai riidanalainen, esimerkiksi kun kuluttajalla on tavarain virheen johdosta oikeus pidättyä maksamasta kauppahintaa. Tämän vuoksi ehdotetaan toisaalta kohtuus- ja toisaalta oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen, että kulutusluoton perimiseksi ei saa käyttää trattaa.

Vastuu luottokortin väärinkäytöstä. Silloin kun tililuottoa voidaan käyttää luottokortin avulla, luottokortin katoaminen tai sen joutuminen väriin käsiin rikoksen kautta muodostaa tilinhaltijalle huomattavan taloudellisen uhan. Jollei tilinhaltijan vastuuta luottokortin oikeudettomasta käytöstä rajoiteta, hän voi luottoehtojen mukaan joutua vastuuseen sellaisissakin tapauksissa, joissa hän ei ole syyllistynyt huolimattomuuteen tai joissa kortin vastaanottanut elinkeinonharjoittaja

on laiminlyönyt normaalit toimenpiteet sen varmistamiseksi, onko kortin haltijalla oikeus käyttää sitä.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että laissa säädettäisiin, missä olosuhteissa tilinhaltija voi joutua vastuuseen siitä, että joku on väärinkäyttänyt hänen luottokorttiaan. Ehdotuksen mukaan tilinhaltija ei esimerkiksi joudu vastaamaan luottokortin oikeudettomasta käytöstä silloin, kun se on tapahtunut luotonantajan jo saatua ilmoituksen kortin katoamisesta, eikä silloin, kun myyjä ei ole riittävästi varmistunut kortin haltijan oikeudesta käyttää korttia.

On tärkeää, että luottokorttia säilytetään huolellisesti. Mutta on myös tärkeää, että käytössä olevat kortit ovat sellaisia, ettei niitä voi helposti väärinkäyttää. Rajoittamalla kuluttajan vastuuta pyritään sen vuoksi myös vaikuttamaan siihen, ettei markkinoilla olisi sellaisia luottokortteja, joiden käyttämiseen ei vaadita muuta legitimää-tiota kuin pelkkä kortin hallinta. Väärinkäyttöriski kasvaa, jos kortissa ei ole minkäänlaista käyttötilanteesta tarkistettavissa olevaa tunnusmerkkiä tai jos korttia saa luottoehtojen mukaan käyttää sen haltija.

Säännösten pakottavuus. Kaikki kuluttajan oikeussuojan vahvistamiseen tähtäävät säännökset olisivat sillä tavoin pakottavia, että niistä ei voitaisi kuluttajan vahingoksi poiketa sopimuksin.

1.3.6. Poikkeukset markkinointi- ja oikeussuojasäännösten soveltamisesta

Lyhytaikaiset ja pienet kulutusluotot. Niillä säännöksillä, jotka tähtäävät kuluttajan tiedonsaantimahdollisuuksien lisäämiseen ja kuluttajan oikeudellisen aseman vahvistamiseen, on erityistä merkitystä silloin, kun luoton ottaminen vaikuttaa olennaisesti kuluttajan talouteen eli kun luottoaika on pitkä ja lyhennykset ovat suuria. Sen sijaan kuluttajan voidaan olettaa selviävän vähemmän suojakeinoin lyhytaikaisista ja määrältään vähäisistä luotoista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kuluttajansuojalain 7 lukuun sisältyvät kulutusluottojen markkinointia koskevat säännökset eivät soveltuisi luottoihin, joissa luottoaika on enintään kaksi kuukautta. Sen lisäksi sopimuksen tekemistä ja luoton ennen aikaista maksamista koskevat säännökset eivät soveltuisi näihin lyhytaikaisiin luottoihin. Sopimus tililuotosta, jota käytetään luottokortin avulla, olisi kuitenkin aina tehtävä kirjallisesti, ja kuluttajalta

voitaisiin tällaisessa luottosuhteessa periä vain sellaisia kuluja ja maksuja, jotka on mainittu kirjallisessa sopimuksessa.

Vaikka kuluttajan suojaintressi ei ole yhtä suuri lyhyt- kuin pitkäaikaisissa luotoissa, ei olisi kuluttajan kannalta kohtuullista, jos hänellä ei esimerkiksi olisi tavarán virheestä johtuvaa oikeutta pidättyä kauppahinnan maksusta ulkopuolista luotonantajaa kohtaan siinä tapauksessa, että luottoaika olisi korkeintaan kaksi kuukautta. Kuluttajan oikeusturvan vahvistamiseen tähtäävät säännökset ehdotetaan sen vuoksi suurimmalta osin soveltuviksi myös lyhytaikaisiin luottoihin.

Määrältään tai luottokustannuksiltaan pienet luotot kuuluisivat lähtökohtaisesti kulutusluottosäännösten soveltamisalan piiriin. Ehdotuksen mukaan on kuitenkin mahdollista asetuksella säätää, ettei kulutusluottojen markkinointia eikä sopimuksen muotoa ja sen tekemistä koskevia säännöksiä sovelleta tällaisiin luottoihin. Poikkeus voitaisiin säätää myös määrätynlaisten kulutusluottosopimusten tai määrätynlaisten kulutusluottojen hankkimista varten annettavien kulutusluottojen osalta, jos poikkeus voidaan katsoa tarpeelliseksi kuluttajien kannalta hyödyllisen laskutus-, luovutus- tai muun käytännön säilyttämiseksi tai aikaansaamiseksi kysymyksessä olevalla alalla.

Kulutusluotot palveluksien hankkimiseksi. Kulutusluottosäännösten valmistelussa on pidetty lähtökohtana sitä, että sääntely koskisi yhtäläisesti kaikkien kulutusluottojen, niin kulutustavaroiden kuin -palvelustenkin hankkimiseksi annettavaa luottoa. Tämän mukaisesti ehdotetaan, että kulutusluottojen yleistä markkinointia koskevia säännöksiä sovellettaisiin näihin molempiin ryhmiin.

Kulutuspalvelukset käsittävät kuitenkin luonteeltaan hyvin erilaisia sopimustyyppisiä, kuten esimerkiksi asianajaja-, korjaus-, matkailu- ja talletuspalvelukset sekä yksityiset terveys- ja lasten päivähoitopalvelukset. Joidenkin palvelustyyppien kohdalla voidaan löytää esimerkkejä tilanteista, joissa ehdotetut kulutusluottosuhteet koskevat säännökset saattavat aiheuttaa kuluttajalle sellaista haittaa, joka on käytännössä suurempi kuin se turva, jonka takaamiseen säännöksillä pyritään. Useiden palvelussopimusten kohdalla on lisäksi vaikeasti hahmotettavissa, millaisia vaikutuksia säännöksillä käytännössä todellisuudessa olisi. Kun haitat, joita tähän mennessä on tullut esiin, ovat lähinnä liittyneet luotolliseen tavarakauppaan, ehdotetaan kulutusluotto-

suhteen osapuolten välistä suhdetta koskevia säännöksiä sovellettaviksi vain kulutustavaran kauppaan liittyviin kulutusluottoihin.

Jos kuitenkin palveluksia voidaan hankkia tililuotolla, esimerkiksi luottokortilla, soveltuisivat myös kulutusluottosuhteen osapuolten välistä suhdetta koskevat säännökset tällaiseen tililuottosopimukseen.

1.3.7. Ylivelkaantumisen ehkäiseminen

Valmistelun aikaisemmissa vaiheissa on ehdotettu, että määrätynsuuruisia kertaluottoja annettaessa olisi perittävä käteismaksuosuutena vähintään 20 prosenttia hyödykkeen käteishinnasta ja että tililuottosuhteessa olisi velkaa lyhennettävä kuukausittain vähintään 15 prosenttia kulloinkin jäljellä olevan velan määrästä. Tätä on perusteltu erityisesti keinona ehkäistä kuluttajien ylivelkaantumista, millä kuluttajansuojan lisäksi voi olla myös kansantaloudellista merkitystä.

Suomen oloista tehdyistä selvityksistä ilmenee kuitenkin, että kotitalouksien kulutusluottovelkaantuminen ei ole tähän mennessä ollut kovin laajaa ja että velat ovat Suomessa muihin maihin verrattuina lyhytaikaisempia. Lisäksi on otettava huomioon, että kuluttajien tiedonsaantimahdollisuuksien lisääntymisellä saattaa osaltaan olla ylivelkaantumista ehkäisevä vaikutus. Juoksevien sitoumusten ja tratan käyttökiellot ovat myös omiaan vaikuttamaan siihen, että luotonantaja ei anna luottoa liian kevyin perustein.

Suomessakin on kuitenkin syytä varautua siihen, että kehitys saattaa lähteä kulkemaan samaan suuntaan kuin joissakin muissa maissa. Tältä varalta on oltava valmiina säännökset, joiden avulla tilanteeseen voidaan nopeasti puuttua. Huomioon ottaen lausuntokierroksilla esitetyt toivomukset aikaisemmin ehdotettuja säännöksiä joustavammasta sääntelystä on päädytty ehdottamaan järjestelmää, jossa voidaan ottaa huomioon eri alojen erilaiset tarpeet ja joka vastaa luottoehdoista osamaksukaupassa annetulla lailla (622/62) jo luotua järjestelyä.

Sanotun lain mukaan valtioneuvosto voi kansantaloudellisin perustein määrätä pakollisesta käteismaksuosuudesta ja pisimmästä sallitusta luottoajasta myytäessä määrätynlaisia tavaroita osamaksukaupalla. Tässä esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvosto voisi kuluttajapoliittisin perustein määrätä näistä seikoista kaikissa kertaluottoissa ja että sillä olisi myös valta määrätä vähimmäislyhennyksestä tililuotoissa. Tällä tavoin kes-

kitettäisiin samalle elimelle ratkaisut, jotka koskevat samaa asiaa ja joissa on otettava huomioon niin kuluttajapoliittiset kuin kansantaloudellisetkin tekijät.

1.3.8. Valvonta, määräysten antaminen ja seuraamukset

Elinkeinohallitus sekä sen alainen piirihallinto, lääninhallitukset ja niiden alaisuudessa toimivat hintatarkastajat, valvoisivat kulutusluottosäännösten voimaan tultua edelleen luottoehdoista osamaksukaupassa annettuun lakiin perustuvien määräysten sekä osamaksukaupan lomakkeista ja hintailmoittelusta annetun kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksen (513/73) noudattamista. On tarkoituksenmukaista, että samat viranomaiset valvovat paikallisella tasolla myös kulutusluottosäännösten noudattamista, koska kysymys on osittain samantyyppisistä markkinointitiedoista ja sopimusehdoista. Kuluttaja-asiamiehellä tulee kuitenkin olla pääosa kuluttajansuojasäännösten valvonnessa.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että kulutusluottoja koskevien säännösten ja määräysten noudattamista valvovat kuluttaja-asiamies sekä elinkeinohallitus ja sen alaisina piirihallintoviranomaisina lääninhallitukset. Tämä merkitsisi sitä, että yleisvastuu valvonasta olisi kuluttaja-asiamiehellä ja että paikallisviranomaiset lähinnä avustaisivat häntä suorittamalla käytännön valvontatoimia.

Kauppa- ja teollisuusministeriö, joka osamaksukaupasta annetun lain mukaan antaa tarkempia määräyksiä osamaksukaupan lomakkeista ja hintailmoittelusta, voi ehdotuksen mukaan antaa tarkempia määräyksiä eräiden kulutusluottosäännöksiin sisältyvien markkinointisäännösten ja kulutusluottosopimuksen tekemistä koskevien säännösten soveltamisesta.

Kulutusluottosäännösten rikkomisesta voi ehdotuksen mukaan olla erilaisia seuraamuksia, jotka ovat osittain rinnakkaisia. Useiden säännösten rikkomisesta voisi seurata markkinatuomioistuimen kielto tuomio siihen liittyvine sakon uhkiineen. Joidenkin säännösten rikkomisesta seuraisi rangaistus. Lisäksi ehdotetaan eräitä siviilioikeudellisia seuraamuksia.

Seuraamusten sääntelyssä on pyritty mahdollisimman suuren yhdenmukaisuuteen niiden seuraamussäännösten kanssa, jotka sisältyvät voimassa olevaan kuluttajansuojalakiin, osamaksukaupasta annettuun lakiin ja luottoehdoista osamaksukaupassa annettuun lakiin.

1.3.9. Muuhun lainsäädäntöön ehdotetut muutokset

Kuluttajansuojalain kulutusluottosäännösten tultua voimaan osamaksukaupasta annettu laki jäisi edelleen voimaan elinkeinonharjoittajien välisissä osamaksukaupoissa. Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä osamaksukaupoissa kuluttajansuojalain säännökset syrjäyttäisivät osamaksukaupasta annetun lain enimmiltä osin. Tätä koskevat viittaussäännökset ehdotetaan otettaviksi viimeksi mainittuun lakiin.

Osamaksukaupasta annettu laki soveltuksi kuitenkin joiltakin osin edelleen myös elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen osamaksukauppaan. Lain virka-apumenettelyä koskeviin säännöksiin ehdotetaan otettavaksi teknisiä viittauksia kulutusluottosäännöksiin. Näin muutettuina ne soveltuksivat myös elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiä osamaksukauppoja koskevaan virka-apuun.

Kulutusluottosäännösten uudistamisen yhteydessä ehdotetaan korjattaviksi eräitä epäkohtia, joita käytännössä on ilmennyt takaisinotettavan tavaran arvoa määrittäessä ja takaisinoton toteuttamisessa sellaisissa tilanteissa, joissa ostajalla on oikeus pidäytyä kauppahinnan maksamisesta myyjän sopimuksenvastaisen suorituksen vuoksi. Nämä muutokset koskisivat kaikkea osamaksukauppaa.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Voimassa oleva lainsäädäntö

2.1.1. Luotonantoa koskevat säännökset yleensä

Kulutusluottoja koskevia erityissäännöksiä ei sisälly voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Keskeisin velaksiantoa koskeva säädös on *velkakirjalaki* (622/47). Se sisältää yleisiä säännöksiä velkojan ja velallisen suhteesta sekä erityisiä säännöksiä juoksevista velkakirjoista, tavallisista velkakirjoista sekä rahalaitosten antamista saamistodistuksista. Laki on pääosin tahdonvaltaista oikeutta, josta sopijapuolet voivat poiketa sopimuksella.

Siviilioikeudellisia säännöksiä velaksiannosta sisältyy myös *korkolakiin* (633/82) ja *kauppakaaren* 9 lukuun sekä *vekseli- ja shekkilakeihin* (242 ja 244/32).

Kuluttajansuojalain 1 luvun 1 §:n mukaan laki koskee kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja muuta markkinointia elinkeinonharjoittajilta kuluttajille. Saman luvun 3 §:n mukaan kulutushyödykkeellä tarkoitetaan sellaisia tavaroita tai palveluksia, joita tarjotaan tai olennaisessa määrin käytetään yksityiseen kulutukseen. Myös luotonanto, jota tarjotaan tai olennaisessa määrin käytetään yksityiseen kulutukseen, on kuluttajansuojalain soveltamisalan piiriin kuuluva kulutushyödyke. Lain 2 luvun 6 §:n 2 kohdan mukaan asetuksella voidaan antaa tarpeellisia säännöksiä muun muassa luottoehtojen ilmoittamisesta markkinoinnissa. Tällaista asetusta ei ole annettu.

Kuluttajiin kohdistuva luotonanto on kuluttajansuojalain alaista siitä riippumatta, minkätyyppinen elinkeinonharjoittaja luoton antaa. Markkinatuomioistuimen ratkaisussa 1980:13 "kuluttajiin kohdistuvan" pankin ottolainauksen katsottiin "pankkitoiminnan kokonaisuuden ja sen osatoimintojen keskinäisen yhteyden" huomioon ottaen olevan kuluttajansuojalaissa tarkoitettu kuluttajapalvelus. Tämä kanta on otettu myös markkinatuomioistuimen ratkaisussa 1984:12. Samalla perusteella on pankkien yhtä hyvin kuin muidenkin elinkeinonharjoittajien luotonanto kuluttajille kuluttajansuojalain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettua toimintaa. Sama kanta ilmenee hallituksen esityksessä laiksi kuluttajansuojalain 1 luvun muuttamisesta (hall. es. 215/1982 vp). Myös kuluttajavalituslautakunta on luotonantoon liittyviä valitusasioita käsitellessään nimenomaisesti katsonut, että tällaiset asiat kuuluvat sen toimivaltaan.

Tämän vuoksi kuluttajansuojalain yleiset markkinointia ja sopimusehtoja koskevat 2, 3 ja 4 luvun säännökset sekä 7 luku soveltuvat jo nyt voimassa olevan lain mukaan kaikkeen sellaiseen luotonantoon, jossa elinkeinonharjoittaja tarjoaa kuluttajille luottoa. Tällaista luotonantoa koskevassa markkinoinnissa ei saa näin ollen esimerkiksi käyttää hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta menettelyä eikä antaa totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja (2 luvun 1 ja 2 §).

Kuluttajansuojalain 3 luvun 1 §:n mukaan elinkeinonharjoittaja ei saa käyttää kulutushyödykkeitä tarjotessaan kohtuutonta sopimusehtoa. Tämä merkitsee luotonannon kohdalla muun muassa sitä, että kuluttajalta ei saa periä kohtuuttomia luottokustannuksia. Arvioitaessa kuluttajalta perittävien luottokustannusten kohtuullisuutta on otettava huomioon erityisesti

luottojen myöntämisestä ja perimisestä aiheutuvat alalla tavanomaisesti syntyvät kulut ja luottotappiot sekä luotonantajan omat luottokustannukset ja yleinen korkotaso.

Kuluttaja voi kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n perusteella vaatia tuomioistuimessa, että kohtuuttomia luottokustannuksia — kuten muitakin sopimusehtoja — sovitellaan. Elinkeinonharjoittajan rikkoessa luotonannossa kuluttajansuojalain 2 tai 3 luvun säännöksiä voidaan lisäksi turvautua näissä luvuissa erityisesti säädettyihin seuraamuksiin, kuten markkinatuomioistuimen antamaan kielto- tai tuomioon.

Myös kuluttajansuojalain 7 luvun oikeuspaikkaa koskeva 1 § soveltuu kaikkia lain soveltamisalan piiriin kuuluvia sopimuksia koskevia riitaisuuksia käsiteltäessä.

Pankkilainsäädännössä on eräitä säännöksiä, jotka koskevat pankin ja luotonsaajan välistä sopimussuhdetta. Liikepankkilain 42 a ja 42 b §:n (678/78), säästöpankkilain 53 a ja 53 b §:n (680/78), osuuspankkilain 45 a ja 45 b §:n (681/78) sekä kiinnitysluottopankkilain 42 a ja 42 b §:n (679/78) mukaan antolainauksista tehtyyn sopimukseen ei saa sisällyttää sellaisia ehtoja, jotka eivät kuulu pankkitoimintaan. Jos pankkitarkastusvirasto katsoo, että pankin ja asiakkaan välisissä sopimuksissa käytettäviin sopimuskäytännöihin sisältyy kohtuuton ehto, valtiovarainministeriö voi viraston esityksestä kieltää tällaisen ehdon käytön.

Edellä mainittujen säännösten lisäksi esimerkiksi *vero-, ulosotto- ja rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön* sisältyy säännöksiä, jotka liittyvät velaksiantoon.

2.1.2. Osamaksukauppa

2.1.2.1. Laki osamaksukaupasta

Osamaksukaupasta annettua lakia, jäljempänä osamaksukauppalaki, sovelletaan irtaimen esineen kauppaan, jos kauppahinta suoritetaan sopimuksen mukaan maksuerissä, joista yksi tai useampi erääntyy sen jälkeen kun esine on luovutettu ostajalle. Lisäedellytyksenä on, että myyjä on pidättänyt itselleen joko oikeuden esineen takaisinottoon ostajan laiminlyödessä sopimuksen täyttämisen tai pidättänyt omistusoikeuden kaupan kohteeseen. Laki soveltuu sekä elinkeinonharjoittajien välisiin että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin osamaksukauppoihin.

Osamaksukauppalailla pyritään suojaamaan ostajaa kohtuuttomilta ehdoilta ja liian ankarilta seuraamuksilta sellaisissa tilanteissa, joissa ostaja ei kykene täyttämään sopimusta. Lain säännökset ovat sikäli pakottavia, että ostaja ei voi etukäteen pätevästi luopua lain hänelle suomista oikeuksista. Sen sijaan myyjä ja ostaja voivat tehdä sopimuksen esimerkiksi tilityksestä silloin kun myyjälle jo on syntynyt oikeus ottaa esine takaisin.

Osamaksukauppalaan mukaan osamaksusopimus on tehtävä kirjallisesti ja sen sisällön tulee olla niiden vaatimusten mukainen, joita alemmanasteisilla säädöksillä asetetaan.

Sopimuksen muotoa ja sisältöä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta on seuraamukseksi rangaistus. Lisäksi myyjä ei yleensä voi vaatia ostajalta korkoa, hyvitystä tai korvausta, jonka markkamäärää ja perustetta ei ole ilmoitettu kirjallisessa sopimuksessa. Myyjä ei myöskään voi ostajan sopimusrikkomuksen perusteella saada ulosottomieheltä suoraan virka-apua esineen ottamiseksi takaisin, ellei sopimusta ole tehty siten kuin osamaksukauppalaissa säädetään. Laissa asetettujen muotomääräysten rikkomisesta ei kuitenkaan seuraa sopimuksen eikä myöskään omistuksenpidätyssehdon mitättömyyttä.

Osamaksukauppalaissa rajoitetaan myyjän oikeutta ottaa esine takaisin, vaatia maksuerää, joka muuten ei ole erääntynyt, tai saattaa voimaan muu sopimuksessa määrätty erityinen seuraamus. Tällainen seuraamus voidaan saattaa voimaan vain, jos maksuviivästys on kestänyt vähintään määrätyn ajan, 14 päivää, ja jos se koskee määrätynsuuruista osaa osamaksuhinnasta tai on koko jäännössaatava. Laissa rajoitetaan lisäksi myyjän oikeutta vedota tällaisia erityisiä seuraamuksia koskeviin ehtoihin, jos suorituksen viivästyminen on johtunut maksuvaikeuksista, joihin ostaja on joutunut sairauden, työttömyyden tai muun erityisen seikan vuoksi pääasiallisesti omasta syyttään. Tällaisista syistä johtuvat maksuvaikeudet on otettava huomioon myös virka-apua annettaessa.

Ostajan sopimusrikkomukseen perustuva esineen takaisinotto merkitsee myyjän ja ostajan välisen sopimussuhteen purkamista. Tällöin on osamaksukauppalaan mukaan suoritettava tilitys sopijapuolen kesken. Laissa on yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, mitä kummankin sopijapuolen hyväksi on tilityksessä luettava. Ostajalla on oikeus pitää esine, jos hän maksaa myyjälle sen, mitä myyjän hyväksi on tilityssäännösten mukaan

luettava. Vielä takaisinoton jälkeenkin ostaja voi 14 päivän kuluessa lunastaa esineen itselleen.

Osamaksukauppalaan mukaan ostajalla on oikeus myös suorittaa etukäteen erääntymättä olevat maksuerät. Tällöin myyjän saatava lasketaan tilitystä koskevien säännösten mukaisesti.

Osamaksukauppalaissa säännellään yksityiskohtaisesti virka-avun antamista esineen takaisinoton yhteydessä. Lisäksi lain nimenomaisten säännösten mukaisesti osamaksukaupan kohteena olevaa esinettä ei saa ulosmitata osamaksukaupaan perustuvasta saatavasta.

2.1.2.2. Lomakkeet ja hintailmoittelu

Osamaksukauppalaan sisältyvän valtuutus-säännöksen nojalla kauppa- ja teollisuusministeriö on antanut päätöksen osamaksukaupan lomakkeista ja hintailmoittelusta (513/73). Päätös sisältää yksityiskohtaiset määräykset siitä, missä muodossa osamaksukauppasopimus on tehtävä ja mitä tietoja sopimuksen on sisällettävä.

Päätöksen, kuten jo osamaksukauppalaan säännöstenkin, mukaan osamaksukauppasopimus on tehtävä kahtena kappaleena erityiselle lomakkeelle. Lomakkeen kaavaa ei ole virallisesti vahvistettu. Sopimuksen tulee sisältää päätöksessä tarkemmin määrätty tiedot muun muassa sopijapuolista, kaupan kohteesta, toimitusehdoista, osamaksuhinnan määräytymisestä, maksuehdoista, viivästyskorosta ja mahdollisista kaupan yhteydessä annettavista tunnusteista. Sopimuksessa on myös oltava maininta myyjän omistuksenpidätys- tai takaisinottoehdosta sekä ostajan oikeudesta suorittaa maksunsa sovittua aikaisemmin.

Päätös koskee myös hintailmoittelua eli tavaroiden markkinointia osamaksuehdoin. Hintailmoittelussa on ilmoitettava käteishinta, osamaksuhinta, maksuerien lukumäärä ja maksuajan pituus.

Päätöksen noudattamista valvovat elinkeinohallitus ja sen alainen piirihallinto eli lääninhallitusten alaisuudessa toimivat hintatarkastajat. Elinkeinohallitus on antanut alaisilleen virkamiehille ohjeita siitä, milloin markkinoinnissa on katsottava olevan kysymys "hintailmoittelusta".

2.1.2.3. Luottoehtojen kansantaloudellinen sääteily

Luottoehdoista osamaksukaupassa annetussa laissa, jäljempänä luottoehtolaki, annetaan val-

tioneuvostolle mahdollisuus säädellä osamaksukaupan laajuutta suhdannepoliittisin perustein. Säännöstellä ei ole kuluttajapoliittisia tavoitteita, vaikkakin kansantaloudellisella ohjailulla on vaikutuksia myös kansalaisten kulutusmahdollisuuksiin.

Luottoehtolain mukaan valtioneuvosto voi määrätä määrättyjen tai määrätynlaisten tavaroiden osamaksukauppaan pakollisen käteismaksu-osuuden sekä enimmäisluottoajan, jos osamaksukaupan laajuus saattaa muodostua rahan arvon tai ulkomaisen maksuvalmiuden turvaamisen kannalta liialliseksi. Valtioneuvosto on vuosina 1965—78 käyttänyt tätä valtuutta kahdeksan kertaa. Se on antanut määräyksiä muun muassa moottoriajoneuvojen, viihde-elektroniikan ja kodinkoneiden osamaksukaupoista. Käteismaksuosuus on valtioneuvoston antamissa määräyksissä vaihdellut 20 ja 60 prosentin, pisin luottoaika 9 ja 30 kuukauden välillä hyödykkeestä ja eräistä muista tekijöistä, kuten tuontimaasta, riippuen.

Määräysten rikkomisesta seuraa rangaistus. Lisäksi osamaksukauppaan sisältyvä omistuksenpidätys- tai takaisinottoehto on luottoehtolain nimenomaisen säännöksen mukaan mitätön, jollei määräyksiä ole noudatettu. Seuraus on näin ollen ankarampi kuin rikottaessa osamaksukauppasopimuksen muotoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä. Erolla on merkitystä käytännössä esimerkiksi ostajan joutuessa konkurssiin.

Luottoehtolain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista valvovat samat viranomaiset kuin edellä mainitun kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksenkin noudattamista eli elinkeinohallitus ja sen alainen piirihallinto.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

2.2.1. Eduskunnan lausuma

Hyväksyessään hallituksen esityksen osamaksukaupasta annetun lain osauudistukseksi vuonna 1972 eduskunta liitti päätökseensä lausuman, jossa edellytettiin, että osamaksukauppaa koskevat säännökset otetaan kokonaisuudessaan tarkasteltaviksi kuluttajankauppalaissäädännön valmistelun yhteydessä ja että silloin otetaan huomioon toteutetusta lain osauudistuksesta saatavat kokemukset (Eduskunnan vastaus; hall. es. 132/1972 vp).

2.2.2. Valmisteluelimet ja lausuntokierrokset

Kuluttajapolitiikan suunnittelukomitea katsoi vuonna 1972 valmistuneessa mietinnössään (komiteamietintö 1972:A 26), että kulutusluottoja koskeva lainsäädäntö oli erittäin puutteellista ja että haitat kasautuivat voimakkaimmin heikompisiin kuluttajaryhmiin näiden puutteellisten taloudellisten ja tiedollisten voimavarojen takia. Komitea katsoi, että lainsäädäntöä olisi tältä osin uudistettava kiireellisesti.

Pohjoismainen yhteistyö kulutusluottoja koskevan lainsäädännön alalla aloitettiin vuonna 1972. Yhteisiä kokouksia, joihin Suomen puolelta ovat osallistuneet etupäässä oikeusministeriön edustajat, pidettiin vuosina 1976—79 yhteensä seitsemän.

Kulutusluottotoimikunta. Oikeusministeriö asetti vuonna 1974 toimikunnan selvittämään kuluttajan suojaa kulutusluottojen käyttäjänä. Toimikunta antoi vuonna 1977 mietintönsä (komiteamietintö 1977:30), joka sisälsi ehdotuksen kulutusluottolaiksi.

Toimikunnan ehdottamassa laissa oli säännöksiä muun muassa tietojenantovelvollisuudesta ilmoittelussa, luoton enimmäisosuudesta, tietojenannosta sopimusta tehtäessä, juoksevien sitoumusten käytön kieltämisestä kulutusluottojen yhteydessä, kuluttajan peruuttamisoikeudesta, oikeudesta maksaa luotto ennen aikaisesta ja väiteoikeudesta muuta luotonantajaa kuin myyjää kohtaan, kohtuuttomien luottokustannusten kieltämisestä, eräpäivän siirtymisestä, maksuhäiriöilmoituksesta, tratan käytön kieltämisestä kulutusluoton perimisessä, tavaran takaisinotosta ja erääntymisestään sekä vastuusta luottokortin väärinkäyttötilanteissa.

Toimikunnan mietinnöstä antoi lausuntonsa 31 lausunnonantajaa, joiden joukossa oli viranomaisia, palkansaaja- ja kuluttajajärjestöjä, elinkeinoelämän järjestöjä ja eräitä muita järjestöjä.

Mietinnössä tehtyihin ehdotuksiin suhtautui myönteisesti tai eräin varauksin myönteisesti 12 lausunnonantajaa. Varauksellisen tai kielteisen lausunnon antoi 12 tahoa. Muiden kannanotot kohdistuivat lähinnä joihinkin ehdotuksen yksityiskohtiin tai olivat luonteeltaan neutraaleja. Toimikunnan mietinnöstä annetuista lausunnoista on julkaistu yhteenveto (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 13/1978).

Kulutusluottotyöryhmä. Oikeusministeriö asetti vuonna 1981 työryhmän valmistelevaan kulutustavaroiden ja -palvelusten yhteydessä myönnettäviä luottoja koskevaa lainsäädäntöä

toimikunnan ehdotusten ja käydyn lausuntokierroksen pohjalta. Työryhmä jätti mietintönsä (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 8/1982) vuonna 1982.

Mietinnössä ehdotettiin pääpiirteissään samansisältöistä lakia kuin toimikunnan mietinnössä. Työryhmän ehdotukseen ei kuitenkaan sisällynyt esimerkiksi maksuhäiriöilmoitusta koskevaa säännöstä; toisaalta siihen oli lisätty muun muassa ylisuurten vakuuksien ottamista koskeva kieltö.

Työryhmän ehdotuksesta saatiin lausunnot yhteensä 45 taholta, joista 9 lausunnonantajaa edusti viranomaisia, 6 palkansaaja- ja kuluttajajärjestöjä, 19 elinkeinoelämän järjestöjä ja elimiä sekä 11 muita järjestöjä. Lausunnonantajista miltei kaikki pitivät kulutusluottoja koskevaa lainsäädäntöä tarpeellisenä. Säännösten sijoittamista jo olemassa olevaan lainsäädäntöön pidettiin kuitenkin eräissä lausunnoissa parempana vaihtoehtona kuin erillistä lakia.

Seuraavassa esitetään pääpiirteittäin lausunnonantajien suhtautuminen ehdotuksen eri kohtiin. Erityisesti annetaan tilaa sellaisille näkemyksille, jotka eivät tule esiin muualla tässä esityksessä.

Markkinointia koskevista säännösehdoista annettiin hyvin erisuuntaisia lausuntoja. Erityisesti otettiin kantaa todellisen vuosikoron ilmoittamiseen. Toisaalta vaadittiin ilmoittamisvelvollisuuden tiukentamista koskemaan myös sellaisia luottoja, joissa todellinen vuosikorko on alle 20 prosenttia. Toisaalta katsottiin, että ilmoittamisvelvollisuus aiheuttaisi tältä osin kohtuuttomia käytännön vaikeuksia ja tarpeettomia kustannuksia. Lisäksi vastustettiin sitä, että täsmälliset tiedot olisi annettava yleisluontoisesta ilmoittelusta alkaen monessa eri markkinointivaiheessa ja lisäksi itse sopimuksessa.

Kohtuuttomia luottokustannuksia koskevan säännösehdoituksen kohdalla oli eri käsityksiä siitä, mitä voitaisiin lukea mukaan luottokustannuksiin. Ylisuurten vakuuksien vaatimisen kieltävä säännös sai osakseen sekä kannatusta että vastustusta.

Luoton enimmäisosuutta eli käteismaksuosuuden suuruutta ja tililuoton vähimmäislyhennyksiä koskevista ehdoista esitettiin eri suuntiin meneviä käsityksiä. Ehdotuksen kannattajat korostivat erityisesti mahdollisuutta täten vähentää ylivelkaantumisen riskiä. Käteismaksuosuudesta katsottiin olevan hyötyä myös myyjälle. Lisäksi ehdotettiin, että käteismaksuosuutta vastaavan vakuuserän maksaminen tehtäisiin pakolliseksi myös tililuotoissa. Vastustajat pitivät säännöstä

ehdotetussa muodossaan liian jäykkänä ja nykyiseen käytäntöön sopimattomana.

Ehdotettua kuluttajan peruuttamisoikeutta vastustettiin voimakkaasti muun muassa sillä perusteella, että se saattaisi käteisostajat luotto-ostajia huonompaan asemaan ja olisi omiaan johtamaan harkitsemattomien kauppajien tekemiseen. Toisaalta ehdotettu säännös sai myös kannatusta, koska sen katsottiin estävän ylivelkaantumista.

Säännöstä, joka koski kuluttajan oikeutta maksaa luotto ennen aikaisesta, pidettiin yleisesti tavoitteeltaan hyväksyttävänä. Siitä, miten luotonantajan saatava tällaisessa tapauksessa olisi laskettava, esitettiin kuitenkin eri suuntiin meneviä käsityksiä.

Juoksevien sitoumusten käyttökieltoa koskeva säännösehdotus sai osakseen sekä kannatusta että vastustusta. Vastustajat katsoivat kiellon muun muassa johtavan vakuuspulaan. Erityisesti katsottiin, että kiinnitetty haltijavelkakirja tulisi voida hyväksyä kulutusluoton vakuudeksi. Erisuuntaisesti lausuttiin myös kuluttajan vaade- ja väiteoikeutta koskevasta säännöksestä. Muun muassa ehdotettiin paluuta toimikunnan ehdottamaan säännökseen, jonka mukaan ulkopuolisella luotonantajalla olisi vain toissijainen vastuu myyjän sopimusrikkomuksesta johtuvista kuluttajan saatavista.

Ehdotettu säännös kuluttajan oikeudesta saada maksuerä siirrettyksi sairauden tai muun sellaisen maksuasteen vuoksi sai osakseen puoltavia lausuntoja. Kriittisiä näkökohtia esitettiin lähinnä säännöksen yksityiskohdista.

Säännöstä, jonka mukaan myyjällä ei enää olisi oikeutta ottaa takaisin kaupan kohdetta omistuksenpidätys- tai takaisinottoehdon nojalla sen jälkeen kun määrätty osa kauppahinnasta on maksettu, kannatettiin jonkin verran. Toisaalta sitä vastustettiin voimakkaasti sillä perusteella, että kaupan kohde menettäisi tällaisen rajoituksen johdosta merkityksensä vakuutena.

Tratan käyttämisen kieltävää säännöstä kannattavat katsoivat muun muassa kiellon vastaavan suurelta osin nykyistä käytäntöä. Vastustajat katsoivat kuitenkin säännöksen johtavan siihen, että kaupan kohde olisi nykyistä useammin otettava takaisin, ja siihen, että ryhdyttäisiin käyttämään muita vastaavanlaisia perimiskeinoja.

Säännöstä, joka koskee tilinhaltijan vastuuta luottokortin väärinkäytön seurauksista, vastustettiin luotonantajan kannalta liian ankarana ja ehdotettiin muun muassa mahdollisuutta sopia omavastuusuudesta. Toisaalta säännös sai osakseen laajaa kannatusta. Eräät lausunnonantajat

katsoivat, että kaikkia luottokorttiluottoja tulisi säännellä tässä suhteessa samalla tavoin.

Ehdotukseen sisältyvistä siviilioikeudellisista samoin kuin rangaistusseuraamuksistakin esitettiin eri suuntiin meneviä käsityksiä. Erityisesti elinkeinoelämän järjestöt pitivät eräitä siviilioikeudellisia seuraamuksia kohtuuttomina.

Viimeistely. Valmistelua jatkettaessa kulutusluottoa koskevat säännökset katsottiin tarkoituksenmukaiseksi sijoittaa kuluttajansuojalakiin. Viimeistelyvaiheessa on kiinnitetty huomiota paitsi Ruotsin ja Tanskan voimassa oleviin kulutusluottosäännöksiin sekä Ruotsin kuluttaja-asiamiehen säännösten soveltamista koskeviin ohjeisiin myös Norjassa vuoden 1983—84 suurkäräjille annettuun kulutusluottosäännöksiä sisältävään hallituksen esitykseen laiksi luottokaupasta.

Tämä valmisteluvaihe on tehty oikeusministeriössä virkamiestyönä.

3. Kulutusluottoja koskeva lainsäädäntö muissa maissa ja kansainvälisiä hankkeita

3.1. Muiden maiden oikeus

3.1.1. Yleistä

Viime vuosikymmenen aikana on uusia kulutusluottosäännöstöjä tullut voimaan muun muassa Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuonna 1974, Yhdysvalloissa liittovaltiotasolla vuonna 1978 ja sen jälkeen useissa osavaltioissa erikseen. Vuonna 1979 on kulutusluottosäännöstöjä tullut voimaan Ruotsissa, Itävallassa ja Portugalissa. Tanskan laki tuli voimaan vuonna 1983. Saksan liittotasavallassa kulutusluottoja koskevat säännökset on uudistettu asteittain, viimeksi vuonna 1974. Ehdotuksia on tällä hetkellä vireillä muun muassa Norjassa ja Sveitsissä.

Kulutusluottoa koskevat säännökset ovat useimmissa maissa erillisissä kulutusluottolaeissa. Joskus ne sisältyvät yleiseen kuluttajansuojalakiin, kuten Itävallassa. Kulutusluottoja pyritään yleensä sääntelemään yhteneväisesti luottomuodosta riippumatta. Sääntelyn kohteina on tyypillisesti seuraavia seikkoja:

- sopimuksen muoto ja tiedot, jotka sopimuksen on sisällytettävä tai jotka on annettava markkinoitaessa kulutusluottoa,
- käteismaksuosuus ja pisin luottoaika,
- kuluttajan sopimusrikkomuksesta aiheutu-

vien seuraamusten rajoittaminen ja tilityksen toimittaminen sopimuksen purkautuessa,

— kuluttajan mahdollisuus tehdä väitteitä ulkopuolista luotonantajaa kohtaan sekä

— säännösten noudattamisen valvonta ja säännösten rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset.

Lisäksi sisältyy joihinkin kulutusluottosäännöksiin vekselin tai muun juoksevan sitoumuksen käyttökielto sekä omistuksenpidätys- tai takaisinottoehdon käytön rajoittamista taikka kuluttajan peruuttamisoikeutta koskevia säännöksiä. Joissakin maissa on kulutusluottoja tai ainakin määrättytyypisiä kulutusluottoja myöntävien elinkeinonharjoittajien haettava toimilupa.

Pisimmälle menevin on Sveitsissä vuonna 1979 annettu hallituksen esitys, joka on useiden vaiheiden jälkeen edelleen parlamentin käsiteltävänä. Siinä ei pyritä ainoastaan turvaamaan kuluttajalle riittävää tiedonsaantia ja parantamaan kuluttajan oikeusturvaa, vaan rajoitetaan myös mahdollisuutta ottaa useampi kulutusluotto (Kleinkredit) samanaikaisesti. Tämän mahdollistaisi se, että perustettaisiin keskusrekisteri, johon kaikki kulutusluotot rekisteröitäisiin. Ehdotuksen mukaan, sellaisena kuin se oli toukokuussa 1984, henkilöllä voisi olla kerrallaan vain kaksi kulutusluottoa, ja luottoajan enimmäispituus olisi 36 kuukautta. Luottokustannukset saisivat nousta enintään 18 prosenttiin.

3.1.2. Pohjoismaat

Ruotsin kulutusluottolaki (*konsumentkreditlag*) tuli voimaan vuoden 1979 alussa ja sen soveltamista koskevat kuluttaja-asiamiehen ohjeet (*riktlinjer för tillämpning av konsumentkreditlagen*) saman vuoden heinäkuun alussa. Elinkeinonharjoittajien välistä osamaksukauppaa sääntelee Ruotsissa oma lakinsa vuodelta 1979. Autokaupasta on vuonna 1959 annettu erityissäännöksensä (*KF med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässiga försäljning av bilar*). Asetusta on viimeksi muutettu vuonna 1979.

Ruotsissa vuonna 1980 voimaan tulleen tililuottoja koskevan valtuutuksen mukaan (*Lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp*) hallitus voi antaa määräyksiä maksuehdoista tililuotoissa. Valtiovarainministeriö on ensin tehnyt luottoalan edustajien kanssa vapaaehtoisia sopimuksia muun muassa kuukausittain tapahtuvasta vähimmäislyhen-

nyksestä tililuotoissa. Yritykset on kuitenkin syyskuun 1 päivänä 1984 voimaan tulleella päätöksellä velvoitettu noudattamaan viimeksi tehtyä sopimusta.

Ruotsissa on valtiovarainministeriön asettama tilikortteja käsitellyt komitea jättänyt kesällä 1984 mietintönsä (*Kontokort, Slutbetänkande av kontokortskommittén*, Ds Fi 1984:10). Siinä ehdotetaan muun muassa säännöksiä, joiden mukaan kaikissa tililuotoissa olisi kulloinkin jäljellä olevaa luottoa lyhennettävä vähintään kymmenellä prosentilla ainakin kymmenenä kuukautena vuodesta ja pienin sallittu lyhennyserä olisi 200 kruunua. Lisäksi ehdotetaan eräitä tiukennuksia tililuottojen markkinointia koskeviin säännöksiin samoin kuin sitä, että luotonantajaa kiellettäisiin tililuotoissa vaatimasta myyjältä tai muulta luottoa välittävältä elinkeinonharjoittajalta provisiota. Viimeksi mainitulla ehdotuksella pyritään siihen, että tililuotoista aiheutuneita kustannuksia ei siirtyisi käteisostajien kannettavaksi.

Tanskan laki luottokaupasta (*lov om køb på kredit*) ja lain soveltamisalaa rajaava alemmanasteinen säännös (*bekendtgørelse om undtagelser og fravigelser fra lov om køb på kredit*) ovat tulleet voimaan huhtikuussa 1983. Samassa yhteydessä on kumottu laki osamaksukaupasta.

Vuoden 1984 kesällä annettu laki maksukortteista (*Lov om betalingkort m.v.*) tuli voimaan vuoden 1985 alussa. Laki sisältää säännöksiä muun muassa sellaisten yritysten rekisteröinnistä ja valvonnasta, jotka myöntävät maksu-, tili-, luotto- tai ostokortteja, sekä tällaisten yritysten tiedonantovelvollisuudesta. Lisäksi laissa on säännöksiä sekä tilinhaltijan että luottokortin liikkeellelaskijan vastuusta muun muassa kortin katoamistapauksissa.

Norjassa annettiin helmikuussa 1985 uusittu esitys laiksi luottokaupasta (*Ot. prp. nr. 38 1984—85 Om lov om kredittkjøp m m*). Tarkoitus on tässä yhteydessä kumota laki osamaksukaupasta.

Seuraavassa selostetaan Ruotsin kulutusluotto- lain, Tanskan luottokauppaa koskevan lain ja Norjan luottokauppaa koskevan lakiehdotuksen pääkohdat.

Lakien soveltamisalat. Ruotsin kulutusluottolaki sovelletaan luottoon, joka on tarkoitettu pääasiassa yksityiseen käyttöön ja jonka myöntää, tarjoaa tai välittää elinkeinonharjoittaja ammattimaisessa toiminnassaan. Lain markkinointisäännökset koskevat myös kuluttajapalveluksiin myönnettävää luottoa. Muut säännökset soveltu-

vat sen sijaan vain tavarakauppaan liittyviin kulutusluottoihin.

Tanskan luottokauppaa koskeva laki ja Norjan ehdotus eivät koske luoton myöntämistä palveluksien hankkimista varten mutta ovat toisaalta sikäli soveltamisalaltaan laajempia, että ne koskevat tavarakauppaan liittyviä luottoja myös elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa. Tässä yhteydessä ei selosteta niitä säännöksiä, jotka koskevat pelkästään elinkeinonharjoittajien välisiä suhteita.

Ruotsin lain markkinointisäännökset koskevat periaatteessa kaikkia kuluttajille myönnettäviä luottoja, siis myös itsenäisiä kauppatoimeen liittyvät lainoja. Muut Ruotsin lain säännökset samoin kuin Tanskan lain ja Norjan ehdotuksen kulutusluottosäännöksetkin koskevat kuitenkin vain sellaista luottoa, jonka myöntää joko myyjä itse tai ulkopuolinen luotonantaja myyjän kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella.

Lyhytaikaisten luottojen osalta on Pohjoismaissa tehty poikkeuksia seuraavasti: Tanskan lain säännökset soveltuvat sellaisiin kauppoihin, joissa kauppahinnalla on maksuaikaa enintään kuukausi, ainoastaan silloin kun kauppaan liittyy omistuksenpidätyssehto tai kun kysymyksessä on tili-luotto. Tiedonantovelvollisuutta ennen kaupan tekemistä ei ole Norjan ehdotuksen mukaan silloin, kun luottoaika on korkeintaan 30 päivää. Ruotsin kuluttaja-asiamiehen antamien ohjeiden mukaan markkinoinnissa annettavia tietoja koskevia säännöksiä ei sovelleta, jos luottoaika on korkeintaan kaksi kuukautta. Sama poikkeus on ohjeissa tehty sellaisten luottojen kohdalla, joissa luotto tai luottokustannukset eivät ylitä määrättyä suuruusluokkaa.

Ruotsin lakia valmisteltaessa ehdotettiin erityissäännöksiä sellaisesta tavaravokrasta, joka olisi taloudelliselta tarkoitukseltaan rinnastettavissa tavaravokraan, kuten eräät leasing-sopimusten muodot. Säännöksiä ei kuitenkaan otettu lopulliseen lakiin. Tanskassa päätettiin niin ikään olla sääntelemättä vuokrasopimuksia tässä yhteydessä. Norjan ehdotus sisältää valtuutussäännöksen, jonka mukaan tällaisten kauppaan rinnastettavien sopimusten osalta voidaan antaa määräyksiä muun muassa etukäteen maksettavasta vuokraosuudesta ja tiedonantovelvollisuudesta.

Kuluttajien harkinta- ja vertailumahdollisuuksien lisääminen. Ruotsin laissa ja Norjan ehdotuksessa säännellään sekä kulutusluottojen yleistä markkinointia että sitä vaihetta, joka edeltää välittömästi luottosopimuksen solmimista. Tans-

kan laissa säännellään sen sijaan vain viimeksi mainittua vaihetta.

Markkinoidessaan kulutusluottoa elinkeinonharjoittajan on Ruotsin lain ja Norjan ehdotuksen mukaan annettava tieto kaikista luottokustannuksista sekä rahamääräisinä että muunnettuina vuosikoroksi (todellinen vuosikorko). Jos markkinoidaan määrättyä hyödykettä, on myös ilmoitettava sen käteishinta. Elinkeinonharjoittaja voi kuitenkin yleisluontoisesti mainostaa myöntävänsä luottoa (esimerkiksi "myös osamaksulla") ilman todellisen vuosikoron ja muiden tietojen ilmoittamista.

Ruotsin lain ja Norjan ehdotuksen mukaan on ennen luottosopimuksen tekemistä joko itse sopimuksessa tai muussa asiakirjassa annettava kuluttajalle muun muassa yllä mainitut, markkinoinnissa vaadittavat tiedot. Tanskan lain mukaan on niin ikään kuluttajalle annettava ennen sopimuksen tekemistä kirjallisina muuten vastaavaanlaiset tiedot, paitsi että todellisen vuosikoron ilmoittamisvelvollisuutta ei Tanskassa ole.

Sekä Ruotsin laki soveltamisohjeineen että Norjan ehdotus sallivat poikkeuksia tiedonantovelvollisuudesta määrältään vähäisissä tai lyhytaikaisissa luotoissa.

Tanskan laki ja Norjan ehdotus sisältävät valtuutuksen lomakkeiden vahvistamiseen kulutusluottosopimuksia varten.

Ruotsin lain mukaan on luottokaupoissa yleensä perittävä vähintään 20 prosentin käteismaksuosuus. Kuluttaja-asiamiehen ohjeissa tätä vaatimusta on rajoitettu muun muassa siten, että se ei koske tililuottoja. Tanskan lain mukaan käteismaksuosuus on perittävä ainoastaan sellaisissa kaupoissa, joihin liittyy omistuksenpidätys- tai takaisinottoehto. Prosenttimäärä on sama kuin Ruotsin laissa. Kirjojen luottokaupasta on Tanskan laissa erityissäännöksensä. Norjan ehdotus sisältää valtuutuksen määrätä korkeintaan 20 prosentin käteismaksuosuus pakolliseksi määrätynsuuruusluokan kulutusluotoissa.

Vähimmäisvaatimusta siitä, kuinka paljon tili-luottoa olisi kuukaudessa lyhennettävä, ei sisälly Tanskan lakiin. Ruotsin yllä selostetun erillisvaltuutuksen mukaan tästä voidaan määrätä alemmanasteisin säädösin.

Kuluttajan oikeusturvan vahvistaminen. Ruotsin ja Tanskan laki sekä Norjan ehdotus ovat kuluttajan asemassa olevan ostajan oikeusturvan vahvistamiseen tähtäävissä säännöksissä suurimmalta osin asiallisesti yhteneväiset. Tässä alajak-sossa sanottu koskee näin kaikkia näitä pohjois-

maisista säännöstöjä, jollei toisin nimenomaisesti sanota.

Jos kuluttajalla on myyjän sopimuksenvastaiseen suoritukseen perustuva väite, hän voi esittää sen myös ulkopuolista luotonantajaa ja sitä kohtaan, jolle myyjän luottosopimuksesta johtuvat oikeudet ovat siirtyneet. Kuluttajan väiteoikeuteen liittyy kielto ottaa kulutusluoton vakuudeksi vekseliä tai muuta sellaista sitoumusta, joka rajoittaa kuluttajan oikeutta tehdä väitteitä sitoumuksen jouduttua vilpittömässä mielessä olevan kolmannen henkilön haltuun.

Kuluttajalla on oikeus maksaa luotto etukäteen. Luotonantajan saatavan laskemisesta tällaisissa tapauksissa on omat säännöksensä, joita sovelletaan myös silloin kun luotonantajalla on ostajan sopimusrikkomuksen johdosta oikeus vaatia vielä erääntymättömien maksuerien suorittamista.

Ruotsin lain mukaan omistuksenpidätys- ja takaisinottoehdosta saadaan sopia kuluttajakäytöksissä vain sellaista tavaraa myydessä, joka ominaisuuksiensa tai arvonsa puolesta taikka markkinaolosuhteiden vuoksi soveltuu luoton vakuudeksi. Tanskan lain mukaan mainitunlainen ehto voidaan liittää vain sellaisen tavarankäytökseen, jonka arvo ylittää tuhat kruunua.

Myyjän oikeutta ottaa omistuksenpidätys- ja takaisinottoehdoin myyty tavara takaisin ostajan maksuviivästyksen johdosta on jo osamaksukauppalaissa omaksutun perinteen mukaisesti kaikissa pohjoismaisissa säännöstöissä rajoitettu: Tavara voidaan ottaa takaisin vain, jos maksu on viivästynyt määrätynpituisen ajan (yhden kuukauden) ja maksamatta oleva erääntynyt velka on määrätynsuuruinen (pääsääntöisesti kymmenen prosenttia hinnasta) tai muodostaa luotonantajan koko jäännösaatavan. Ruotsin lain mukaan ei tavaraa voida kuitenkaan enää ottaa takaisin, kun 90 prosenttia — tai eräissä tapauksissa 95 prosenttia — koko luottosaatavasta on jo maksettu.

Tavaraa takaisin otettaessa suoritettavasta tilityksestä luotonantajan ja kuluttajan välillä on yksityiskohtaiset säännöksensä. Ruotsin ja Tanskan lakeihin sisältyy myös osamaksukauppalaista peräisin oleva ostajan oikeus lunastaa takaisin otettu tavara. Aikaisemmin vain osamaksukauppalaikiin sisältyneet säännökset virka-avun antamisesta tavaraa takaisin otettaessa on otettu kaikkiin puheena oleviin pohjoismaisiin säännöstöihin.

Kuluttajan vastuu häneltä kadonneen luottokortin väärinkäytöstä on rajoitettu koskemaan

sellaisia tilanteita, joissa kuluttaja on syyllistynyt törkeään huolimattomuuteen tai on laiminlyönyt ilmoittaa mahdollisimman nopeasti luotonantajalle luottokortin katoamisesta.

Tanskan hallituksen esitykseen sisältynyt yhden viikon kestävä peruuttamisoikeutta koskeva säännös poistettiin käsiteltäessä esitystä kansankäräjillä.

Muita säännöksiä. Ruotsin ja Tanskan laeissa sekä Norjan ehdotuksessa on lisäksi valvontaa ja seuraamuksia koskevia säännöksiä. Tanskan laki sisältää jossakin määrin enemmän siviilioikeudellisia seuraamuksia kuin Ruotsin ja Norjan säännöt. Kaikissa säännöstöissä on rangaistusseuraamuksia. Muun muassa vekselin ottamista koskevan kiellon rikkomisesta seuraa kaikkien säännösten mukaan rangaistus.

Ruotsin lakia valmistellut komitea ehdotti 24 kuukauden enimmäisluottoaikaa, mutta tätä rajoitusta ei otettu lopulliseen lakiin.

3.2. Kansainvälisten järjestöjen hankkeita

Euroopan yhteisöjen piirissä on valmisteilla ohje jäsenmaiden kulutusluottoa koskevan lainsäädännön harmonisoimiseksi. (Amended Proposal for a Council Directive relating to the approximation of the Laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit, 13.6.1984). Ohjelun mukaan koskee kuluttajille myönnettäviä luottoja, jotka on maksettava takaisin vähintään kahdessa erässä. Ohje ei soveltuisi sellaisten luottojen sääntelyyn, joissa luottoaika on korkeintaan kolme kuukautta tai jotka ovat määrältään vähäisiä. Se ei myöskään koskisi tililuottoja, joita käytetään muuten kuin luottokortilla.

Ohje velvoittaisi jäsenmaat saattamaan voimaan sellaiset säännökset, joiden mukaan kulutusluoton markkinoinnissa olisi ilmoitettava todellinen vuosikorko vähintään esimerkein. Luottosopimus olisi tehtävä kirjallisesti ja sen olisi sisällettävä ehdot ohjeessa tarkemmin yksilöidystä seikoista. Esineen takaisinottoa olisi rajoitettava, kuluttajalla tulisi olla oikeus maksaa luotto etukäteen ja kuluttajan olisi voitava tehdä samat väitteet ulkopuolista luotonantajaa kuin myyjääkin vastaan. Kulutusluoton yhteydessä ei saisi ottaa vastaan juoksevia sitoumuksia. Lisäksi luonnos sisältää vaatimuksen muun muassa kulutusluottotoiminnan luvanvaraisuudesta.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) on vuonna 1977 antanut suosituksen

kuluttajansuojasta kulutusluottosuhteissa (Consumer Protection in the Field of Consumer Credit). Suosituksen mukaan jäsenmaiden tulisi harkita lainsäädäntö- tai muita toimia sisällöltään suosituksessa tarkemmin määritellyn kuluttajansuojan aikaansaamiseksi kulutusluottosuhteissa. Suosituksessa kosketellaan kuluttajille annettavia tietoja, ihmisoikeuksien ja yksityisyyden suojaa, kuluttajien taloudellisten etujen turvaamista ja säännösten noudattamisen valvontaa sekä niiden rikkomisen seuraamuksia.

Suosituksen mukaan sääntelyn tulisi koskea kaikkia kulutusluottomuotoja. Se sisältää muun muassa vaatimuksen todellisen vuosikoron ilmoittamisesta, peruuttamisoikeudesta kotimyyntiin ja siihen verrattavassa kaupassa sekä kuluttajan oikeudesta tehdä väitteitä ulkopuolista luotonantajaa vastaan. Lisäksi se tähtää vekseleiden käytön, ylisuurten vakuuksien ja kohtuuttomien luottokustannusten kieltämiseen kulutusluottosuhteissa sekä yksinkertaisen menettelyn aikaansaamiseen riitojen ratkaisemiseksi.

4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

4.1. Organisaatiovaikutukset

Kulutusluottosäännösten valvontaa tai soveltamista varten ei ehdoteta uusia viranomaisia eikä toimielimiä. Säännösten piiriin kuuluvia asioita käsittelevät ensisijaisesti kuluttaja-asiamies, markkinatuomioistuimien ja kuluttajavalituslautakunta. Yleisissä tuomioistuimissa tulisivat ratkaistaviksi kulutusluottosäännöksiin perustuvat riita- ja rikosasiat. Kauppa- ja teollisuusministeriö saisi tehtäväkseen valmistella kulutusluottosäännösten nojalla annettavia alemmanasteisia määräyksiä. Elinkeinohallitus ja sen alainen piirihallinto valvoisi muiden kuluttajansuojavirantojen ohella säännösten noudattamista.

4.2. Henkilöstövaikutukset

Kulutusluottosäännösten valvonta lisää kuluttaja-asiamiehen ja hänen toimistonsa tehtävämäärää. Kun kulutusluottosäännösten käytännöllisen merkityksen kannalta on tärkeää, että valvonta on tehokasta ja että viranomaisilla on mahdollisuudet oma-aloitteiseen toimintaan, kuluttaja-asiamiehen käytettävissä tulisi olla riittävä

henkilömäärä myös kulutusluottosäännöksistä johtuvia tehtäviä varten.

Elinkeinohallituksen alaisen piirihallinnon tehtävämäärä lisääntyy jossain määrin nykyisestäään kulutusluottosäännösten noudattamista koskevien uusien valvontatehtävien johdosta. Tästä saattaa aiheutua elinkeinohallinnossa tarvetta henkilöstön lisäämiseen.

5. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksen tarkoituksena ei ole sinänsä vaikuttaa kulutusluottojen käytön volyyymiin. On vaikea arvioida, mitkä sen tosiasialliset vaikutukset tulevat olemaan, koska kulutusluottojen määrä riippuu olennaisesti muista tekijöistä, kuten rahapolitiikasta. Tiedon määrän lisääminen ja tietojen vertailtavuuden parantaminen olisivat omiaan vaikuttamaan kilpailua tehostavasti luottomarkkinoilla ja poistamaan siten epäedullisia luottoja markkinoilta. Tämä merkitsisi painetta luottokustannusten alentamiseen.

Kotitalouksien kannalta katsottuna lisääntyvä tiedonsaanti kulutusluottojen kustannuksista saattaa vaikuttaa velkaantumista hillitsevästi.

Ehdotettujen säännösten mukainen tiedonantovelvollisuus aiheuttaanee kulutusluottoja markkinoille elinkeinonharjoittajille lisäkustannuksia, joiden suuruutta on vaikea arvioida. Markkinoinnin kokonaiskustannuksiin verrattuna lisäkustannusten merkitys jää joka tapauksessa vähäiseksi. Ehdotus saattaa vaatia myös joitakin muutoksia sopimuskäytännössä, mikä muutosvaiheessa aiheuttaisi sekin joitakin kustannuksia. Toisaalta säännökset ovat omiaan pitämään markkinoinnin ja sopimuskäytännön terveellä pohjalla, mikä vaikuttaa kustannuksia vähentävään suuntaan.

Valtiolle tai kunnille säännösten voimaansaattaminen ei aiheuta välittömiä kustannuksia.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Valtiovarainministeriön asettama toimikunta, jonka tehtävänä oli selvittää luottokorttiyhteisöjä koskevan lainsäädännön tarpeellisuus ja jonka oli erityisesti kiinnitettävä huomiota luottokorttitoimintaa harjoittavien yhteisöjen toimiluvan tarpeellisuuteen, yhteisömuotoon, ulkomaalaisten oikeuteen omistaa luottokorttiyhteisöjä ja harjoit-

taa luottokorttitoimintaa sekä luottokorttiyhteisöjen myöntämien luottojen määräaikaaisuuteen ja valvontaan, jätti mietintönsä maaliskuussa 1985. Mietinnössä ehdotetaan lakia luottokorttiyhteisöistä.

Oikeusministeriössä valmistellaan tietosuojakomitean mietinnön (komiteamietintö 1981:66) pohjalta ehdotusta henkilörekisterilaiksi. Laki koskisi myös luottotietojen keräämistä, tallettamista, käyttöä ja luovutusta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Kuluttajansuojalaki

7 luku

Kulutusluotot

Kulutusluottoja koskevat säännökset ehdotetaan lisättäviksi kuluttajansuojalakiin uutena 7 lukuna, jolloin nykyinen 7 luku siirtyisi 8 luvuksi. Valmisteltavina olevat kuluttajapalveluksia koskevat säännökset on tarkoitettu ehdottamaan lisättäviksi lakiin uutena 6 a lukuna.

Määritelmät ja soveltamisalan rajoitukset

1 §. Ehdotetun 7 luvun säännöksiä sovellettaisiin niihin luottoihin, jotka täyttävät pykälässä säädetyt edellytykset. Muihin kuluttajille myönnettäviin luottoihin ei sovellettaisi 7 luvun säännöksiä, vaikka kuluttajansuojalain yleiset markkinointisäännökset koskisivat myös niitä.

Pykälässä käytetyt termit kuluttaja, kulutushyödyke ja elinkeinonharjoittaja on määritelty kuluttajansuojalain 1 luvussa. Pykälässä tarkoitettua kulutushyödykkeen hankkimista varten annettavat luotot käsittävät näin luottokaupat ja luotolliset palvelukset.

Luottokaupassa ostaja saa kaupan kohteen haltuunsa ennen kuin on maksanut kauppahinnan. Palvelus on puolestaan luotollinen, jos palveluksen saaja voi maksaa palveluksen vasta myöhemmin kuin heti sen tultua suoritetuksi. Kauppa tai palvelus on luotollinen, vaikka vain osa hinnasta erääntyy maksettavaksi myöhemmin.

Palvelus ei ole luotollinen, jos se on maksettava heti sen tultua suoritetuksi, vaikka sopimuksen tekemisestä olisi jo kulunut pitkäkin aika. Esimerkiksi asianajajan palvelus, joka on sopimuksen mukaan maksettava jutun tultua hoidetuksi, ei ole luotollinen palvelus. Säännöllisesti esimerkiksi kerran kuukaudessa toistuva palvelus on luotollinen, jos palveluksen saajalla on kunkin suorituksen jälkeen maksuaikaa. Sen sijaan keskeytyksettä jatkuva palvelus, kuten säilytys, tulee luotolliseksi vasta, jos sitä ei tarvitse maksaa heti palveluksen tultua suoritetuksi loppuun. Jos ostos suoritetaan "laskuun" eikä ulkopuolista rahoittajaa ole, voidaan kauppaa pitää käteiskauppana, jos sovittu laskutus- ja maksuaika on alalla tavanomainen. Korkolain 6 §:n mukaan kuluttajalla on yleensä kuukauden pituinen maksuaika laskun lähettämisestä, jos eräpäivästä ei ole sovittu.

Sen sijaan luottokortilla suoritettavat ostokset ovat luottokauppoja, vaikka maksuaika olisi lyhyt. Jos kortilla kuitenkin vain siirretään kuluttajan omia varoja hänen tililtään myyjän tilille, ei kysymyksessä ole luotto-ostos, vaan kauppa on rinnastettavissa esimerkiksi shekillä maksettavaan käteiskauppaan. Tällaisia kortteja ovat tähän mennessä Suomessa käytössä olleet pankkikortit. Rajanvetoa luottokorttien osalta käsitellään myös 19 §:n perusteluissa.

Kulutusluotto on kysymyksessä silloin, kun myyjä tai palveluksen suorittaja itse myöntää kuluttajalle maksuaikaa tai antaa tälle erillisen lainan hyödykkeen hankkimista varten. Jos luottosopimukseen perustuvat oikeudet siirretään toiselle, rinnastetaan siirronsaaja 3 §:n 1 kohdan mukaan luotonantajaan.

Kulutusluotto on kysymyksessä myös silloin, kun luoton kulutushyödykkeen hankkimiseksi myöntää ammattimainen ulkopuolinen rahoittaja, jos luotonanto perustuu luotonantajan ja myyjän tai palveluksen suorittajan väliseen sopimukseen. Sopimus voi koskea esimerkiksi myyjän asiakkaille myönnettäviä lainoja tai siinä voidaan sopia myyjän asiakkaiden rahoittamisesta luottokorttijärjestelyin. Asiakkaiden rahoittaminen ei aina perustu sopimukseen, vaan se voidaan järjestää esimerkiksi niin, että myyjäyhteydet liittyvät luottokorttiyhteisön jäseniksi. Tällainen järjestely merkitsisi sellaista kiinteää yhteyttä hyödykkeen hankkimisen ja luotonsaannin välillä että kysymyksessä olisi 7 luvun alainen kulutusluotto.

Määritelmän perustana on ajatus ulkopuolisen luotonantajan ja myyjän tai palveluksen suorittajan etuyhteydestä, mikä normaalisti merkitsee jonkinlaista järjestelyn pysyvyyttä. Kuluttajan kannalta ei kuitenkaan saa olla merkitystä sillä, perustuuko luotonanto myyjän ja rahoittajan väliseen pysyväisluontoiseen suhteeseen vai yksittäistä kauppaa koskevaan järjestelyyn. Tämän vuoksi kulutusluottona pidettäisiin myös ulkopuolisen luotonantajan kuluttajalle yksittäistapauksessa myöntämää luottoa, jos luotonantaja harjoittaa luotonantoa ammattimaisesti ja jos luotonanto sidotaan määrätyn myyjän tai määrättyyn ketjuun kuuluvan myyjän kanssa tehtävään kauppaan.

Laina ei ole tässä tarkoitettu kulutusluotto, vaikka se annetaan kulutushyödykkeen hankkimista varten, jos kuluttajalla on valta valita, keneltä myyjältä hän hyödykkeen ostaa. Se, että kuluttaja ilmoittaa esimerkiksi pankista autolainaa hakiessaan, mistä hän aikoo ostaa auton, ei sinänsä riitä saattamaan luotonantoa kulutusluottosäännösten alaiseksi, koska kysymyksessä ei ole säännöksessä tarkoitettu myyjän tai luotonantajan välinen yhteistoiminta myyjän liiketoiminnan edistämiseksi.

Muiden hyödykkeiden kuin kulutushyödykkeiden hankkimista varten myönnettävät luotot eivät ole kulutusluottoja. Näin esimerkiksi asunto-luotot jäävät kuluttajansuojalain 7 luvun soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka niihin lain 1 luvun 6 §:n nimenomaisen säännöksen mukaan sovelletaan lain 2 ja 3 lukua.

2 §. Säännös sisältää 7 luvussa esiintyvien käsitteiden määritelmiä.

Tililuotto olisi jatkuvaa luottoa, jossa sopimuksen mukaan voi olla ylin luottoraja tai jossa luotonkäyttömahdollisuus saattaa olla periaatteessa rajatonta. Tililuottoa olisi muun muassa

vastakirjalle osto ruokakaupasta tai tavaratalosta. Luottokorttiluotot ovat eräs tililuoton laji. Kun ne ovat yleistymässä ja kun niitä ei ehkä helposti osata rinnastaa muuhun tililuottoon, on säännöksen havainnollisuuden lisäämiseksi katsottu aiheelliseksi mainita luottokortilla käytettävä luotto määritelmässä nimenomaisesti.

Tililuottosopimuksen ehdoista riippuen tililuoton takaisinmaksu saattaa tapahtua eri tavoin. Kuluttajalla saattaa esimerkiksi olla velvollisuus lyhentää saldoa kuukausittain määräprosentin verran tai hänellä saattaa olla velvollisuus maksaa jokainen ostos kokonaan määrätyn ajan kuluessa kaupasta. Muunlaisiakin maksujärjestelyjä voi esiintyä. Olennaista tililuotossa on, että tililuottosopimus antaa kuluttajalle oikeuden määrätyn ehdoin ja yleensä määrättyissä rajoissa käyttää luottoa mutta että luoton tosiasiallinen käyttö jää hänen harkintansa varaan.

Muusta kulutusluotosta kuin tililuotosta käytetään ehdotuksessa nimitystä *kertaluotto*. Se voisi olla esimerkiksi osamaksuluottoa tai ulkopuolisen luotonantajan myöntämää laina. Olennaista kertaluotolle on, että se on annettu määrättyä kauppaa tai palvelussopimusta varten ja että luotonantajan sopimuksen mukainen saatava voidaan laskea jo sopimusta tehtäessä, toisin kuin tililuotossa, jossa sovitaan vain luotonkäyttömahdollisuudesta.

Käteishinnalla tarkoitettaisiin sitä hintaa, jolla myyjä myisi tavaran tai jolla palvelus suoritettaisiin, jos kuluttaja maksaisi sen käteisellä. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että jos myyjä myöntää esillä olevasta tai ilmoitetusta hinnasta säännönmukaisesti käteisostajalle alennuksen, käteishintana pidettäisiin käteisalennuksella vähennettyä hintaa. Tämä ei koske sellaisia erityisiä alennuksia, joita myönnetään esimerkiksi henkilökunnalle tai erityisen suurten ostojen yhteydessä. Jos myyjä tai palveluksenantaja myöntää säännönmukaisesti erisuuruisia käteisalennuksia, olisi käteishinta laskettava sen mukaan, mikä on keskimääräinen käteisalennus.

Jos ostajaa hyvitetään kaupan yhteydessä käytetystä esineestä, vaihtoesineen arvolla ei sinänsä ole merkitystä käteishinnan muodostumiseen. Vaihtoesineen luovuttaminen on hinnan osasuoritus, käytännössä usein käteismaksusuosus.

Jos kulutusluotto kuuluu niiden poikkeusten piiriin, joihin markkinointisäännökset ja sopimuksen tekemistä koskevat säännökset eivät sovellu, eikä käteishintaa niin ollen etukäteen olisi ollut velvollisuutta ilmoittaa, olisi käteishintana esimerkiksi myöhemmin tehtävän tilityksen yh-

teydessä pidettävä sitä hintaa, joka kuluttajan olisi ollut maksettava hyödykkeestä sopimusta tehtäessä.

Luottokustannuksiin olisi luettava kaikki sellaiset korot, kulut ja muut maksut, jotka kuluttajan on kulutusluottosuhteen johdosta maksettava, riippumatta siitä, miksi kustannuksia kutsutaan tai minkä luonteisia ne ovat. Luottokustannuksiksi katsottaisiin muun muassa luottotietojen hankkimisesta aiheutuvat kulut, tilinavausmaksut, osamaksulisät, tilinhoito- ja käsittelymaksut sekä laskutuspallokiot. Varsinaisten korkojen ja maksujen lisäksi katsottaisiin luottokustannuksiksi sellaiset menoerät, jotka, vaikka ne eivät olekaan varsinaisia maksuja, tulevat kuitenkin luottoasiakkaiden kannettaviksi, nimittäin saamatta jääneet alennukset ja hyvitykset, jotka yleisesti myönnetään käteisasiakkaalle.

Luottokustannuksia olisivat myös kuluttajan maksettaviksi tulevat vakuutusmaksut vapaaehtoisesta vakuutuksesta, jonka kohteena on itse hyödyke, jos kuluttajan sopijapuoli ottaa hyödykkeelle vakuutuksen tai jos kuluttaja on sopimuksen mukaan velvollinen itse ottamaan tällaisen vakuutuksen.

Luottokustannuksia eivät olisi sellaiset maksut ja korvaukset, jotka kuluttajan on maksettava sen johdosta, että hän on laiminlyönyt täyttää suoritusvelvollisuutensa, esimerkiksi maksumuistutuksesta aiheutuvat kulut tai viivästyskorot. Luottokustannuksia eivät olisi myöskään esimerkiksi postituskulut, koska ne eivät johdu luoton myöntämisestä. Samalla perusteella jäisi luottokustannusten käsitteen ulkopuolelle postiennakkomaksu, kun kuluttajan on luotolla ostaessaan maksettava käteismaksuosuus postiennakkona. Jos kuitenkin postikulut tai postiennakkomaksut tulevat ainoastaan luottoasiakkaiden mutta eivät käteisostajien maksettaviksi, voidaan käteisostajien katsoa saavan näitä kuluja vastaavan alennuksen; nämä erät laskettaisiin silloin luottokustannuksiksi.

Yleisestikin voidaan sanoa, että harkittaessa, onko jokin kustannuserä, maksu taikka saamatta jäävä alennus tai hyvitys katsottava luottokustannukseksi, on ratkaisevaa, kohdistuuko se ainoastaan luottoasiakkaisiin vai myös käteisasiakkaisiin.

Luottobinnalla tarkoitettaisiin käteishinnan ja luottokustannusten yhteismäärää.

Todellisella vuosikorolla eli niin sanotulla efektiivisellä korolla tarkoitetaan korkoprosenttia, joka saadaan, kun lasketaan kaikkien luottokustannusten prosenttiosuus kuluttajan saamasta luo-

tosta vuositasolla ottaen huomioon velan aleneva määrä. Säännöksessä tarkoitettu luoton määrä olisi se osa käteishinnasta, jolle kuluttaja saa luottoa. Kysymyksessä ei siten ole vain kuluttajan velaksi saamalle rahamäärälle laskettava korko, vaan laskennallinen suure, jolla kuvataan käteishinnan ja luottobinnan välistä kustannuseroa.

Todellisen vuosikoron laskemisesta laatisivat viranomaiset tarkemmat ohjeet, kuten 6 §:n perusteluissa selostetaan.

3 §. Lakiin ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa luotonantajan määritelmää. Luotonantaja on se, joka tosiasiallisesti myöntää luoton: myyjä tai palveluksen suorittaja itse taikka ulkopuolinen rahoittaja, tilanteesta riippuen. Jos alkuperäisenä luotonantajana on ulkopuolinen rahoittaja, esimerkiksi luottokorttiyhtiö, kuluttajan kanssa kaupan tekevä myyjäyrittäjä ei ole laissa tarkoitettu luotonantaja.

Kuluttajansuojan kannalta on olennaista, että kuluttajan oikeudellinen asema on sama, vaikka hänen sopijapuolensa siirtäisi luottosopimukseen perustuvat oikeutensa toiselle. Tämän vuoksi ehdotetaan 1 momentissa säädettäväksi, että 7 lukua sovellettaessa rinnastetaan luotonantajaan se, jolle kulutusluottosopimuksesta johtuvat luotonantajan oikeudet ovat siirtyneet. Kysymyksessä voi olla rahoittaja, joka on "ostanut" myyjältä tämän saatavan kuluttajalta ja joka kantaa näin ollen myös riskin luottotappiosta, tai sellainen siirronsaaja, joka perii saatavan mutta ei kannalla lopullista luottotappiota.

Osamaksukaupasta annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan laki soveltuu myös sellaiseen sopimukseen joka on muodoltaan muu kuin kauppa, jos sopimuksen tarkoituksena on, että se, jolle esine on luovutettu, tulee sen omistajaksi. Säännöksen tarkoituksena on estää sanotun lain kiertäminen. Samasta syystä ehdotetaan 2 kohdassa säädettäväksi, että kuluttajansuojalain 7 lukua sovellettaessa luottokauppaan rinnastetaan vuokra- ja muu sellainen sopimus, jonka nojalla tavara luovutetaan kuluttajan hallintaan ja jonka tarkoituksena on, että kuluttaja tulee tavarantoimittajaksi.

Valmistelun aikaisemmassa vaiheessa on ehdotettu kulutusluottosäännösten ulottamista koskemaan sellaisia sopimuksia, joiden tarkoituksena on, että kuluttaja, jolle tavara on luovutettu, tulee sen omistajaksi tai "saavuttaa tähän verrattavissa olevan aseman". Lähinnä laajennus koskisi sellaisia leasing-sopimuksia, joissa vuokralle ottajalla ei ole vuokratuotteen päätyttyä lunastusoikeutta. Myöhemmässä vaiheessa on kuitenkin

päädytty pitäytymään niissä rajoissa, jotka on omaksuttu osamaksukaupasta annetussa laissa, muun muassa siitä syystä, että yritykset, jotka harjoittavat mainitunlaista rahoitusleasing-toimintaa, eivät yleensä ensinkään myy tavaroita käteisellä. Säännökset käteishinnan ja luottokustannusten laskemisesta olisi tällaisten sopimusten kohdalla näin ollen rakennettava eri tavoin kuin ne tässä ehdotuksessa on muuten tehty.

Myös Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa on tutkittu mahdollisuutta ottaa lakiin rinnastus, joka olisi käsittänyt kaikki taloudelliselta tarkoituksestaan luottokauppaan rinnastettavat sopimukset, vaikka omistusoikeuden ei olisikaan sopimuskauden päätyttyä määrä siirtynyt kuluttajalle. Kaikissa mainituissa pohjoismaissa on kuitenkin tullut siihen tulokseen, ettei ole tarvetta ulottaa kulutusluottosäännöksiä koskemaan näitä sopimuksia.

4 §. Pykälä sisältää rajoituksia kulutusluottosäännösten soveltamisalaa.

Jos luottoaika on kulutusluottosopimuksen mukaan enintään kaksi kuukautta, ei kulutusluoton markkinointia ja sopimuksen tekemistä koskevia säännöksiä 1 momentin mukaan sovellettaisi.

Kulutusluottosäännöksillä ei ole tarkoituksenmukaista vaikeuttaa esimerkiksi elintarvikkeiden ostamista tiliin, jonka koko saldo maksetaan kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa ja josta ei aiheudu luottokustannuksia. Ei ole myöskään tarpeen vaatia esimerkiksi todellisen vuosikoron ilmoittamista silloin, kun kuluttajan suojaintressi ei ole erityisen suuri. Sen sijaan kuluttajan aseman turvaamiseksi on tärkeää, että yhä lukuisammiksi käyvistä luottokorttiluotoista aina tehdään kirjallinen sopimus ja että kuluttajalta ei voida periä muita kuin kirjallisesta sopimuksesta ilmeviä luottokustannuksia. Tämän vuoksi 11 § soveltuisi sellaisiin tililuottoihin, joita voidaan käyttää luottokortin tai muun vastaavan tunnisteen avulla. Tunnisteen käsitettä selostetaan 19 §:n perusteluissa.

Poikkeus ei käytännössä myöskään koskisi sellaisia tililuottoja, joita ei käytetä luottokortin avulla, jos tilin saldoa lyhennetään kuukausittain määräprosentilla. Luottoaika luettaisiin nimittäin säännöksen mukaan alkavaksi siitä, kun myyty tavara on luovutettu kuluttajalle tai palvelus on suoritettu loppuun; tällaisissa tililuotoissa luottoaika jatkuisi kunkin hyödykkeen kohdalla siksi, kunnes hyödykkeen hinta on tullut kokonaan maksetuksi.

Lyhytaikaisen luottosopimuksen osapuolena kuluttaja ei voisi 1 momentin mukaan myöskään nojautua 12 §:n 1 momentissa säädettyyn oikeuteen maksaa luotto enna aikaisesti.

Ehdotuksen 17 § on luonteeltaan sellainen, ettei se sovellu luotollisiin palveluksiin. Selvyyden vuoksi ehdotetaan 4 §:n 2 momenttiin otettavaksi tätä koskeva maininta. Lisäksi 2 momentti rajoittaisi 9, 10, 12—16 ja 18 §:n soveltamisalaa siten, että nämä säännökset eivät koskisi kertaluottoja, jotka annetaan palveluksien hankkimiseksi, vaan ainoastaan tavarakaupassa myönnettäviä kulutusluottoja.

Asetuksella voitaisiin 3 momentin mukaan säätää poikkeuksia markkinointisäännösten tai sopimuksen tekemistä koskevien säännösten soveltamisesta pieniin kulutusluottoihin. Asetuksella voitaisiin niin ollen säätää, että 3 momentissa mainitut säännökset tai jotkin niistä eivät sovellu sellaisiin kulutusluottoihin, jotka eivät määrältään ylitä asetuksessa säädettyä markkamäärää. Lisäksi säännös antaa mahdollisuuden säätää poikkeuksen sellaisten kulutusluottojen osalta, joissa todellinen vuosikorko ei ole asetuksessa määrättyä prosenttia korkeampi. Tällainen asetus ehdotetaan 6 §:n perusteluista ilmenevistä syistä annettavaksi. Asetusluonnos on tämän esityksen liitteenä.

Asetuksella voitaisiin niin ikään säätää, ettei 3 momentissa mainittuja säännöksiä sovelleta määrätynlaisiin tai määrätynlaisten hyödykkeiden hankkimista koskeviin kulutusluottoihin. Edellytyksenä olisi tällöin, että poikkeus voidaan katsoa tarpeelliseksi kuluttajien kannalta hyödyllisen laskutus-, luovutus- tai muun käytännön säilyttämiseksi tai aikaansaamiseksi kysymyksessä olevalle alalle. Säännöksen tarkoituksena on saada aikaan joustavuutta kulutusluottosäännöksiin.

Kulutusluottojen markkinointi

5 §. Säännöksen mukaan kulutusluoton myöntämistä ei saisi käyttää pääasiallisena markkinointikeinona markkinoitaessa muita kulutushyödykkeitä. Sen tarkoituksena on estää erityisesti sellainen markkinointi, jossa tehdään yksilöity tarjous määrätystä hyödykkeestä ja jossa mainoksen pääpaino on siinä, että tavarana saa käyttöönsä pienellä käteismaksulla tai ilman mitään käteismaksuusta.

Säännös ei estäisi markkinoimasta esimerkiksi tililuottoa sinänsä, vaan se kieltäisi jonkin kulu-
tushyödykkeen, esimerkiksi matkan tai kodinko-
neen, mainostamisen siten, että luotonsaanti
muodostaa mainoksen näkyvimmän tai muuten
huomattavimman osan. Jonkin yritysketjun toi-
mipisteessä kelpaavan luottokortin tai tavarata-
lossa käytettävän vastakirjaluoton markkinointiin
ei olisi estettä. Markkinoinnin olisi kuitenkin
tapahduttava siten kuin 7 §:ssä säädetään.

Säännöksen täsmällinen tulkinta jäisi viime
kädessä kuluttaja-asiamiehen ja markkinatuomio-
istuimen päätösten muodostaman käytännön va-
raan.

Säännöstä rikkovaa elinkeinonharjoittajaa va-
staan voitaisiin käyttää 23 ja 24 §:n mukaista
kieltoa uhkasakkoineen tai 26 §:n 2 momentin
mukaista rangaistusseuraamusta.

6 §. Tiedonantovelvollisuutta sääntelevistä py-
kälistä 6—8 § koskevat yleismarkkinointivaihetta,
esimerkiksi joukkotiedotusvälineiden avulla tai
 niihin rinnastettavalla tavalla tapahtuvaa markki-
nointia. Niitä sovellettaisiin myös muuhun ylei-
sölle suunnattuun markkinointiin, muun muassa
sellaiseen, joka tapahtuu jaettavilla mainoslehti-
sillä tai liikkeen ikkunoihin kiinnitettävillä mai-
noksilla. Ehdotuksen 6 §:ssä säännellään kerta-,
7 §:ssä tililuoton markkinointia.

Jos elinkeinonharjoittaja ilmoittaessaan myön-
tävänsä osamaksuluottoa tai järjestävänsä kulutta-
jalle mainostamansa tavarantoiminnan ostamiseksi lainan
samalla antaa jotakin tietoa luottoehdoista, esi-
merkiksi maksuajasta tai käteismaksusta, kysy-
myksessä olisi pykälässä tarkoitettu kertaluoton
markkinointi. Tällöin olisi 1 momentin mukaan
ilmoituksesta samalla käytävä ilmi todellinen
vuosikorko sekä, jos ilmoituksessa on maininta
käteishinnasta, myös luottohinta. Molemmat
vaatimukset tähtäävät siihen, että kuluttajalla
olisi paremmat edellytykset toisaalta punnita
omia taloudellisia mahdollisuuksiaan ja toisaalta
tehdä vertailuja eri tarjousten välillä. Ehdotuksen
8 §:n mukaan mainokseen sisältyvä pelkkä mai-
ninta kulutusluoton saamisen mahdollisuudesta
ei johtaisi siihen, että 6 §:ssä mainitut tiedot olisi
samalla annettava.

Todellisen vuosikoron laskeminen käytännössä
ei ole yksinkertaista, minkä vuoksi viranomaisen
olisi elinkeinoelämän asiantuntemusta hyväksi
käyttäen valmisteltava laskentakaava ja mahdolli-
sesti myös tiedonantovelvollisuuden täyttämistä
helpottavia taulukoita ennen kuin säännökset
tulisivat voimaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että
6—9 §:ää sovelletaan vasta kuuden kuukauden

kuluttua lain voimaantulosta. Laskentaohjeiden
tulisi kuitenkin olla valmiina kohta lain tultua
voimaan, jotta elinkeinonharjoittajille jäisi aikaa
valmistautua niiden käyttämiseen. Ohjeet antaisi
kauppa- ja teollisuusministeriö 22 §:n valtuutus-
säännöksen nojalla. Samalla voitaisiin antaa oh-
jeita 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen esimerk-
kien ilmoittamisesta.

Voimassa olevan osamaksukaupan lomakkeista
ja hintailmoittelusta annetun kauppa- ja teolli-
susministeriön päätöksen määräykset poikkeaa-
vatjossakin määrin nyt ehdotetuista säännöksistä.
Päätöksen 7 §:n mukaan on tarjottaessa tavaraita
osamaksuehdoin aina ilmoitettava muun muassa
käteishinta ja osamaksuhinta. Toisaalta päätök-
sessä ei vaadita todellisen vuosikoron ilmoittamis-
ta. Elinkeinonharjoittajien kannalta olisi tarkoi-
tuksenmukaista, että päätös uudistettaisiin siten,
että se vastaisi ehdotettuja kulutusluottosäännök-
siä. Myös 10 §:n kohdalla esitetään perusteluja
sille, miksi päätös olisi uudistettava.

Ehdotuksen 4 §:n 1 momentin mukaan 6 §:ää
ei sovelleta sellaisiin kulutusluottoihin, joissa
luottoaika on enintään kaksi kuukautta. Saman
pykälän 3 momentin mukaan voidaan asetuksella
säättää 6 §:n soveltamisesta poikkeuksia muun
muassa sellaisten luottojen osalta, joissa todelli-
nen vuosikorko ei ole määrättyä prosenttia korke-
ampi. Nykyisen korkotason vallitessa kertaluotto-
ta, jossa todellinen vuosikorko ei ole yli 20
prosenttia, voidaan pitää luottokustannuksiltaan
tavanomaisena. Sen vuoksi tulisi asetuksella sää-
ttää, ettei 6 §:ssä tarkoitettua markkinoinnissa
tarvitsisi ilmoittaa todellista vuosikorkoa, jos se ei
elinkeinonharjoittajan kysymyksessä olevaan tar-
koitukseen tarjoamien luottoehtojen mukaan voi-
si nousta yli 20 prosenttiin. Asetusta voitaisiin
tarvittaessa muuttaa korkotason vaihtelujen mu-
kaan. Asetusluonnos on tämän esityksen liitteenä.

Säännöksen tai sen soveltamisesta 22 §:n nojal-
la annettujen ohjeiden rikkomisesta seuraisi 23
tai 24 §:n mukainen kielto uhkasakkoineen taik-
ka 26 §:n 2 momentin mukainen rangaistusseura-
amus.

Ehdotuksen 8 § sisältää 6 §:ään liittyvän tul-
kintasäännön.

7 §. Säännös koskee tililuoton yleismarkki-
nointia. Mitä tällaiseen markkinointiin on luetta-
va, on selostettu 6 §:n perusteluissa. Tililuoton
markkinoinnin tarkoituksena voi olla pelkkä tili-
luoton käytön edistäminen yleensä, tai se saattaa
liittyä tiettyjen hyödykkeiden kysynnän edistämi-
seen tai yritysketjun mainostamiseen.

Todellinen vuosikorko vaihtelee tililuotossa yleensä sen mukaan, kuinka paljon luottoa tosiasiallisesti käytetään, koska erilaisia kiinteitä maksuja on yleensä suoritettava käytetyn luoton määrästä riippumatta. Tililuottoa markkinoitaessa olisi ilmoitettava todellinen vuosikorko luoton tyyppillistä käyttöä kuvaavana esimerkkinä. Tarkemmat ohjeet ilmoitusvelvollisuuden käyttämisestä antaisi kauppa- ja teollisuusministeriö 22 §:ssä säädetyn valtuutuksen nojalla.

Todellista vuosikorkoa ei tarvitsisi 4 §:n 1 momentin mukaan ilmoittaa sellaisia luottoja markkinoitaessa, joissa luottoaika on enintään kaksi kuukautta. Lisäksi voitaisiin tarvittaessa asetuksella säätää tästä tiedonantovelvollisuudesta poikkeuksia 4 §:n 3 momentin nojalla. Koska varsinkin luottokortit ovat kätevyytensä ansiosta yleistymässä myös sellaisessa päivittäistavarakaupassa, joka perinteisesti on ollut käteiskauppaa ja johon kuluttaja ei sinänsä tarvitse luottoa, ei ole katsottu aiheelliseksi ehdottaa tililuottojen kohdalla käytettäväksi asetuksenantovaltuutusta sellaisen 20 prosentin rajan säätämiseksi kuin kertaluottojen kohdalla. Velvollisuus ilmoittaa myös alle 20 prosentin todellinen vuosikorko on omiaan kiinnittämään kuluttajien huomiota siihen, miten paljon kalliimpaa luotolla ostaminen on käteiskauppaan verrattuna.

Säännöksen rikkomisesta seuraisi 23 tai 24 §:n mukainen kielto uhkasakkoineen tai 26 §:n 2 momentin mukainen rangaistus.

Ehdotuksen 8 § sisältää 7 §:ään liittyvän tulintasäännön.

8 §. Säännöksen mukaan pelkän kulutusluottomahdollisuuden mainitsemista muun markkinoinnin yhteydessä ei pidettäisi 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuna kulutusluoton markkinointina. Todellista vuosikorkoa ja luottohintaa ei niin ollen tarvitsisi ilmoittaa, jos esimerkiksi määrätyn tavarankäytön yhteydessä ei annettaisi tietoa käteismaksusta, luottoajan pituudesta tai muista luottoehdoista, vaan mainokseen sisältyisi vain maininta "myös osamaksulla", "myös tiliin" tai muu vastaavanlainen yleisluontoinen maininta mahdollisuudesta saada luottoa. Myöskään ei markkinointi olisi 7 §:ssä tarkoitettua markkinointia, jos vain pidettäisiin esillä sellaisia merkkejä, jotka osoittavat, millä luottokorteilla liikkeessä saa suorittaa ostoksia, tai jos tällainen merkki sisältyisi mainokseen ilman että itse luottoehdoista olisi mainintaa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voisi 22 §:n nojalla antaa tarkempia määräyksiä myös tämän säännöksen soveltamisesta. Toisaalta kuluttaja-

asiamiehellä olisi valta puuttua tällaiseen ilmoitteluun, jos se muodostuisi 5 §:n vastaiseksi.

9 §. Säännöksellä pyritään siihen, että kuluttaja jo ennen kulutusluottosopimuksen tekemistä tuntee sopimuksen olennaiset ehdot ja että kuluttaja aina ennen sopimuksen tekemistä saa tiedon todellisesta vuosikorosta. Jotta kuluttaja voi saada tiedot täsmällisinä, ehdotetaan, että ne on annettava kirjallisina. Elinkeinonharjoittajan ei tarvitsisi erikseen luovuttaa kuluttajalle asiakirjaa, joka sisältää pykälässä vaaditut tiedot, mutta näiden tietojen olisi oltava kuluttajan nähtävissä kirjallisina. Vaikkakin vaatimus erillisen asiakirjan luovuttamisesta kuluttajalle ennen sopimuksen tekoa saattaisi helpottaa säännöksen valvontaa, se ei kuitenkaan voisi taata sitä, että kuluttaja todellisuudessa tutustuu annettuihin tietoihin.

Käytännössä tiedot voitaisiin antaa esimerkiksi siten, että kuluttajalle annetaan häntä varten alustavasti täytetty sopimuslomake tutustumista varten. Jollei sopimuslomakkeessa ole mainintaa todellisesta vuosikorosta, tieto siitä olisi ilmoitettava erikseen kirjallisena.

Todellinen vuosikorko voidaan 6 §:n mukaan ilmoittaa elinkeinonharjoittajan tarjoamien tavaranomaisen luottoehtojen mukaisena esimerkkinä. Tällainen suuntaa-antava, joskin epätäsmällinen tieto riittäisi yleensä myös 8 §:ssä tarkoitettussa markkinointivaiheessa. Esimerkkinä annettu tieto saattaa kuitenkin jonkun kuluttajan kohdalla olla harhaanjohtava. Tämän vuoksi todellinen vuosikorko olisi 2 momentin mukaan ilmoitettava asianomaisen kuluttajan kanssa tehtävän sopimuksen ehtojen mukaisesti laskettuna, jos se yleismarkkinoinnissa esimerkkinä ilmoitettuna on olennaisesti alhaisempi.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voisi 22 §:n nojalla antaa tarkempia määräyksiä siitä, miten 9 §:ssä tarkoitettut tiedot on annettava. Määräyksissä voitaisiin esimerkiksi velvoittaa elinkeinonharjoittaja esittämään määrätty seikat muita näkyvämmiin. Elinkeinonharjoittaja voitaisiin myös velvoittaa laatimaan määrättyistä keskeisistä seikoista erillinen, helposti ymmärrettävässä muodossa oleva esite, tai antamaan tällaiset tiedot ensimmäisinä ja eri kirjainlaajilla kirjoitettuna. Määräykset voisivat myös koskea tietojen antamisen tapaa ja ajankohtaa sekä sitä, milloin yleismarkkinoinnissa ilmoitetun todellisen vuosikoron on katsottava olevan olennaisesti alhaisempi kuin se olisi tehtävän sopimuksen ehtojen mukaisesti laskettuna.

Säännöksen rikkomisesta voisi seurata 23 tai

24 §:n mukainen kielto uhkasakkoineen taikka 26 §:n 2 momentin mukainen rangaistus.

Säännös koskisi vain kertaluottoja. Tililuotto-sopimuksen kohdalla ei ole katsottu tällaista sääntelyä välttämättömäksi, koska päättäminen tosiasiallisesta luoton käyttämisestä jää myöhem-pään vaiheeseen. Lisäksi säännöstä sovellettaisiin 4 §:n 2 momentin mukaisesti vain niihin kerta-luottoihin, joihin 10 § soveltuu, eli kulutustava-ran kaupassa myönnettäviin luottoihin. Säännös ei koskisi palvelusten hankkimiseksi myönnettä-viä luottoja. Sitä ei myöskään sovellettaisi 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin lyhytaikaisiin luottoi-hin. Lisäksi olisi mahdollista tarvittaessa asetuk-sella säätää 4 §:n 3 momentin nojalla poikkeuk-sia säännöksen soveltamisesta.

Kulutusluottosuhdetta koskevat säännökset

Yleistä. Ehdotuksen 4 §:n 2 momentista joh-tuu, että kulutusluottosuhdetta koskevat sään-nökset soveltaisivat kertaluottoihin vain, jos luot-to liittyy tavarakauppaan; palvelusten hankkimi-seksi myönnettäviin kertaluottoihin säännöksiä ei sovellettaisi. Tililuottoja koskevien säännösten so-veltaminen ei sen sijaan riippuisi siitä, onko kysymyksessä tavarain vai palveluksen hankkimi-seksi myönnettävä luotto.

10 §. Osamaksukaupasta annetussa laissa omaksutun säännön mukaisesti ehdotetaan, että myönnettäessä kertaluotto kulutustavaran kau-passa sopimus on tehtävä kirjallisena. Kirjallisessa sopimuksessa olisi 1 momentin mukaan mainitta-va kaikki sopimuksen ehdot; erityisesti säännök-sessä on mainittu luottohinta, käteismaksuosuus ja luoton tai maksuerien erääntyminen. Varsinaisten sopimusehtojen lisäksi olisi momentin viimeisen kohdan mukaan eriteltävä luottohinta siten, että mainitaan erikseen käteishinta ja luot-tokustannukset. Lisäksi sopimukseen olisi sisälly-tettävä maininta 12 §:ään perustuvasta kulutta-jan oikeudesta maksaa luotto ennenaikaisesti. Sen sijaan itse sopimukseen ei tarvitsisi ottaa mainintaa todellisesta vuosikorosta, koska tällä tiedolla on merkitystä lähinnä markkinointivai-heessa.

Luottohinnan ilmoittamisella markkamääräise-nä on merkitystä siksi, että se tarjoaa kuluttajalle mahdollisuuden vertailla suoraan käteis- ja luot-tohintaa. Tämä on tärkeää varsinkin silloin, kun luottokustannukset on yksilöity eikä niiden yhti-summaksi ole ilmoitettu.

Sopimuksen ehtoja ovat muun muassa ilmoi-tukset sopimuksen osapuolista ja kaupan koh-teesta, toimitusehdot sekä mahdollinen takuu.

Sopimuksen ehdoksi voidaan myös katsoa se, minkä arvoiseksi mahdollinen vaihtoesine arvioi-daan. Sen vuoksi olisi vaihtoesineen arvo aina mainittava itse sopimuksessa.

Ehdotettu säännös koskee kaikkea kertaluot-toa. Osamaksukaupasta on kuitenkin annettu kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksellä nyt ehdotettua säännöstä yksityiskohtaisempia mää-räyksiä siitä, mitä tietoja sopimuksesta on ilmet-tävä. Jotta ostajan suojaa ei nyt ehdotetulla lainsäädännöllä vähennettäisi, tulee mainittuja määräyksiä voida soveltaa edelleen myös kulutta-jasuhteissa, kuluttajansuojalain säännöksen ohela. Tämän vuoksi ehdotetaan osamaksukaupasta annetun lain 1 a §:ään lisättäväksi uusi 3 mo-mentti, jonka mukaan sanottua lakia ja kulutta-jansuojalakia on tältä osin sovellettava rinnak-kain. Käytännössä olisi tällöin elinkeinonharjoit-tajan ja kuluttajan välisessä osamaksusopimukses-sa mainittava kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksessä edellytettyjen tietojen lisäksi myös luottohinta. Osamaksukaupasta annetun lain 9 §:ään ehdotetusta viittaussäännöksestä seuraisi, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa voitaisiin antaa virka-apua vain, jos sekä osamaksukaupasta annetun lain ja kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksen että ehdotetun 10 §:n mukaisia vaatimuksia on nou-datettu.

Säännöksen 2 momentin mukaan kuluttajalle olisi — osamaksukaupasta annettuun lakiin sisäl-tyvää sääntöä vastaavasti — luovutettava kappale sopimusta.

Säännöksen 3 momentin mukaan elinkeinon-harjoittaja voisi periä kuluttajalta ainoastaan sel-laisen maksun, koron, hyvityksen tai korvauksen, joka sisältyy kirjalliseen sopimukseen.

Tämän siviilioikeudellisen seuraamuksen lisä-ksi ehdotetaan, että elinkeinonharjoittajalle, joka rikkoo nyt puheena olevaa säännöstä, voidaan antaa 23 tai 24 §:n mukaisesti kieltotuomio taikka tuomita hänet 26 §:n 2 momentin mukaisesti rangaistukseen.

Tässä ehdotetut seuraamukset muotomääräystä koskevien vaatimusten laiminlyömisestä vastaavat osamaksukauppaa koskevien erityissäännösten mukaisia seuraamuksia, paitsi että kuluttajansuo-jalain mukaan voidaan turvautua myös kieltotuo-mioon uhkasakkoineen.

Koska osamaksukauppaa koskevia erityissään-nöksiä ja -määräyksiä on sovellettava rinnan ku-luttajansuojalain kulutusluottosäännösten kanssa, ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi poiketa kulutusluottojen kohdalla siitä, mikä vaikutus

muotomääräysten laiminlyönnillä on katsottu voimassa olevan lain mukaan olevan osamaksukauppasopimuksen pätevyys. Tämän vuoksi olisivat myös nyt puheena olevan säännöksen noudattamatta jättämisestä seurauksina ainoastaan yllä mainitut seuraamukset; sopimuksen ja myös siihen mahdollisesti sisältyvän omistuksen pidätyschdon pätevyys muotomääräysten laiminlyönti ei sinänsä vaikuttaisi.

Pykälää ei sovellettaisi 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin lyhytaikaisiin kulutusluottoihin. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan olisi myös mahdollista asetuksella säätää poikkeuksia 10 §:n soveltamisesta.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voisi lisäksi 22 §:n mukaisesti antaa tarkempia määräyksiä 10 §:ssä tarkoitettujen tietojen antamisesta. Kulutusluottosäännösten ja osamaksukaupasta annetun lain rinnakkaisen soveltamisen helpottamiseksi olisi osamaksukaupan lomakkeista ja hintailmoittelusta annettu kauppa- ja teollisuusministeriön päätös uudistettava siten, että siinä otettaisiin huomioon uudet kulutusluottosäännökset, kuten myös 6 §:n perusteluissa on markkinointisäännösten osalta todettu. Päätös olisi tarkoituksenmukaista uusia ennen lain voimaantuloa. Koska tämä ei aiheuttaisi olennaisia uudistuksia sopimuskäytäntöön ja koska uudistus ei koskisi ennen lain voimaantuloa tehtyjä sopimuksia, ei ole katsottu aiheelliseksi esittää pitempää siirtymäaikaa sopimuksen tekoa koskevien säännösten soveltamiselle.

11 §. Yhdenmukaisesti kertaluottoa koskevien vaatimusten kanssa myös tililuottosopimus olisi 1 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti ja siinä olisi mainittava kaikki luottokustannukset. Säännöksellä ei ole pyritty laajentamaan eikä supistamaan luottokustannusten käsitettä, joka on määriteltä 2 §:ssä; tässä yhteydessä nimenomaisesti mainitut luottokustannuserät ovat ainoastaan esimerkkejä tyypillisistä tililuottoihin liittyvistä luottokustannuksista. Sopimuksessa ei tarvitsisi olla mainintaa todellisesta vuosikorosta, koska tällä tiedolla on merkitystä lähinnä markkinointivaiheessa.

Ehdotetun 2 momentin mukaan kuluttajalle on annettava kappale sopimusta. Lisäksi kuluttajalta ei 3 momentin mukaan saisi periä luotolla hankitun hyödykkeen käteishinnan lisäksi minikäänlaista maksua, korkoa, hyvitystä tai korvausta, joka ei sisälly tililuotosta tehtyyn kirjalliseen sopimukseen. Kulujen osalta viitataan siihen, mitä asiasta on sanottu 10 §:n kohdalla. Esimerkiksi jokaisesta luottokortilla suoritettavasta os-

toksesta mahdollisesti liikkeessä perittävä käsitte-lymaksu olisi 1 momentissa tarkoitettu luoton käyttöön liittyvä maksu ja sen olisi sen vuoksi ilmentävä itse luottosopimuksesta. Säännös merkitsisi myös muun muassa sitä, että jos käteisostajille myönnetään säännönmukaisesti määrätty alennus mutta tilioistajilta halutaan periä alentamaton hinta, olisi tämä hinnanero sisällytettävä tililuottosopimukseen luottokustannuksena.

Luottokorttiehdoissa on nykyisin usein lauseke, jonka mukaan luotonantajalla on oikeus yksipuolisesti muttaa ehtoja, esimerkiksi korkoa tai tilinhoitomaksuja. Ehdotettu säännös selventäisi kuluttajan asemaa siten, että tämä olisi velvollinen maksamaan hyödykkeen käteishinnan lisäksi vain kirjallisessa sopimuksessa mainitut menoerät. Luotonantaja ei voisi yksipuolisesti nostaa korkotasoa tai maksuja taikka ryhtyä perimään lisäkustannuksia. Kulutusluottosuhteissa ei ole katsottu olevan perusteltua hyväksyä sellaisia sopimusehtoja, joiden mukaan elinkeinonharjoittajan ilmoittamat korotukset voisivat tulla voimaan, jollei kuluttaja määräajassa vastusta ilmoitettua sopimusehtojen muutosta, koska tämä vähentäisi muun muassa todellisen vuosikoron ilmoittamisvelvollisuuden merkitystä.

Useat luottokorttijärjestelyt tehdään käytännössä siten, että kuluttaja tekee luottokorttihakemuksen myyjäliikkeessä. Myyjä välittää hakemuksen luotonantajalle, joka myöntää luottokortin kuluttajalle. Joidenkin ehtojen mukaan kuluttaja voi määrätyin edellytyksin käyttää luottoa jo hakemuksen teon yhteydessä. Uusi säännös merkitsisi sitä, että kuluttajalta voitaisiin ennen kirjallisen luottosopimuksen tekoa suoritetuista osiksista periä ainoastaan käteishinta, mutta ei esimerkiksi korkoa.

Edellä selostetun siviilioikeudellisen seuraamuksen lisäksi voisi säännöksen laiminlyönnistä seurata 23 tai 24 §:n mukainen kieltotuomio taikka 26 §:n 2 momentin mukainen rangaistus. Säännöksen rikkominen ei sen sijaan johtaisi sopimuksen pätemättömyyteen sinänsä.

Säännöstä ei sovellettaisi 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin lyhytaikaisiin luottoihin, elleivät ne ole luottokorttiluottoja. Lisäksi olisi saman pykälän 3 momentin mukaan mahdollista säätää asetuksella poikkeuksia tämän pykälän soveltamisesta. Kauppa- ja teollisuusministeriö voisi 22 §:n mukaan antaa tarkempia määräyksiä 11 §:ssä tarkoitettujen tietojen antamisesta. Määräykset voisivat koskea esimerkiksi sitä, miten yksityiskohtaisesti eriteltäviä ja millä tavoin il-

maistuina 1 momentissa mainitut tiedot on ilmoitettava.

12 §. Säännöksen 1 momentissa ehdotetaan osamaksukaupasta annetun lain 5 §:n 3 momentin mukaisesti, että kuluttajalla on oikeus maksaa jäljellä oleva kulutusluotto ennen sen erääntymistä. Osamaksukaupasta annetun lain mukaan myyjän saatavaa on tällöin vähennettävä sanotun lain 3 §:ssä olevien perusteiden mukaisesti. Kun nyt puheena oleva ehdotus koskee muitakin kulutusluottoja kuin osamaksukauppaa, ehdotetaan 12 §:ään otettaviksi yleisluontoisemmat säännökset luotonantajan saatavan laskemisesta ennenaikaisen maksun tapahtuessa. Nämä syrjäyttäisivät osamaksukaupasta annetun lain vastaavat säännökset kokonaisuudessaan, mistä ehdotetaan otettaviksi nimenomaiset säännökset viimeksi mainitun lain asianomaisiin kohtiin.

Ehdotetun 2 momentin mukaan on ennenaikaisen suorituksen tapahtuessa vähennettävä luotonantajan jäljellä olevasta saatavasta se osa luottokustannuksista, joka kohdistuu käyttämättä jäävään luottoaikaan. Säännös soveltuu periaatteessa kaikkiin kulutusluottotyyppeihin. Tililuotoissa säännöksellä ei ole kuitenkaan juuri käytännön merkitystä, koska niissä luotonantajan saatava muodostuu yleensä vain sellaisista kustannuseristä, jotka kohdistuvat käytettyyn luottoaikaan. On itsestään selvää, että jos tililuottoehtojen mukaista saatavaa on esimerkiksi lyhennettävä 15 prosentilla kuukaudessa ja jokaisen lyhennyksen yhteydessä peritään määrätyn suuruinen käsittelymaksu, luotonantaja ei voi ennenaikaisen suorituksen tapahtuessa periä käsittelymaksua — yhtä vähän kuin korkoaakaan — siltä luottoajalta, joka kuluttajalla olisi vielä ollut käytettävänä, mutta jota hän ei ole käyttänyt.

Kertaluotoissa sen sijaan on sopimusta tehtäessä tiedossa luottohinta, joka vähennettynä mahdollisella käteismaksuosuudella on samalla luotonantajan saatava. Saatava sisältää luottokustannuksia, jotka jakautuvat luottoajalle. Jos kuluttaja maksaa kertaluoton ennenaikaisesti, luotonantajan saatavaa on ehdotetun säännöksen mukaan vähennettävä niin suurella osalla luottokustannuksia kuin käyttämättä oleva luottoaika on suhteessa koko sovittuun luottoaikaan. Kuluttajan ei tällöin tarvitsisi maksaa luottokustannuksia, jotka kohdistuvat käyttämättä jäävään luottoaikaan, jos kustannukset lasketaan prosentteina kulloisestakin jäännösvelasta (kuten korko) tai käsittelymaksuna kultakin maksuerältä erikseen.

Jos luottosuhteen perustamisesta aiheutuneet kulut on erikseen mainittu sopimuksessa, luoton-

antaja voisi periä ne vähentämättöminä. Tällaisia kuluja olisivat luottotietojen hankkimisesta aiheutuneet kustannukset ja tilin avaamisesta aiheutuvat hallintokustannukset. Jotta kuluttajan oikeutta saada edellä mainittu hyvitys käyttämättä jääneeseen luottoaikaan kohdistuvista luottokustannuksista ei voitaisi kiertää siirtämällä luottosuhteen perustamisesta aiheutuviksi kuluiksi muita luottokustannuksia, ehdotetaan 2 momentissa nimenomaisesti säädettäväksi, että luottosuhteen perustamisesta aiheutuneet kulut voidaan periä vähentämättöminä vain, jos ne eivät ole kohtuuttomat.

Osamaksukaupasta annetun lain 5 §:n 3 momenttia vastaavasti ehdotetaan nyt puheena olevan pykälän 3 momentissa säädettäväksi, että jos kuluttaja maksaa erissä maksettavan luoton ennenaikaisesti muuna kuin eräpäivänä, käyttämättä jäävä luottoaika luetaan alkavaksi ensimmäisestä maksun jälkeisestä eräpäivästä. Tämä säännös yksinkertaistaa laskentatoimitusta.

Ehdotuksen 4 §:n 1 momentin mukaan 12 §:n 1 momenttia ei sovellettaisi kulutusluottoihin, joissa luottoaika on enintään kaksi kuukautta. Sen sijaan 12 §:n 2 ja 3 momentti voisivat periaatteessa tulla sovellettaviksi myös lyhytaikaisiin luottoihin 17 §:n mukaisesti toimitettavassa tilityksessä.

13 §. Käytössä olevissa luottokorttiehdoissa on usein lauseke, jonka mukaan luotonantaja ei vastaa luottokortilla hankitun palveluksen laadusta tai tavarassa olevasta virheestä. Yleisperustelujen jaksossa 1.3.5. esitetyin perustein ehdotetaan säädettäväksi, että kuluttajalla on oikeus esittää samat väitteet sitä ulkopuolista luotonantajaa kohtaan, joka on rahoittanut kysymyksessä olevan kaupan tai tililuotolla hankitun palveluksen, kuin hänellä on itse myyjää tai palveluksen suorittajaa kohtaan. Kuluttaja voisi näin kieltäytyä maksamasta kauppahintaa esimerkiksi luottokorttiyhtiölle tai sellaiselle rahoittajalle, jolle myyjän osamaksukauppasopimuksesta johtuvat oikeudet on siirretty, jos hänellä on oikeus pidätyä maksusta myyjää kohtaan.

Jos kuluttajalla on oikeus myyjän tai palveluksen suorittajan sopimusrikkomuksen johdosta vaatia tältä hinnan palautusta kokonaan tai osittain taikka vahingonkorvausta tai muuta rahasuoritusta, hän voisi vaatia tätä suoritusta myös siltä ulkopuoliselta luotonantajalta, joka on rahoittanut kysymyksessä olevan kaupan tai tililuotolla hankitun palveluksen. Luotonantaja ei olisi kuitenkaan velvollinen maksamaan kuluttajalle enempää kuin on saanut tältä rahasuorituksina.

Esimerkiksi kaupan purkautuessa ulkopuolinen luotonantaja tai siirronsaaaja vastaisi vain jo saadun kauppahinnan palauttamisesta mutta ei tämän lisäksi kaupan purkamisesta mahdollisesti kuluttajalle aiheutuvien kulujen korvaamisesta. Tämä ei luonnollisesti rajoittaisi myyjän tai palveluksen suorittajan vastuuta.

14 §. Edellisessä pykälässä ehdotettu kuluttajan väitesuoja menettäisi olennaisesti merkitystään, jos kuluttaja olisi antanut kulutusluoton yhteydessä juoksevan sitoumuksen ja velkoja olisi siirtänyt tämän sitoumuksen edelleen. Juoksevalle sitoumukselle on nimittäin ominaista saamisoikeyden kytkeytyminen itse asiakirjaan; sen haltijalle on yleensä turvattu oikeus luottaa siihen, että hän saadessaan asiakirjan hallintaansa saa myös sen ilmentämän oikeuden. Tämän vuoksi kulutusluottoon perustuvasta saatavasta ei saisi ottaa kuluttajan juoksevaa sitoumusta.

Koska kulutusluottojen yhteydessä käytännössä yleisemmin esiintyvä juokseva sitoumus on vekseli, se on mainittu pykälässä nimenomaisesti. Säännös koskee kaikkia vekselisitoumuksen muotoja siitä riippumatta, onko kuluttaja vekselissä asettajana, hyväksyjänä, siirtäjänä vai takaajana.

Säännöksen kielto koskisi niin ikään haltija- ja määrännevelkakirjoja sekä sellaisia pankkien talletustodistuksia, jotka niihin sisältyvän esittämishendon vuoksi ovat vaikutuksiltaan osin juoksevia sitoumuksia. Viimeksi mainittuja on käytännössä esiintynyt ainakin käytettyjen autojen kauppaan liittyvissä kulutusluottosuhteissa.

Säännös koskisi yllä mainittujen sitoumustyyppien lisäksi mahdollisia käytännössä syntyviä uusia sitoumusmuotoja, jos asiakirjan joutuminen vilpittömässä mielessä olevan velkojan haltuun rajoittaa kuluttajan oikeutta tehdä väitteitä perussuhteen johdosta.

Kiellettyä sitoumusta ei saisi ottaa myyjä eikä palveluksen suorittaja itse, yhtä vähän kuin ulkopuolinen luotonantaja tai siirronsaajakaan.

Juoksevaa sitoumusta ei saisi ottaa myöskään henkilöltä, joka elää kuluttajan kanssa yhteisessä taloudessa, koska tällaisen henkilön sitoumuksen vaikutus kuluttajan talouteen olisi käytännössä sama kuin kuluttajan itsensä antaman sitoumuksen. Kielto ulottuisi näin muun muassa avio- ja avopuolisoon sekä kuluttajan kanssa yhteisessä taloudessa eläviin vanhempiin tai aikuisiin lapsiin.

Kielto ei 2 momentin mukaan koskisi pankin asettamaa omaa vekseliä eli niin sanottua pankki-vekseliä, joka ei ole luottoasiakirja, vaan maksuväline.

Jos vekseli- tai muu juokseva sitoumus on kulutusluoton yhteydessä 1 momentin vastaisesti kuitenkin otettu, tästä ei seuraisi sitoumuksen pätemättömyyttä sinänsä. Sitoumuksen ottanut elinkeinonharjoittaja ei kuitenkaan 3 momentin mukaan saisi vedota sitoumukseen. Lisäksi häneen voitaisiin kohdistaa 23 ja 24 §:n taikka 26 §:n 1 momentin mukaiset seuraamukset. Säännöksellä ei sen sijaan puututtaisi siirronsaaajan asemaan, vaan esimerkiksi juoksevan velkakirjan siirronsaaajan asema määräytyisi edelleen velkakirjalain 15—17 §:n mukaan ja vekselin siirronsaaajan asema vekselilain 17 §:n mukaan. Viimeaikainen oikeuskäytäntö on kehittynyt siihen suuntaan, että vekselin siirronsaaajan väitesuoja on vähentynyt. Esimerkiksi vekselin siirron tapahtuessa saman yritysketjun sisällä on katsottu vekselivelallisen voivan nojautua perussuhteesta johtuviin väitteisiin myös siirronsaajaa vastaan (KKO 1968 I 7).

15 §. Osamaksukaupasta annetun lain 7 §:n 3 momentissa säädetään, että ehto, jonka mukaan ostajan suorittama määrä on ensiksi vähennettävä sellaisesta myyjän saatavasta, joka ei perustu kysymyksessä olevaan osamaksusopimukseen, on tehoton. Tämä sääntö ehdotetaan otettavaksi kuluttajansuojalakiin yleisluontoisena säännöksenä: kuluttajalla olisi aina oikeus määrätä, mitä useammista saman luotonantajan saatavista hänen suorituksellaan lyhennetään. Kuluttaja ei kuitenkaan voisi tämän säännöksen nojalla esittää vaatimuksia siitä, mitä osaa saatavasta, esimerkiksi korkoa vai pääomaa, suorituksella lyhennetään.

Koska elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukauppasopimuksessa oleva ehto, joka rajoittaisi kuluttajan oikeutta määrätä, mitä myyjän saatavaa ostajan suorituksella lyhennetään, olisi tehoton sekä ehdotettujen kuluttajansuojalain 7 luvun 15 ja 20 §:n että osamaksukaupasta annetun lain 7 §:n 3 momentin nojalla, viimeksi mainitun säännöksen kohdalle ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa viittausta kuluttajansuojalakiin. Kuluttaja voisi näin ollen osamaksusopimussuhteesta vedota kumpaan tahansa lainkohtaan samoin lopputuloksiin.

16 §. Osamaksukaupasta annetun lain 2 §:ssä rajoitetaan myyjän oikeutta ottaa kaupan kohde takaisin, vaatia vielä erääntymätöntä maksuerää tai saattaa voimaan muu sopimukseen perustuva erityinen seuraamus: Myyjä voi saattaa voimaan tällaisen seuraamuksen vain, jos viivästys on jatkunut vähintään määrätyn ajan ja suorittamatta jätetyt erät muodostavat laissa mainitun vähimmäisosan osamaksuhinnasta.

Tämä periaate ehdotetaan ulotettavaksi kaikkiin kulutusluottoihin. Osamaksukaupasta annettussa laissa säädetyn 14 päivän viivästyksen vähimmäiskeston sijasta ehdotetaan kuitenkin, että edellytyksenä erityisseuraamuksen voimaan saattamiselle kuluttajasuhteessa olisi vähintään kuukauden kestänyt viivästys. Osamaksukauppaa koskevaa säännöstä vastaavasti tulisi viivästyneen määrän myös kuluttajansuojalain alaisessa kerta-luotossa olla vähintään kymmenen prosenttia luottohinnasta. Jos kuitenkin useampi kuin yksi maksuerä on viivästynyt, riittäisi että ne yhdessä muodostavat viisi prosenttia luottohinnasta. Jos koko jäljellä oleva saatava on viivästynyt yli kuukauden, eivät prosenttirajat soveltuisi.

Rajoituksen tarve on suurin niissä tapauksissa, joissa maksuviivästyksen seurauksena saattaa olla tavaran takaisinotto. Koska tililuottoihin ei käytännössä liity omistuksenpidätys- eikä takaisinottoehtoja, niitä koskisi vain 1 momentin 1 kohdassa oleva rajoitus. Näin ollen tililuottosopimuksessa voitaisiin eräntymisehto tai muu erityinen sopimukseen perustuva seuraamus saattaa voimaan aina kun viivästys on kestänyt vähintään kuukauden.

Säännöksessä tarkoitetuista erityisistä seuraamuksista on pykälässä nimenomaisesti mainittu kaupan kohteen takaisinotto, joka voi perustua joko omistuksenpidätys- tai takaisinottoehtoon, sekä oikeus vaatia maksuerää, joka ei ole eräntynyt. Tässä niin sanotussa eräntymisehdossa, joka voi sisältyä niin kerta- kuin tililuottosopimukseenkin, luotonantaja pidättää itselleen oikeuden vaatia velalliselta jäljellä olevan velan ennenaikaista suoritusta esimerkiksi silloin, kun jokin maksuerä viivästyy tai kun velan vakuuden arvo huononee. On huomattava, että ehdotetussa säännöksessä, samoin kuin osamaksukaupasta annetun lain 2 §:ssäkin, rajoitetaan luotonantajan oikeutta vedota eräntymiseen vain siinä tapauksessa, että kysymys on maksuvelvoitteen laiminlyömisestä; muuta ostajan sopimuksenrikkomusta rajoitus ei koske.

Säännöksessä tarkoitettu erityinen seuraamus on periaatteessa myös esimerkiksi sopimussakko, joskin ostajan maksuvelvoitteen turvaamiseksi tarkoitettu sopimussakkolauseke saattaa kuluttajansuojalain 3 luvun 1 §:n ja 4 luvun 1 §:n sekä korkolain 2 §:n 2 momentin säännökset huomioon ottaen osoittautua kulutusluottosopimuksessa tehottomaksi. Sen sijaan viivästyskorko ei olisi nyt puheena olevassa säännöksessä tarkoitettu seuraamus, ja sovittua viivästyskorkoa voitaisiin näin ollen periaatteellisesti viivästyksen

alettua sen mukaan kuin sopimuksessa on sovittu tai korkolaissa säädetään.

Kuluttajalla olisi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun odotusajan kuluessa oikeus maksaa viivästynyt erä ja siten torjua erityisseuraamuksen voimaan saattaminen. Tämä oikeus kuluttajalla olisi vielä odotusajan päätyttyäkin niin kauan kuin elinkeinonharjoittaja ei ole vedonnut sopimukseen perustuvaan oikeuteensa. Luotonantajan saatavaan laskettaisiin mukaan mahdollinen viivästyskorko.

Luotonantaja ei olisi velvollinen ottamaan vastaan sellaista osasuoritusta, jonka jälkeen viivästynyt maksamatta oleva määrä ei enää täyttäisi 1 momentin 2 kohdan edellytystä. Jos luotonantaja kuitenkin ottaa vastaan tällaisen osasuorituksen, hän menettäisi oikeutensa saattaa erityisseuraamus voimaan.

Kuluttaja voisi milloin tahansa 17 §:n 4 momentin mukaan torjua vaatimuksen tavaran takaisinottamisesta maksamalla luotonantajan saatavan 17 §:n mukaisesti laskettuna.

Valmistelun aikaisemmissa vaiheissa on ehdotettu kulutusluottosäännöksiin sisällytettäväksi säännös, jonka mukaan kuluttajalla olisi sairauden, työttömyyden tai muun sellaisen syyn perusteella ehdoton oikeus saada eräntynyt tai eräntynyt maksuerä määrättyllä tavalla siirrettyä. Tämän tyyppinen säännös olisi kuitenkin kirjoitettava erimuotoisena eri kulutusluottotyyppistä, nimittäin erissä ja kerralla maksettavia kerta-luottoja sekä erilaisia tililuottotyyppistä, varten. Tämän vuoksi on päädytty ehdottamaan säännöstä, joka jättää harkinnan varaa ja joka tässä suhteessa on lähempänä osamaksukaupasta annetun lain 2 §:n 2 momentin säännöstä. Säännös ehdotetaan sijoitettavaksi 16 §:n 2 momentiksi.

Ehdotettu 2 momentti rajoittaa luotonantajan oikeutta saattaa voimaan nyt puheena oleva erityinen seuraamus sellaisessa tapauksessa, jossa tosin 1 momentin edellytykset ovat täyttyneet mutta jossa kuluttajan maksuviivästys on johtunut määrätynlaisesta hänestä riippumattomasta syystä. Säännöksessä mainitaan nimenomaisesti kuluttajan sairastuminen ja työttömäksi joutuminen. Sanamuodosta käy kuitenkin ilmi, että myös muu näihin verrattava syy voi tulla kysymyksen myyjän sopimukseen perustuvaa oikeutta rajoittavana.

Kuluttajan maksuvelvoitteen huomioon ottaminen ei saisi kuitenkaan johtaa luotonantajan kannalta ilmeisen kohtuuttomaan tulokseen. Tätä arvioitaessa olisi otettava huomioon muun muassa viivästyksen kesto. Jos olisi ilmeistä, että

viivästys tulisi kestämään vain lyhyen ajan yli 1 momentissa mainitun rajan, ei lykkäystä yleensä voitaisi pitää luotonantajan kannalta kohtuuttomana. Pitkäksi muodostuva este sen sijaan saataisi johtaa kohtuuttomaan tulokseen.

Lisäksi olisi otettava huomioon muun muassa se, milloin este on syntynyt. Jos este on ollut olemassa jo sopimusta tehtäessä tai jos kuluttaja on tällöin ollut tietoinen sen syntyisestä, ei olisi luotonantajan kannalta kohtuullista, että kuluttaja voisi vedota siihen. Kuluttajan aktiivisuus esteen ilmoittamisessa, olosuhteista riippuen, voisi myös vaikuttaa asiaan.

Osamaksukaupasta annetun lain 11 §:n mukaan ostaja voi virka-apua annettaessa vedota tilapäisiin muun muassa sairaudesta tai työttömyydestä johtuviin maksuvaikeuksiin ja saada määrätyn edellytyksin siinä vaiheessa lykkäystä. Tätä säännöstä sovellettaisiin edelleen kaikkiin osamaksukauppoihin, siis myös elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä suhteessa.

Ehdotetut 1 ja 2 momentit eivät sinänsä vaikuttaisi velan erääntymiseen eivätkä muihin osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin kuin 1 momentissa tarkoitettujen erityis seuraamusten toteuttamiseen. Ne eivät niin ollen esimerkiksi rajoittaisi luotonantajan oikeutta ryhtyä perimään saatavaa heti sen eräännyttyä.

Luotonantajan toteuttaessa erääntymisehdon olisi 3 momentin mukaan hänen saatavansa laskevat 12 §:n 2 momentin mukaisesti eli samalla tavoin kuin kuluttajan suorittaessa velkansa vapaaehtoisesti ennen sen erääntymistä. Säännös vastaa osamaksukaupasta annetun lain 8 §:ää. Toisin kuin vapaaehtoisen suorituksen tapahtuessa, velkojalla ei nyt puheena olevassa tilanteessa olisi oikeutta vaatia, että hänen saatavansa laskevat sovelletaan myös 12 §:n 3 momenttia. Tämä vastaa osamaksukaupasta annetun lain vastaavia säännöksiä, 3 §:ää, 5 §:n 3 momenttia ja 8 §:ää.

Osamaksukaupasta annetun lain 2 ja 8 §:ään ehdotetaan lisäyksiä, jotka osoittavat kuluttajan suojalain 7 luvun 16 §:n säännösten syrjäyttävän ne elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa.

17 §. Jos 16 §:n mukaiset edellytykset ovat täyttyneet maksuviivästystapauksessa tai myyjällä on muusta syystä oikeus ottaa kaupan kohde takaisin ja hän haluaa toteuttaa tämän oikeutensa, kauppa purkautuu ja suoritukset on molemmin puolin palautettava. Ehdotuksen mukaan osapuolten välillä on tällöin tehtävä tilitys. Pykälä sisältää säännökset siitä, mitä kummankin

osapuolen hyväksi on tilityksessä luettava. Käytännössä tilitys tapahtuu yleensä myyjän ja ostajan välillä. Rahoitusyhtiöiden rahoittaessa osamaksumyyjää rahoittajan ja myyjän välisessä sopimuksessa on miltei poikkeuksetta ehto, jonka mukaan myyjän on ostajan joutuessa maksuvaikeuksiin lunastettava osamaksukauppasopimus takaisin rahoitusyhtiöltä.

Suoritettaessa tilitystä olisi kuluttajan hyväksi 2 momentin mukaan luettava tavarahan arvo sitä takaisin otettaessa. Arvo määräytyisi sen mukaan, mikä hinta tavarasta voidaan olettaa saatavan myytäessä se tarkoituksenmukaisella tavalla.

Jos tavarahan arvoa laskee se, että siihen on käytettävä tullut jokin vika tai esimerkiksi kauneusvirhe ja jos vika voidaan ilman kohtuutonta vaivaa korjata tai tavara muuten kunnostaa, olisi arvo määrättävä sellaiseksi, mikä tavaralla on kunnostettuna. Voimassa olevan osamaksukaupasta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan arvioimisessa on kiinnitettävä huomio ”esineen arvoa myyjän kädessä enentäviin seikkoihin, kuten siihen, että hän voi liikkeessään uudelleen myydä esineen pantuaan sen, jos se on vahingoittunut, jälleen kuntoon”. Tämä sääntö ehdotetaan tässä yhteydessä kirjoitettavaksi yleisempään muotoon niin, että mahdollisesti ulkopuolisen henkilön toimesta tehtävä kunnostaminen voidaan myös ottaa huomioon. Mainittu osamaksukaupasta annetun lain säännös ehdotetaan samalla muutettavaksi siten, että se asiallisesti vastaa nyt puheena olevan säännöksen 1 ja 2 momenttia.

Kunnostamisesta tulevaisuudessa aiheutuvat kulut olisi otettava huomioon tavarahan arvoa määrättäessä; lopullinen arvo on se, mikä tavarasta saataisiin kunnostettuna, vähennettynä kunnostamisesta aiheutuvilla kuluilla (”mitä myyjälle voidaan olettaa jäävän”). On huomattava, että 3 momentin 4 kohdassa tarkoitettu luotonantajan saatava on sellainen, joka on syntynyt jo suoritusta kunnostamisesta tai huollosta, kun taas tässä yhteydessä on kysymys tulevaisuudessa syntyvistä kunnostamiskuluista.

Ratkaisevaa ei olisi, mihin hintaan tarjous voi nousta julkisessa huutokaupassa, vaan arvo määräytyisi sen mukaan, mitä tavarasta saataisiin tarjottaessa sitä myytäväksi liiketoiminnan yhteydessä tai muuten sillä tavoin, että siitä voidaan olettaa saatavan yleistä hintatasoa vastaava hinta.

Kuluttajavalituslautakunta on joutunut usein käsittelemään tapauksia, joissa myydyn auton takaisinotto on tapahtunut lyhyen ajan kuluessa osamaksukaupan tekemisestä. Vaikka ostaja on

käyttänyt autoa asianmukaisesti, sen arvo on toisinaan tilityssopimusta noudattaen määrätty osamaksusopimuksesta ilmenevään käteishintaan ja auton käyttöaikaan nähden kohtuuttoman alhaiseksi. Kohtuuttomuus tulee esiin erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa auto on jo myytessä ollut käytetty eikä kysymyksessä siis ole ollut uuden auton nopea arvonmenetys sen muuttuessa käytetyksi autoksi. Tilityksiä toimittavien viranomaisten taholta on lausuntokierroksella esitetty, että selvän säännöksen puuttuessa viranomaisen ei ole voinut käyttää harkintavaltaa ja poiketa ulkopuolisen arviomiehen kannasta, johon tilityssopimus perustuu.

Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että takaisin otettavan tavarahan arvoa määrättäessä on myös otettava huomioon sopimuksessa mainittu tavarahan käteishinta yhtä hyvin kuin se, kuinka kauan tavara on ollut kuluttajan hallinnassa ja miten siitä on pidetty huolta. Jos sopimukseen merkitty käteishinta on ollut selvästi käypää käteishintaa korkeampi, muodostuu tavarahan arvo tällöin ostajan hyväksi luettavaa määrää laskettaessa vastaavasti korkeammaksi.

Käytännössä tämä 2 momentin viimeinen virke tulisi lähinnä sovellettavaksi niissä tilanteissa, joissa tavara on ollut kuluttajan hallinnassa vain lyhyen ajan. Se ei estäisi arvioimasta tavarahan hintaa huomattavasti sopimuksesta ilmenevää hintaa alhaisemmaksi esimerkiksi silloin, kun tavara on tosin ollut kuluttajan hallinnassa vain lyhyen ajan mutta hän on laiminlyömällä huollon tai asianmukaisen säilytyksen taikka väärinkäyttämällä tavaraa aiheuttanut sen arvon alenemisen.

Osamaksukaupasta annetun lain 3 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi vastaava säännös, jolloin se koskisi yhtä lailla kaikkea osamaksukauppaa.

Pykälän 3 momentissa luetellaan erät, jotka olisi luettava luotonantajan hyväksi tilitystä tehtäessä. Näitä olisivat 1 kohdan mukaan vielä maksamatta oleva osa luotosta. Tämä saatava olisi kuitenkin laskettava 12 §:n 2 momentin mukaisesti vähennettynä. Ehdotettu 1 kohta vastaa sitä, mitä on säädetty osamaksukaupasta annetun lain 3 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa.

Luotonantajan hyväksi luettaisiin 2 kohdan mukaan eräntyneiden erien korot, joiksi luetaan myös viivästyskorot.

Edelleen luotonantajan hyväksi luettavia eräiä olisivat 3 kohdan mukaan tavarahan takaisinottamisesta hänelle aiheutuvat välttämättömät kulut. Näiksi voitaisiin lukea ainoastaan sellaiset erityi-

set kulut, jotka johtuvat toimenpiteistä tavarahan haltuunottamiseksi, esimerkiksi matka- ja kuljetuskulut sekä virka-avun hakemisesta aiheutuneet kulut. Saman kohdan mukaan luotonantajan hyväksi olisi luettava maksut, jotka hänen on suoritettava saadakseen tavarahan haltuunsa. Tällaisia kuluja olisivat esimerkiksi ulkopuoliselle tavarahan korjaajalle tai säilyttäjälle maksettavat maksut, jos tällä ei pidätysoikeuden perusteella ole velvollisuutta luovuttaa tavaraa hallustaan ilman, että hänen saatavansa suoritetaan.

Ehdotetun 4 kohdan mukaan luotonantaja voisi lukea hyväkseen sellaiset tavarahan kunnostamisesta tai huollosta johtuvat saatavansa, joiden johdosta hänellä itsellään on pidätysoikeus tavarahan. Käytännössä tilitykseen ryhdytään yleensä jo ennen korjauksen aloittamista. Tällöin mahdolliset korjauskustannukset voitaisiin ottaa huomioon tavarahan jälleenmyyntiarvosta tehtävänä vähennyksenä.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan osamaksukaupasta annetun lain 5 §:n 1 momentin säännöstä vastaavasti säädettäväksi, että kuluttaja voisi maksamalla luotonantajan hyväksi luettavan määrän torjua takaisinotto vaatimuksen.

Pykälä olisi 20 §:n mukaan sillä tavoin pakottava, ettei siitä saisi sopimuksin poiketa kuluttajan vahingoksi. Ehdotus poikkeaa osamaksukaupasta annetun lain 19 §:stä, jossa kielletään vain ostajan oikeussuojaa vähentävät etukäteissopimukset mutta joka ei estä sopijapuolia ostajan maksuviivästyksen tai muun sopimusrikkomuksen tapahduttua sopimasta, miten tilitys tehdään.

Osamaksukaupasta annetun lain 3 ja 5 §:ään ehdotetaan otettavaksi viittaus kuluttajansuojalakiin osoittamaan, miltä osin kulutusluottosäännökset syrjäyttävät ne. Kulutusluottosäännöksiin ei ole katsottu tarpeelliseksi sisällyttää osamaksukaupasta annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaista säännöstä kuluttajan lunastusoikeudesta. Sanottu säännös jäisi koskemaan kaikkia osamaksukauppoja, mutta muissa kulutusluotoissa ei lunastusoikeutta olisi.

18 §. Suomessa on hyväksymättömästä aseteesta, jossa siis ei ole maksavan suoritussitoumusta, kehittynyt niin sanottu tratta, jota käytetään perimisvälineenä. Tratta on velkojan velalliseen kohdistama yksipuolinen maksukehoitus, jolla velallinen pyritään taivuttamaan velan maksamiseen. Painostusvaikutus perustuu siihen, että tratta voidaan protestoida samalla tavoin kuin vekseli ja että protestin julkistamiseen ja rekiste-

röintiin liittyä velallisen luotonsaantimahdollisuuksien heikentyminen.

Käytännössä kuluttajiin kohdistuvia rattoja ei enää ole voitu protestoida sen jälkeen kun rahalaitosten neuvottelukunta on vuonna 1981 suositellut jäsenilleen, että ne luopuisivat rattojen vastaanottamisesta protestoisemishdoin velallisen ollessa yksityishenkilö. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö rattoa voitaisi edelleen käyttää uhkaamistarkoituksessa kuluttajiaakin vastaan.

Sen lisäksi, mitä yleisperusteluissa on sanottu oikeusturvanäkökohdista, voidaan tällaista uhkauskeinoa pitää kuluttajasuhteissa hyvän tavan vastaisena. Tämän vuoksi ratan käyttö kulutusluoton perimiseksi on ehdotetun säännöksen mukaan kokonaan kielletty.

Elinkeinonharjoittajaan, joka 18 §:n kiellon vastaisesti käyttäisi rattoa kulutusluoton perimiseksi, voitaisiin kohdistaa 23 tai 24 §:n mukaiset seuraamukset tai hänet voitaisiin tuomita 26 §:n 1 momentin mukaan rangaistukseen.

19 §. Säännös rajoittaisi tilinhaltijan vastuuta luottokortin tai muun tililuoton käyttöön oikeuttavan tunnisteiden oikeudettomasta käytöstä. Säännös koskisi sellaisia kortteja, joiden avulla kuluttaja voi hankkia hyödykkeitä siten, että hankinnat kirjataan määrätyle tilille, riippumatta siitä, miten velkaa on sovittu lyhennettäväksi. Se koskisi myös kortteja, jotka antavat kuluttajalle oikeuden kerätä ostot tai muut kortilla suoritettut hankinnat määrätyle ajanjaksolta yhteislaskuun.

Kun luottokorttitoiminnassa käytettävä tekniikka kehittyy nopeasti, on tarkoituksenmukaista ulottaa säännös koskemaan myös vastuuta muunlaisen tunnisteiden kuin luottokortin väärinkäytöstä. Ratkaisevaa säännöksen soveltamiselle olisi se, onko tililuoton käyttöön oikeuttavalla välineellä sama funktio kuin luottokorteilla: välineen käyttö erityisenä tunnisteena tehtäessä ostos tai hankittaessa palvelus, josta muuten normaalisti vaadittaisiin käteismaksu tai erillinen sopimus luoton myöntämisestä.

Pykälässä säännellään tilinhaltijan vastuuta tilanteessa, jossa toinen henkilö on käyttänyt luottokorttia oikeudettomasti. Oikeudetonta olisi kadonneen tai varastetun kortin käytön lisäksi kortin käyttö sellaisessa tilanteessa, jossa haltija tosin on alunperin saanut kortin luvallisesti haltuunsa mutta käyttää sitä sen jälkeen, kun tilinhaltija on kieltänyt häntä sitä enää käyttämästä tai kun hänen oikeutensa kortin käyttöön muuten on lakannut.

Pykälän 1 momentissa luetellaan tyhjentävästi ne tilanteet, joissa tilinhaltija voi joutua vastuu-

seen luottokortin väärinkäytöstä. Sen 2 momentin säännös rajoittaa 1 momentissa säädettyä vastuuta.

Tilinhaltija voisi 1 momentin 1 kohdan mukaan joutua vastaamaan sellaisista oikeustoimista, joita toinen henkilö on oikeudettomasti tehnyt hänen luottokortillaan, jos tilinhaltija on luovuttanut kortin toiselle. Luovutuksella tarkoitetaan vapaaehtoista hallinnan luovutusta tapahtuipa se missä tarkoituksessa tahansa. Tilinhaltijan voidaan katsoa ottavan riskin luottokortin väärinkäytöstä, vaikka hän luovuttaisi sen toiselle esimerkiksi vain säilytettäväksi; tämän vuoksi hän voisi joutua vastuuseen riskin toteutuessa.

Tilinhaltija voisi 1 momentin 2 kohdan mukaan joutua vastuuseen myös silloin, kun luottokortti on joutunut hänen hallustaan hänen huolimattomuutensa vuoksi eikä huolimattomuus ole lievää. Huolimattomuuden astetta arvioitaessa olisi otettava toisaalta huomioon se, että luottokortit on tarkoitettu käytettäväksi jokapäiväisten tai ainakin useasti toistuvien hankintojen suorittamisessa ja että niitä on sen vuoksi voitava kuljettaa mukana. Toisaalta taas voidaan odottaa kuluttajan säilyttävän luottokortteja yhtä huolellisesti kuin rahaa tai shekkivihkoa.

Jos luottokortti on joutunut pois tilinhaltijan hallusta siten, että hänen ei voida ensinkään katsoa syyllistyneen huolimattomuuteen tai että hänen huolimattomuutensa on ollut lievää, hän voi 1 momentin 3 kohdan mukaan joutua vastaamaan korttia oikeudettomasti käyttäneen henkilön tekemistä oikeustoimista vain, jos hän on laiminlyönyt viivytyksettä ilmoittaa kortin katoamisesta, varkaudesta tai muusta sellaisesta luotonantajalle tai luottoehdoissa mahdollisesti osoitetulle muulle katoamisilmoitusten vastaanottajalle. Kuluttajan olisi säännöksen mukaan tehtävä ilmoitus viivytyksettä sen jälkeen kun hän on havainnut kortin katoamisen tai joutumisen väriin käsiin. Ilmoitus voitaisiin tehdä missä muodossa tahansa. Yleensä voitaisiin odottaa kuluttajan käyttävän puhelinta, sähkösanomaa tai muuta mahdollisimman nopeata viestintämuotoa. Sopimuksen ehto, jonka mukaan kuluttajan olisi tehtävä ilmoitus määrämuodossa välttyäkseen vastuusta, olisi 20 §:n mukaan tehoton.

Käytännössä on usein useammalla perheenjäsenellä oikeus ostaa samaan tiliin omalla erillisellä luottokortillaan, jolloin varsinainen tilinhaltija vastaa luottosopimuksen mukaan myös muiden perheenjäsenten luottokorttistoista. Tällainen käytäntö on siinä mielessä perusteltu, että se antaa myös sellaiselle perheenjäsenelle mahdolli-

suuden perheen ostosten suorittamiseen luottokortilla, jolla ei ole omia tuloja ja joka siten ei yksin voisi saada luottoa. Luotonantajan kannalta olisi kohtuutonta, jos näitä luottokortteja ei tarvitsisi säilyttää yhtä huolellisesti kuin varsinaisen tilinhaltijan korttia ja jos tilinhaltija, joka on mahdollisesti ainoa maksukykyinen perheenjäsen, ei olisi vastuussa niiden huolimattomasta käsittelystä. Tämän vuoksi on 1 momenttia sovellettaessa rinnastettava mainitunlaisen lisäkortin käyttämiseen oikeutettu tilinhaltijaan siten, että myös hänen käyttäytymisensä voi johtaa siihen, että tilinhaltija vastaa luottokortin väärinkäytöstä. Tilinhaltija voisi joutua vastuuseen esimerkiksi silloin, kun lisäkortin haltija on syyllistynyt törkeään huolimattomuuteen kortin säilyttämisessä.

Jos kuluttajan käytös on ollut sellaista, että hän 1 momentin mukaan voisi joutua vastaamaan toisen henkilön tekemistä oikeustoimista, hänen vastuunsa katkeaisi kuitenkin 2 momentin 1 kohdan mukaan, kun luotonantajalle tai luottoehdoissa mahdollisesti osoitetulle muulle katoamisilmoituksen vastaanottajalle on saapunut ilmoitus siitä, että luottokortti on kadonnut tai että se on oikeudettomasti toisen hallussa. Tämä koskee ensisijaisesti sitä tilannetta, että kortti on joutunut pois tilinhaltijalta hänen tahtomattaan, katoamalla tai rikoksen kautta. Mutta myös silloin kun tilinhaltija on alunperin luovuttanut vapaehtoisesti kortin toisen käyttöön, hän voisi katkaista oman vastuunsa kortilla tehdyistä oikeustoimista ilmoittamalla luotonantajalle, ettei hän saa korttia takaisin hallintaansa eikä halua vastata sillä mahdollisesti tehtävistä ostoksista. Tällöin olisi luonnollisena lisäedellytyksenä, että tilinhaltija on oma-aloitteisesti yrittänyt saada kortin pois sen haltijalta.

Tilinhaltija ei myöskään 2 momentin 2 kohdan mukaan vastaisi luottokorttia oikeudettomasti käyttäneen tekemistä oikeustoimista, jos se henkilö, joka liikkeessä on vastaanottanut luottokortin, ei ole riittävän huolellisesti varmistunut kortin haltijan oikeudesta käyttää sitä. Jos esimerkiksi myyjä ei ole kiinnittänyt huomiota siihen, että kortissa oleva nimikirjoitusnäyte on selvästi erilainen kuin kortin haltijan nimikirjoitus, hänen voitaisiin katsoa laiminlyöneen 2 kohdassa tarkoitetun velvollisuuden.

Säännöksellä ei olisi vaikutusta kortin väärinkäyttäjän eikä myöskään kortin vastaanottajaliikkeen vastuuseen luotonantajaa kohtaan.

Säännös olisi 20 §:n mukaan pakottava sikäli, että sopimuksin ei voitaisi laajentaa kuluttajan

vastuuvellisuutta. Sen sijaan olisi mahdollista rajoittaa sopimusehdoin tilinhaltijan vastuuta siitä, mitä tässä pykälässä säädetään.

20 §. Pykälän mukaan kulutusluottosuhdetta koskevat säännökset olisivat pakottavia siten, että kuluttajalle lain mukaan kuuluvia oikeuksia rajoittava ehto olisi tehoton. Tehottomuus merkitsee sitä, että kuluttajansuojalain asiaa koskevaa säännöstä sovellettaisiin lainvastaisen ehdon sijasta. Muilta osin sopimus olisi sopijapuolia sitova. Säännös ei estäisi sopijapuolia sopimasta ehdosta, jonka mukaan kuluttaja saisi paremman aseman luotonantajaan nähden kuin mikä hänellä on lain mukaan.

Määräystenantovaltuus

21 §. Säännös sisältää valtuutuksen, jonka mukaan valtioneuvosto voisi kuluttajapoliittisin perustein määrätä, että kulutusluottosopimukset on tehtävä pykälässä mainittuja asioita koskevin siinä mainituin pakottavin ehdoin. Valtioneuvosto voisi käyttää kaikkia 1 momentissa mainittuja valtuuksia tai vain osaa niistä. Määräykset voisivat koskea kaikkia kulutusluottoja, sillä 4 §:ssä olevat rajoitukset eivät koskisi 21 §:ää. Toisaalta valtioneuvosto voisi päätöksessään rajoittaa määräysten soveltamisalaa esimerkiksi lyhytaikaisten luottojen osalta.

Pakollinen käteismaksuosuus voitaisiin 1 momentin 1 kohdan mukaan määrätä koskemaan muun muassa määrätynlaisten tavaroiden kauppaa, mikä on mahdollista myös luottoehdoista osamaksukaupassa annetun lain mukaan. Sen lisäksi olisi mahdollista määrätä yleinen käteismaksuosuus, joka koskisi kaikkien sellaisten tavaroiden myyntiä, joiden käteishinta ylittää valtioneuvoston päätöksessä asetetun rajan.

Luottoehdoista osamaksukaupassa annetun lain säännöksiä vastaavasti käteismaksuosuus olisi perittävä ennen tavarantoimitusta tai palveluksen suorittamista. Käteismaksuosuuden suorittamiseksi ei katsottaisi sellaista maksua, johon on käytetty myyjältä tai muulta kulutusluottosäännösten tarkoittamalta luotonantajalta lainana saatuja varoja.

Valtioneuvosto voisi myös 2 kohdan mukaan ja luottoehdoista osamaksukaupassa annetun lain säännöksiä vastaavasti tarvittaessa asettaa luottoajan pituudelle ylärajan sekä määrätä, että luotto on maksettava säännöllisin väliajoin pääasiassa yhtä suurina erinä. Tämäkin määräys voitaisiin ulottaa koskemaan vain määrätynlaisia hyödyk-

keitä tai se voitaisiin antaa yleisenä, hinnaltaan määrätynsuuruisia hyödykkeitä koskevana.

Lisäksi valtioneuvostolla olisi mahdollisuus 3 kohdan mukaan määrätä, että tililuottoa on lyhennettävä vähintään määräprosentilla kuukausittain tai muunlaisin aikavälein, esimerkiksi kymmenenä kuukautena vuodessa.

Valtioneuvoston määräysten rikkomisesta seuraisi 2 momentin mukaan luottoehdoista osamaksukaupassa annetun lain 3 §:ää vastaavasti mahdollisen omistuksenpidätys- tai takaisinottoehdon mitättömyys. Määräysten noudattamatta jättäminen ei vaikuttaisi sopimuksen pätevyyteen muilta osin. Elinkeinonharjoittaja voitaisiin myös, äsken mainitun lain 4 a §:n 1 momentin säännöstä vastaavasti, tuomita 26 §:n 2 momentin mukaisesti rangaistukseen. Tämän ohella voitaisiin turvautua 23 ja 24 §:n mukaiseen kielto- menettelyyn.

Laki luottoehdoista osamaksukaupassa ja sen nojalla annetut määräykset koskevat kaikkia osamaksukauppoja. Niitä on näin ollen sovellettava myös elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen osamaksukauppaan. Tästä seuraa, että jos näiden määräysten mukaan on maksettava suurempi käteismaksuosuus tai luottoajan enimmäisaika on lyhyempi kuin kuluttajapoliittisin perustein annettujen määräysten mukaisesti olisi, on ensiksi mainittuja, tiukempia määräyksiä noudatettava. Jos taas kuluttajansuojalain valtuutussäännöksen nojalla annetut määräykset ovat joltakin osin ankarammat, olisi kulutusluottosuhteissa noudatettava niitä. Kansantaloudellista ja kuluttajapoliittista suojaintressiä ei näin ollen asetettaisi vastakkain, vaan määräykset toimisivat rinnakkain. Kun molempia säännöstöjä soveltaisi sama viranomais, se voisi huolehtia myös määräysten keskinäisestä toimivuudesta.

22 §. Pykälän mukaan kauppa- ja teollisuusministeriö voisi antaa tarkempia määräyksiä 6—11 §:ssä tarkoitettujen tietojen antamisesta ja todellisen vuosikoron laskemisesta. Minkä tyyppisiä määräyksiä säännöksessä tarkoitetaan, on selostettu mainittujen pykälien perusteluissa.

Valvonta ja seuraamukset

23 ja 24 §. Kulutusluottojen markkinointia, kulutusluottosopimuksen tekemistä, juoksevien sitoumusten ja tratan käyttöä sekä käteismaksuosuutta ja tililuoton vähimmäislyhennystä koskevien säännösten tai määräysten rikkomisesta voisi seurata kielto tuomio. Ehdotetut säännökset vas-

taavat muodoltaan kuluttajansuojalain 2 luvun 7 ja 8 §:n sekä 3 luvun 2 ja 3 §:n säännöksiä.

Nyt puheena olevien säännösten ohella tulisivat sovellettaviksi myös markkinatuomioistuimesta ja kuluttaja-asiamiehestä annetut erityissäännökset. Kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78) 6 §:n mukaan on kuluttaja-asiamiehen esimerkiksi pyrittävä saamaan elinkeinonharjoittaja vapaaehtoisesti luopumaan lainvastaisesta toimenpiteestä; tarvittaessa on kuluttaja-asiamiehen kuitenkin ryhdyttävä asian edellyttämiin pakko-toimiin tai saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Uhkasakkomahdollisuus on rinnakkainen rangaistusuhan kanssa. Tällaista sääntelyä on pidetty tarpeellisena siksi, että pelkkä sakkorangaistuksen uhka saattaa olla tehoton sellaisissa tapauksissa, joissa on kysymys suurista taloudellisista eduista; uhkasakko, joka voidaan mitoittaa teon tai laiminlyönnin törkeyden ja muiden olosuhteiden mukaan ja joka voidaan kohdistaa myös oikeushenkilöön, toimii tällöin tehokkaampana sanktiona. Lisäksi on voitava käyttää erilaisia seuraamuksia siitä riippuen, onko teko tai laiminlyönti yksittäinen vai onko menettely jatkuva. Uhkasakon uhkaa voidaan käyttää myös tarkoituksenmukaisemmin kuin rangaistusta sellaisissa tapauksissa, joissa ei ole olemassa selvää tulkintakäytäntöä. Pakkokeinona toimiva uhkasakko ja rangaistus täydentävät näin toisiaan lain sanktiojärjestelmässä.

Ehdotuksen 26 §:n 3 momentin mukaan sitä, joka rikkoo uhkasakolla tehostetun kiellon, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.

25 §. Pykälän mukaan kulutusluottoja koskevien säännösten ja määräysten noudattamista valvovat kuluttaja-asiamies sekä elinkeinohallitus ja sen alaisina piirihallintoviranomaisina lääninhallitukset. Tehtävien jaosta eri viranomaisten kesken ei ehdoteta säännöksiä. Koska kysymys on kuluttajansuojasta, vastuu valvonnasta yleisellä tasolla olisi kuluttaja-asiamiehellä. Lääninhallitusten hintatarkastajat toimisivat paikallisesti.

Hintatarkastajat voisivat suorittaa kulutusluottosäännösten valvontaa muun valvonnan yhteydessä, minkä lisäksi olisi mahdollista kuluttaja-asiamiehen ja elinkeinohallituksen välisin järjestyin suorittaa keskitettyjä valvontatoimenpiteitä esimerkiksi jollakin tietyllä kaupan alalla tai määrättyllä maantieteellisellä alueella. Hintatarkastajien toiminta voisi olla toisaalta sillä tavalla itsenäistä, että he suorittaisivat tarkastuksia omaaloitteisesti ja voisivat hoitaa yksittäistapauksia itse huomautuksella tai neuvottelemalla elinkei-

nonharjoittajan kanssa. Vakavammista tapauksista olisi sen sijaan tarkoituksenmukaista ilmoittaa kuluttaja-asiamiehelle. Toisaalta hintatarkastajien tulisi kuitenkin olla joustavasti myös kuluttaja-asiamiehen käytettävissä tarkastustehtäviin muun muassa silloin, kun kuluttaja-asiamies tarvitsee näyttöä elinkeinonharjoittajan lainvastaisesta menettelystä.

Kuluttaja-asiamiehen valvonta perustuisi käytännössä paitsi kuluttajilta ja kuluttajaneuvojilta tulleisiin myös hintatarkastajien tarkastusten aiheuttamiin ilmoituksiin.

Viranomaisten tehtäväjako muotoutuisi käytännössä luontevasti muun muassa sen perusteella, minkä verran säännös jättää harkinnanvaraa. Esimerkiksi ehdotettu 5 §, joka koskee luoton-saantimahdollisuuden käyttämistä markkinointikeinona, on samantyyppinen ja samalla tavoin yleisluonteinen kuin kuluttajansuojalain 2 luvun yleiset markkinointisäännökset. Sen soveltaminen aiheuttaa tulkintakysymyksiä, joiden ratkaiseminen edellyttää kuluttaja-asioiden erityistunte-musta. Tämän vuoksi 5 §:n säännöksen tulkinta jäisi tässä vaiheessa kuluttaja-asiamiehen tehtäväksi.

Yleismarkkinoinnissa annettavia tietoja koskevat ehdotuksen 6 ja 7 §:n säännökset samoin kuin 9 §:n säännös tiedonantovelvollisuudesta ennen yksittäisen sopimuksen tekemistä ovat puolestaan yksiselitteisempiä. Paikalliset hintatarkastajat voisivat esimerkiksi valvoa, että todellinen vuosikorko ilmoitetaan aina tililuottoa markkinoitaessa sekä että luottohinnan ilmoittamista koskevaa määräystä noudatetaan. Kauppa- ja teollisuusministeriön annettua ohjeet todellisen vuosikoron laskemisesta voisivat hintatarkastajat valvoa myös todellisesta vuosikorosta annettujen tietojen todenperäisyyttä.

Kulutusluottosuhdetta koskevien säännösten valvonnessa paikalliset viranomaiset voisivat tarkastaa kulutusluotoista tehtyjä sopimuksia sen selvittämiseksi, että muutosäännöksiä on noudatettu ja ettei sopimuksissa ole kuluttajia suojaavien pakottavien säännösten vastaisia sopimusehtoja. Hintatarkastajien tehtävänä olisi lähinnä tarkastusten suorittaminen ja tarvittaessa ilmoitusten tekeminen kuluttaja-asiamiehelle. Kuluttaja-asiamiehen tulisi yleensä voida päättää, mihin seuraamuksiin ilmoitukset antavat aiheutta. Paikallisviranomaisten mahdollisuutta esimerkiksi ilmoittaa elinkeinonharjoittaja syytteenespannattavaksi ei kuitenkaan periaatteessa ehdoteta rajoitettavaksi.

Kuluttaja-asiamiehestä annetun lain 9 §:n mukaan kuluttaja-asiamiehellä on mahdollisuus saada markkinointia ja sopimusehtoja koskevia tarpeellisia tietoja elinkeinonharjoittajilta. Erityisesti lääninhallitusten hintatarkastajien valtuuksien selvittämiseksi ehdotetaan kuitenkin, että 2 momenttiin otetaan säännös, jonka mukaan valvontaviranomaisella on oikeus saada nähtäväkseen esimerkiksi kulutusluottoja koskevia yksittäisiä sopimuksia. On huomattava, että jos valvontaviranomaisen tietoon tulee tarkastusta toimitettaessa liike- tai ammattisalaisuuksia, hän on rikoslain 40 luvun 19 a §:ssä (796/40) säädetyn rangaistuksen uhalla velvollinen olemaan ilmaisematta tällaista tietoa sivulliselle.

26 §. Pykälän 1 momentin mukaan seuraisi juoksevia sitoumuksia tai trattaa koskevien kielto-säännösten rikkomisesta sakko- tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Koska teot ovat sen luonteisia, ettei tuottamuksellinen teko käytännössä ole mahdollinen, ei ole katsottu olevan tarvetta ehdottaa muu kuin tahallinen teko rangaistavaksi.

Kuluttajansuojalain 2 luvun 11 §:n periaatetta vastaavasti seuraisi kulutusluoton markkinointia koskevien säännösten tai määräysten rikkomisesta rangaistus, jos teko tai laiminlyönti on tapahtunut tahallisesti tai törkeästä tuottamuksesta. Sopimuksen tekemistä koskevien ja valtuutusäännöksen nojalla annettujen, esimerkiksi pakollista käteismaksuosuutta koskevien, määräysten rikkominen olisi rangaistava tahallisenä ja tuottamuksellisenä. Tämä vastaisi osamaksukaupasta annetun lain 19 a §:n ja luottoehtoista osamaksukaupassa annetun lain 4 a §:n säännöksiä, jotka myös koskevat sopimuksen tekoa ja muun muassa pakollista käteismaksuosuutta; koska näissä säännöksissä ei ole mainintaa tahallisuudesta tai tuottamuksesta ja kun niiden mukaan rangaistukseksi voi tulla vain sakkoa, teot ovat rikoslain ulkopuolelle jäävinä rikoksina vallitsevan kannan mukaan rangaistavia myös tuottamuksellisinä. Ehdotetun 2 momentin rangaistusasteikko vastaa niin ikään yllämainittujen jo voimassa olevien säännösten rangaistusasteikkoja.

Säännökseen ei ehdoteta otettavaksi kuluttajansuojalain 2 luvun 11 §:n 4 momentin mukaisista syyteoikeuden rajoittamista koskevaa säännöstä. Tältä osin viitataan siihen, mitä 25 §:n perusteluissa on esitetty.

Syytteen kulutusluottorikoksesta tai -rikkomuksesta käsittelee yleinen alioikeus.

Pykälän 3 momentin mukaan uhkasakolla tehdetyn kiellon rikkojaa ei voitaisi tuomita ran-

gaistukseen samasta teosta. Tämä vastaa kuluttajansuojalain 2 luvun 11 §:n 3 momentin säännöstä.

Voimaantulosäännös. Kun kulutusluoton markkinointia koskevat 6—9 §:n säännökset tulevat voimaan, elinkeinonharjoittajilla tulee olla käytettävissään yksityiskohtaisemmat ohjeet todellisen vuosikoron laskemisesta ja markkinoinnissa vaadittavien tietojen antamisesta. Jotta viranomaisille jäisi riittävästi aikaa valmistella ohjeita ja elinkeinonharjoittajilla olisi käytettävissään kohtuullinen aika valmistautua ohjeiden vaatimiin markkinointikäytännön muutoksiin, ehdotetaan mainittujen säännösten soveltamiselle puolen vuoden siirtymäaikaa lain voimaantulosta. Siirtymäaika ei sen sijaan koskisi ehdotuksen 5 §:ää, joka kieltää käyttämästä kulutusluoton myöntämistä pääasiallisena markkinointikeinona.

Voimaantulosäännöksen mukaan lakia ei sovellettaisi taannehtivasti ennen sen voimaantuloa tehtyihin kertaluottoihin.

Myös tililuottojen osalta ehdotetaan pääsäännöksi, ettei lakia sovelleta ennen sen voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin. Koska tililuottosopimus on kuitenkin usein voimassa toistaiseksi ja lain soveltaminen tällaisiin sopimuksiin siten voisi siirtyä kauaksi, ehdotetaan tililuottojen kohdalla vuoden pituista siirtymäaikaa. Kulutusluottosuhdetta koskevia säännöksiä ja valtioneuvoston mahdollisesti 21 §:n nojalla antamia määräyksiä sovellettaisiin näin kaikkiin kulutusluottosopimuksiin, kun vuosi on kulunut lain voimaantulosta.

Jos aiemmin tehty kulutusluottosopimus uudistetaan lain tultua voimaan, kulutusluottosuhdetta koskevia säännöksiä sovellettaisiin uudistettuun sopimukseen riippumatta sen luonteesta.

1.2. Osamaksukaupasta annettu laki

Yleistä. Osamaksukaupasta annettu laki soveltuu niin elinkeinonharjoittajien välisiin, elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin kuin kuluttajien välisiinkin osamaksukauppoihin. Ehdotuksessa rajoitetaan lain soveltamista elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin kauppoihin siltä osin kuin vastaavaa asiaa säännellään ehdotetussa kuluttajansuojalain 7 luvussa. Nimenomainen säännös osamaksukaupasta annetun lain säännöksen syrjäytymisestä ja sen sijasta sovellettavaksi tulevan kuluttajansuojalain säännöksen soveltamisesta ehdotetaan otettavaksi osamaksukaupasta annetun lain 2, 3, 5, 8 ja 10 §:ään.

Ehdotetun kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:n perusteluissa on esitetty, miksi mainittua pykälää ja osamaksukaupasta annetun lain 1 a §:ää on tarkoituksenmukaista elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä osamaksukaupoissa soveltaa rinnakkain, toisiansa täydentävästi. Tästä ehdotetaan otettavaksi osamaksukaupasta annetun lain 1 a §:ään nimenomainen säännös, joka vaatii vastaavan lisäyksen myös lain 9 §:n 1 momenttiin.

Lisäksi ehdotetaan lain 3 §:n 1 momenttiin muutosta ja 10 §:ään uutta 2 momenttia, jotka tulisivat sovellettaviksi kaikessa osamaksukaupassa.

Muut tähän lakiin ehdotetut muutokset ovat lakiin sisältyvien ristiviittausten vaatimia.

1 a §. Ehdotetun 3 momentin mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa olisi noudatettava sekä osamaksukaupasta annetun lain että ehdotetun kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:n säännöksiä. Perusteet tälle on esitetty sanotun kuluttajansuojalain pykälän perusteluissa.

Kauppa- ja teollisuusministeriön osamaksukaupasta annetun lain 19 a §:n nojalla osamaksukaupan lomakkeista ja hintailmoittelusta antaman päätöksen osamaksukauppasopimusta koskevat määräykset soveltuisivat niin ollen myös elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin osamaksukauppoihin. Kuluttajansuojalain säännös toisi niihin ainoastaan sellaisen lisän, että myös luottohinta olisi ilmoitettava itse sopimuksessa.

Kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:n perusteluissa on esitetty, miten nyt puheena olevat rinnakkaiset säännöstöt olisi yhtenäistettävä.

2 §. Voimassa oleva säännös rajoittaa myyjän oikeutta turvautua sellaisiin sopimusehtoihin, joiden mukaan ostajan maksuvelvollisuuden laiminlyönnistä seuraa oikeus ottaa esine takaisin tai jokin muu erityisseuraamus. Näitä kysymyksiä säänneltäisiin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä suhteissa kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 1 ja 2 momentissa. Viimeksi mainitut säännökset syrjäyttäisivät sen vuoksi osamaksukaupasta annetun lain 2 §:n. Tätä koskeva viittaus ehdotetaan otettavaksi nyt puheena olevaan pykälään.

Kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 3 momentissa säänneltäisiin erääntymisehdon voimaansaattamista. Koska vastaava säännös osamaksukaupasta annetussa laissa sisältyy 8 §:ään, ehdotetaan sitä koskeva viittaus otettavaksi mainittuun pykälään.

3 §. Pykälän 1 momentin muutosta perustellaan kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. On huomattava, että kuluttajansuojalain 7 luvun 20 §:n mukaan sanotun luvun säännöksistä ei saisi sopimuksin poiketa kuluttajan vahingoksi. Sen vuoksi viranomaisen olisi virka-apua antaessaan aina todettava, ettei elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan mahdollisesti tilityksestä tekemä sopimus ole mainitun 17 §:n vastainen.

Pykälän 4 momentin sisältämän viittauksen mukaan suoritettaisiin tilitys elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n eikä nyt puheena olevan pykälän mukaisesti. Käytännössä nämä säännökset johtavat olennaisesti samoihin lopputuloksiin.

4 §. Pykälän 1 momentissa oleva viittaus lain 3 §:ään vaatii täydentämistä siten, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen osamaksukaupan osalta viitataan kuluttajansuojalain vastaavaan säännökseen.

5 §. Pykälän uuteen 4 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi viittaus, joka osoittaa kuluttajansuojalain 7 luvun 12 ja 17 §:n syrjäyttävän pykälän 1 ja 3 momentin säännökset elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa. Pykälän lunastusoikeutta koskeva 2 momentti soveltuisi edelleen kaikkiin osamaksukaupoihin.

8 §. Ehdotettu 2 momentti on välttämätön kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n kokonaisuuden säilyttämiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa. Muutos on tehtävä myös siksi, että osamaksukaupasta annetun lain 3 §:ää, johon 8 §:ssä viitataan, ei sovelleta elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin osamaksukaupoihin.

9 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotettu muutos on tekninen ja välttämätön ehdotetun 1 a §:n 3 momentin vuoksi. Viimeksi mainitun säännöksen perusteluissa on käsitelty kysymyksiä, jotka tulevat esiin myös 9 §:n 1 momentin soveltamisessa.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että virka-apua koskeva hakemus on tehtävä kirjallisesti ja että siinä on mainittava määrätty tilitystä koskevassa lain 3 §:ssä tarkoitettut määrät, jotka myyjä haluaa lukea hyväkseen. Koska elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä tilityksessä sovellettaisiin kuluttajansuojalain säännöksiä, ehdotetaan nyt puheena olevaan säännökseen otettavaksi tältä osin viittaus kuluttajansuojalain vastaavaan säännökseen.

Sekä 1 että 2 momenttiin ehdotetaan lisäksi eräitä kielellisiä parannuksia.

10 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotettu muutos on tekninen ja seuraa uudesta 2 §:n 3 momentista. Jos kysymys on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisestä osamaksukaupasta, virka-apua voitaisiin antaa vain, milloin kuluttaja olisi laiminlyönyt maksuvelvollisuutensa siten kuin kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään tai olisi muuten laiminlyönyt velvollisuuden, jonka täyttämällä on olennainen merkitys myyjälle. Viimeksi mainittu peruste voi olla kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun kuluttaja on jättänyt välttämättömät huollot suorittamatta tai laiminlyönyt säilyttää erityisolosuhteita vaativaa tavaraa sopimuksen mukaisesti, niin että tavaran vakuusarvo selvästi heikkenee.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi eräitä kielellisiä parannuksia.

Osamaksukaupasta annetun lain soveltamiskäytännössä on esiintynyt epäselvyyttä siitä, voidaanko virka-apua esineen takaisin ottamiseksi antaa siitä huolimatta, että ostaja väittää hänellä olevan oikeuden pidättyä maksamasta kauppahintaa myyjän suoritusvirheen vuoksi. Ostajan oikeusaseman selventämiseksi ehdotetaan 10 §:ään lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan ulosottomies ei saisi antaa virka-apua, jos ostaja saattaa todennäköiseksi, että hänellä on myyjän sopimuksenvastaisen suorituksen vuoksi oikeus pidättyä maksamasta kauppahintaa.

Pelkkä ostajan väite myyjän suoritusvirheestä ei olisi riittävä. Kuitenkin riittäisi, että ostaja saattaa väitetyn sopimusrikkomuksen siinä määrin todennäköiseksi, ettei myyjällä voida katsoa olevan kiistatonta oikeutta pyytämänsä virka-apuun.

Koska kysymyksessä on ainoastaan jo voimassa olevan lain selkeyttäminen eikä uusi säännös niin ollen aiheuttaisi muutoksia jo ennen lain voimaantuloa syntyneisiin oikeussuhteisiin, säännöstä olisi sovellettava kaikissa virka-aputoimissa heti lain tultua voimaan.

14 §. Nykyisen 10 §:n 2 momentin siirtymien 3 momentiksi vaatii muutoksen 14 §:n 1 momentissa olevaan viittaukseen. Samalla ehdotetaan tehtäväksi vähäinen kielellinen parannus.

Voimaantulosäännös. Lakia sovellettaisiin 10 §:n 2 momenttia lukuunottamatta vain lain voimaantumisen jälkeen tehtyihin sopimuksiin.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Kuluttajansuojalain ehdotetun 7 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan asetuksella voitaisiin säätää poikkeuksia markkinointia ja sopimuksen tekemistä koskevista säännöksistä, joissa vaaditaan laissa säädettyjen tietojen ilmoittamista. Sen mukaisesti, mitä 6 §:n perusteluissa on esitetty, ehdotetaan annettavaksi asetus, jonka mukaan kertaluoton markkinoinnissa ei tarvitsisi ilmoittaa todellista vuosikorkoa, ellei se asianomaisen elinkeinonharjoittajan kysymyksessä olevaan tarkoitukseen tarjoamien luottoehtojen mukaan voisi nousta yli 20 prosenttiin. Jos tarvetta ilmenisi muiden poikkeusten säätämiseen, ne voitaisiin ottaa samaan asetukseen. Ehdotus kysymyksessä olevaksi asetukseksi on tämän esityksen liitteenä.

Kuluttajansuojalain 7 luvun 22 §:n mukaan kauppa- ja teollisuusministeriö voisi antaa tarkempia määräyksiä 6—11 §:ssä tarkoitettujen tietojen antamisesta ja todellisen vuosikoron laskeamisesta. Sen mukaisesti, mitä 22 §:n perusteluissa on esitetty, kauppa- ja teollisuusministeriön tulisi yhteistyössä elinkeinoelämän asiantuntijoiden kanssa valmistella ennen kuluttajansuojalain 7 luvun 6—9 §:n säännösten voimaantuloa tarkemmat ohjeet muun muassa todellisen vuosikoron laskemisesta. Valmistelun mahdollistamiseksi

mainittuja säännöksiä on ehdotettu sovellettaviksi vasta sellaiseen markkinointiin, joka tapahtuu sen jälkeen, kun kuusi kuukautta on kulunut lain voimaantulosta.

Sen mukaisesti, mitä on esitetty kuluttajansuojalain 7 luvun 6 ja 10 §:n perusteluissa, tulisi kauppa- ja teollisuusministeriön päätös osamaksukaupan lomakkeista ja hintailmoittelusta uudistaa ennen lakien voimaantuloa.

Edellä mainittuja kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksiä ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi ryhtyä valmistelemaan tässä vaiheessa.

3. Voimaantulo

Ehdotettujen säännösten voimaantulo vaatii yksityiskohtaisempien viranomaismääräysten valmistelua ja se aiheuttaa muutoksia elinkeinonharjoittajien markkinointi- ja sopimuskäytännöissä. Tämän vuoksi lait tulisi saattaa voimaan vasta noin kahdeksan kuukauden kuluttua siitä, kun eduskunta on ne hyväksynyt. Eräitä markkinointisäännöksiä sovellettaisiin kuitenkin vasta kun kuusi kuukautta on kulunut lain voimaantulosta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kuluttajansuojalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 20 päivänä tammikuuta 1978 annettuun kuluttajansuojalakiin (38/78) uusi näin kuuluva 7 luku, jolloin nykyinen 7 luku siirtyy 8 luvuksi:

7 luku

Kulutusluotot

Määritelmät ja soveltamisalan rajoitukset

1 §

Kulutusluotolla tarkoitetaan tässä luvussa kuluttajalle kulutushyödykkeen hankkimista varten annettavaa luottoa, jonka antajana on myyjä tai palveluksen suorittaja itse taikka muu elinkeinonharjoittaja myyjän tai palveluksen suorittajan kanssa tekemänsä sopimuksen tai muun kuluttajien luotottamista koskevan järjestelyn perusteella.

2 §

Tässä luvussa tarkoitetaan:

tililuotolla luottokortin avulla tai muulla tavoin käytettävää jatkuvaa kulutusluottoa, jossa luotonantajan saatava vaihtelee sen mukaan, kuinka paljon luottoa tosiasiallisesti käytetään;
kertaluotolla muuta kulutusluottoa kuin tililuottoa;

käteishinnalla hintaa, jolla kuluttaja saisi hyödykkeen, jos maksaisi sen käteisellä;

luottokustannuksilla sellaisten korkojen, kulujen ja muiden maksujen yhteismäärää, jotka kuluttajan on kulutusluottosuhteen johdosta maksettava;

luottobinnalla käteishinnan ja luottokustannusten yhteismäärää; sekä

todellisella vuosikorolla korkoprosenttia, joka saadaan laskemalla luottokustannukset vuosikorkona luoton määrälle lyhennykset huomioon ottaen.

3 §

Tämän luvun säännöksiä sovellettaessa rinnastetaan:

1) luotonantajaan se, jolle kulutusluottosopimuksesta johtuvat luotonantajan oikeudet ovat siirtyneet; ja

2) luottokauppaan vuokra- tai muu sellainen sopimus, jonka nojalla tavara luovutetaan kuluttajan hallintaan ja jonka tarkoituksena on, että kuluttaja tulee tavaran omistajaksi.

4 §

Tämän luvun 6, 7, 9 ja 10 §:ää sekä 12 §:n 1 momenttia ei sovelleta kulutusluottoon, jossa luotto on maksettava enintään kahden kuukauden kuluessa myydyin tavaran luovuttamisesta tai palveluksen suorittamisesta. Tällaiseen luottoon sovelletaan 11 §:ää vain, jos luottoa voidaan käyttää luottokortin tai muun vastaavan tunnisteen avulla.

Tämän luvun 17 §:ää ei sovelleta kulutusluottoon, joka myönnetään palveluksen hankkimiseksi. Luvun 9, 10, 12—16 ja 18 §:ää ei sovelleta palveluksen hankkimiseksi myönnettävään kertaluottoon.

Lisäksi voidaan asetuksella säätää, ettei 6, 7, 9, 10 tai 11 §:ää sovelleta:

1) kulutusluottoihin, jotka ovat määrältään vähäisiä tai joissa todellinen vuosikorko ei ole määrättyä prosenttia korkeampi; taikka

2) määrätynlaisiin tai määrätynlaisten hyödykkeiden hankkimista koskeviin kulutusluottoihin, jos poikkeus voidaan katsoa tarpeelliseksi kuluttajien kannalta hyödyllisen laskutus-, luovutus- tai muun käytännön säilyttämiseksi tai aikaansaamiseksi kysymyksessä olevalla alalla.

Kulutusluottojen markkinointi

5 §

Kulutusluoton myöntämistä ei saa käyttää pääasiallisena markkinointikeinona markkinoitaessa muita kulutushyödykkeitä.

6 §

Kertaluottoa markkinoitaessa on ilmoitettava todellinen vuosikorko. Jos ilmoitetaan hyödykkeen käteishinta, on samalla ilmoitettava sen luottohinta.

Jos elinkeinonharjoittaja myöntää samaan taroitukseen kulutusluottoja erilaisin ehdoin, todellinen vuosikorko ja luottohinta saadaan ilmoittaa elinkeinonharjoittajan tarjoamien tavanomaisten luottoehtojen mukaisena esimerkkinä.

7 §

Tililuottoa markkinoitaessa on ilmoitettava todellinen vuosikorko luoton tyyppillistä käyttöä kuvaavana esimerkkinä.

8 §

Pelkän kulutusluottomahdollisuuden mainitsemista markkinoinnissa ei pidetä 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuna kulutusluoton markkinointina.

9 §

Ennen kuin kertaluotosta tehdään sopimus, on kuluttajalle ilmoitettava 10 §:n 1 momentissa mainitut sopimusehdot ja muut tiedot sekä 6 §:n mukaisesti todellinen vuosikorko, minkä lisäksi hänelle on annettava tilaisuus tutustua niihin kirjallisina.

Todellinen vuosikorko on kuitenkin ilmoitettava tehtävän sopimuksen ehtojen mukaisesti laskettuna, jos 6 §:n 2 momentin mukaisesti ilmoitettu todellinen vuosikorko on sitä olennaisesti alhaisempi.

Kulutusluottosuhdetta koskevat säännökset

10 §

Kertaluotosta on tehtävä kirjallinen sopimus, jossa on mainittava:

- 1) luottohinta;
- 2) mahdollinen käteismaksuosuus;
- 3) milloin luotto erääntyy tai, jos se on maksettava erissä, erien suuruus ja niiden eräpäivät;
- 4) muut sopimuksen ehdot; sekä
- 5) käteishinta, luottokustannukset ja 12 §:ään perustuva oikeus maksaa luotto ennenaikaisesti.

Kuluttajalle on annettava kappale sopimusta. Kuluttajalta ei saa periä maksua, korkoa, hyvitystä tai korvausta, jos siitä ei ole otettu ehtoa 1 momentissa tarkoitettuun sopimukseen.

11 §

Tililuottosopimus on tehtävä kirjallisesti. Sopimuksessa on mainittava tilin avauksen ja luoton käyttöön liittyvät maksut, korot sekä muut luotokustannukset.

Kuluttajalle on annettava kappale sopimusta. Kuluttajalta ei saa käteishinnan lisäksi periä maksua, korkoa, hyvitystä tai korvausta, jos siitä ei ole otettu ehtoa 1 momentissa tarkoitettuun sopimukseen.

12 §

Kuluttajalla on oikeus maksaa kulutusluotto ennen sen erääntymistä.

Jos kuluttaja maksaa luoton ennenaikaisesti, on jäljellä olevasta luotonantajan saatavasta vähennettävä se osa luottokustannuksista, joka kohdistuu käyttämättä jäävään luottoaikaan. Jos luottosuhteen perustamisesta aiheutuneet kulut on erikseen mainittu sopimuksessa eivätkä ne ole kohtuuttomat, luotonantaja voi periä ne kokonaisuudessaan.

Jos kuluttaja maksaa erissä maksettavan luoton muuna kuin eräpäivänä, käyttämättä jäävä luottoaika luetaan alkavaksi ensimmäisestä maksun jälkeisestä eräpäivästä.

13 §

Kuluttajalla, jolla on oikeus pidäytyä maksusta taikka saada hinnan palautusta, vahingonkorvausta tai muu rahasuoritus myyjältä tai palveluksen suorittajalta tämän sopimusrikkomuksen johdosta, on tämä oikeus myös sitä luotonantajaa kohtaan, joka on rahoittanut kaupan tai palveluksen. Luotonantaja ei ole kuitenkaan velvollinen maksamaan kuluttajalle enempää kuin on tältä saanut maksuina.

14 §

Kulutusluottoon perustuvasta saatavasta ei saa ottaa kuluttajan vekselisitoumusta eikä muuta sitoumusta, jonka luovutus tai panttaus rajoittaa kuluttajan oikeutta tehdä kaupan tai palvelussopimuksen johdosta väitteitä sitoumuksen vilpittömässä mielessä haltuunsa saanutta kohtaan. Tällaista sitoumusta ei myöskään saa ottaa henkilöltä, joka elää kuluttajan kanssa yhteisessä talouksessa.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei koske pankin asettamaa omaa vekseliä.

Joka 1 momentin säännöksen vastaisesti ottaa vekselin tai juoksevan sitoumuksen, ei saa vedota siihen. Velallisen oikeudesta esittää väitteitä siironsaajaa kohtaan säädetään erikseen.

15 §

Kuluttajalla on oikeus määrätä, mitä useammista saman luotonantajan saatavista hänen suorituksellaan lyhennetään.

16 §

Jos luotonantajalla on sopimuksen mukaan oikeus kuluttajan laiminlyödessä maksuvelvollisuutensa vaatia maksuerää, joka muuten ei ole erääntynyt, ottaa myyty tavara takaisin tai saatava voimaan muu erityinen seuraamus, luotonantaja saa vedota sanottuun oikeuteen vain:

1) jos maksu on viivästynyt vähintään kuukauden ja on edelleen suorittamatta; ja

2) jos viivästynyt määrä kertaluotossa on vähintään 10 prosenttia tai, jos siihen sisältyy useampi kuin yksi maksuerä, vähintään viisi prosenttia luottohinnasta taikka käsittää luotonantajan koko jäännössaatavan.

Luotonantajalla ei kuitenkaan ole oikeutta saattaa voimaan 1 momentissa tarkoitettua seuraamusta, jos maksun viivästyminen johtuu kuluttajan sairaudesta, työttömyydestä tai muusta siihen verrattavasta hänestä riippumattomasta seikasta, paitsi milloin tämä viivästyksen kesto ja muut olosuhteet huomioon ottaen olisi luotonantajalle ilmeisen kohtuutonta.

Jos luotonantaja 1 momentissa tarkoitetun sopimusehdon nojalla vaatii maksueriä, jotka muuten eivät olisi erääntyneet, on luotonantajan saatavaa laskettaessa tehtävä 12 §:n 2 momentin mukaiset vähennykset.

17 §

Jos luotonantaja ottaa tavaran takaisin, hänen ja kuluttajan välillä on toimitettava tilitys.

Tilityksessä on kuluttajan hyväksi luettava tavaran arvo sitä takaisin otettaessa. Arvo määrätään sen mukaan, mitä myyjälle voidaan olettaa jäävän, kun tavara myydään tarkoituksenmukaisella tavalla ja tarvittaessa kohtuullisesti kunnostettuna. Arvoa määrättäessä on kuitenkin myös otettava huomioon sopimuksessa mainittu käteishinta sekä se, kuinka kauan tavara on ollut kuluttajan hallinnassa ja miten siitä on pidetty huolta.

Luotonantajan hyväksi on luettava:

1) maksamatta oleva osa luotosta 12 §:n 2 momentin mukaisesti vähennettynä;

2) erääntyneiden erien korot;

3) tavaran takaisin ottamisesta luotonantajalle aiheutuvat välttämättömät kulut ja maksut, jotka luotonantajan on suoritettava saadakseen tavaran haltuunsa; sekä

4) luotonantajan saatava tavaran kunnostamisesta tai huollosta, jos luotonantajalla on sen johdosta pidätysoikeus tavarahan.

Jos kuluttaja yhdellä kertaa suorittaa sen määrän, joka 3 momentin mukaan on luettava luotonantajan hyväksi, hän saa pitää tavaran.

18 §

Kulutusuoton perimiseksi ei saa käyttää trattaa.

19 §

Tilinhaltija vastaa luottokortin tai muun tili-luoton käyttöön oikeuttavan tunnisteiden oikeudettomasta käytöstä vain, jos:

1) hän on luovuttanut tunnisteiden toiselle;

2) tunnisteiden joutuminen sen käyttöön oikeudettomalle johtuu hänen huolimattomuudestaan, joka ei ole lievää; taikka

3) hän menetettyään tunnisteiden hallinnan muulla kuin 2 kohdassa mainitulla tavalla on laiminlyönyt ilmoittaa tästä luotonantajalle viipymättä sen havaittuaan.

Tilinhaltija ei kuitenkaan vastaa tunnisteiden oikeudettomasta käytöstä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos:

1) tunnistetta on käytetty sen jälkeen kun luotonantajalle on saapunut ilmoitus siitä, että tunniste on kadonnut tai on oikeudettomasti toisen hallussa; tai

2) myyjä tai palveluksen suorittaja taikka se, joka näiden edustajana on ottanut vastaan tunnisteiden, ei ole riittävän huolellisesti varmistunut haltijan oikeudesta käyttää tunnistetta.

20 §

Kuluttajalle 10—19 §:n mukaan kuuluvia oikeuksia rajoittava ehto on tehoton.

Määräystenantovaltuus

21 §

Jos kuluttajien haitallisen velkaantumisen ehkäisemiseksi on tarpeellista asettaa rajoituksia

kulutusluottojen antamiselle, valtioneuvosto voi määrätä:

1) että määrätynlaisista tai määrättyä käteishintaa kalliimmista kulutushyödykkeistä on kerta-luottoa myönnettäessä perittävä vähintään määräosa käteishinnasta ennen tavarantoimittajan luovuttamista tai palveluksen suorittamista;

2) että hinta on 1 kohdassa tarkoitetuissa kertaluotoissa sovittava maksettavaksi kokonaisuudessaan määrätyn enimmäisajan kuluessa säännöllisin väliajoin ja pääasiassa yhtä suurina erinä; tai

3) että tililuottosopimuksessa on sovittava määrääjään maksettavaksi lyhennykseksi vähintään määrätty osa kulloinkin jäljellä olevasta luotosta.

Jos 1 momentin nojalla annettua määräystä ei ole noudatettu, sopimukseen sisältyvä ehto omistusoikeuden pidättämisestä tai myydyntavaran takaisin ottamisesta kuluttajan sopimusrikkomuksen johdosta on mitätön.

22 §

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä 6—11 §:ssä tarkoitettujen tietojen antamisesta ja todellisen vuosikoron laskemisesta.

Valvonta ja seuraamukset

23 §

Elinkeinonharjoittajaa, joka rikkoo 5—7, 9—11, 14 tai 18 §:n säännöksiä taikka 21 tai 22 §:n nojalla annettuja määräyksiä, voidaan, jos se on kuluttajansuojan kannalta tarpeellista, kieltää jatkamasta tällaista menettelyä taikka uudistamasta sitä tai siihen rinnastettavaa menettelyä. Kieltoa on tehostettava uhkasakolla, jollei se erityisestä syystä ole tarpeetonta.

Kielto voidaan, jos siihen on erityistä syytä, antaa myös 1 momentissa tarkoitettujen elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevalle henkilölle tai muulle, joka toimii hänen lukuunsa.

24 §

Kiellon, jota 23 §:ssä tarkoitetaan, määrää markkinatuomioistuin. Markkinatuomioistuin

voi myös antaa kiellon väliaikaisena. Kielto on tällöin voimassa, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu.

Kuluttaja-asiamies voi määrätä 23 §:ssä tarkoitettua kiellon tai antaa kiellon väliaikaisena sen mukaan kuin kuluttaja-asiamiehestä annetussa laissa (40/78) on säädetty.

25 §

Tämän luvun säännösten noudattamista valvovat kuluttaja-asiamies sekä elinkeinohallitus ja sen alaisina piirihallintoviranomaisina lääninhallitukset.

Elinkeinonharjoittaja on velvollinen luovuttamaan valvontaviranomaisen nähtäviksi kulutusluottoja koskevat valvonnan kannalta tarpeelliset asiakirjat.

26 §

Elinkeinonharjoittaja, joka tahallaan rikkoo 14 tai 18 §:n säännöksiä, on tuomittava *kulutusluottorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Elinkeinonharjoittaja, joka tahallaan tai törkeästä tuottamuksesta rikkoo 5—7 tai 9 §:n säännöksiä taikka 22 §:n nojalla annettuja määräyksiä taikka tahallaan tai tuottamuksesta rikkoo 10 tai 11 §:n säännöksiä taikka 21 §:n nojalla annettuja määräyksiä, on tuomittava *kulutusluottorikkomuksesta* sakkoon.

Sitä, joka rikkoo 23 §:n nojalla annetun uhkasakolla tehostetun kiellon, ei kuitenkaan voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tämän lain 7 luvun 6—9 §:ää ei sovelleta ennen kuin kuusi kuukautta on kulunut lain voimaantulosta.

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin sopimuksiin. Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn tililuottosopimukseen sovelletaan kuitenkin 7 luvun 11—20 §:ää ja 21 §:n nojalla annettuja määräyksiä, kun vuosi on kulunut lain voimaantulosta.

2.

Laki

osamaksukaupasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan osamaksukaupasta 18 päivänä helmikuuta 1966 annetun lain (91/66) 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 9 §:n 1 ja 2 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 14 §:n 1 momentti, näistä 9 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1972 annetussa laissa (893/72), sekä

lisätään 1 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 29 päivänä joulukuuta 1972 annetussa laissa, uusi 3 momentti, 2 §:ään uusi 3 momentti, 3 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, uusi 4 momentti, 5 §:ään uusi 4 momentti, 8 §:ään uusi 2 momentti, sekä 10 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

1 a §

— — — — —
Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on lisäksi noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:ssä on säädetty.

esine on ollut ostajan hallinnassa ja miten siitä on pidetty huolta.

2 §

— — — — —
Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 1 ja 2 momentissa on säädetty.

— — — — —
Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:ssä on säädetty.

3 §

Kun myyjä tahtoo ottaa esineen takaisin, on hänen ja ostajan välillä toimitettavassa tilityksessä ostajan hyväksi luettava esineen arvo sitä takaisin ottaessa. Arvo määrätään sen mukaan, mitä myyjälle voidaan olettaa jäävän, kun esine myydään tarkoituksenmukaisella tavalla ja tarvittaessa kohtuullisesti kunnostettuna. Arvoa määrättäessä on kuitenkin myös otettava huomioon sopimuksessa mainittu käteishinta sekä se, kuinka kauan

4 §
Jos esineen arvo tilityksessä on havaittu suuremmaksi kuin se määrä, joka 3 §:n mukaan tai, elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa, kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n mukaan on luettava myyjän hyväksi, myyjällä ei ole oikeutta saada esinettä takaisin, ellei hän suorita ostajalle erotusta tai, milloin ulosottomies on toimittanut esineen arvioinnin, talleta tämän haltuun sanottua erotusta.

5 §

— — — — —
Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on 1 ja 3 momentin säännös-

ten sijasta noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 12 ja 17 §:ssä on säädetty.

8 §

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 3 momentissa on säädetty.

9 §

Jos sopimus on tehty 1 a §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, myyjällä on oikeus hakea virka-apua esineen takaisin ottamiseksi sen paikkakunnan ulosottomieheltä, missä ostaja asuu tai esine on. Jos sopimus on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen, sen on täytettävä myös kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:ssä säädetty vaatimukset.

Hakemus virka-avun saamiseksi on tehtävä kirjallisesti. Siinä on ilmoitettava, minkä verran osamaksuhinnasta on suoritamatta, sekä, jos myyjä vaatii korkoa, vakuutusmaksun hyvitystä tai 3 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettua korvausta, näiden vaatimusten määrät. Jos kysymys on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisestä sopimuksesta, hakemuksessa on kuitenkin ilmoitettava myyjän vaatimat kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n 3 momentin mukaiset määrät. Hakemukseen on liitettävä alkuperäinen sopimuskirja ja sen oikeaksi todistettu jäljennös.

10 §

Virka-apua annetaan vain, jos on ilmeistä, että maksu on viivästynyt 2 §:n 1 momentissa säädettyin tavoin tai, jos sopimus on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen, kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyin tavoin taikka että ostaja on muuten laiminlyönyt velvollisuuden, jonka täyttämällä on olennainen merkitys myyjälle.

Virka-apua ei saa kuitenkaan antaa, jos ostaja saattaa todennäköiseksi, että hänellä on myyjän sopimuksenvastaisen suorituksen vuoksi oikeus pidättäytyä maksamasta kauppahintaa.

14 §

Mitä 10 §:n 3 momentissa ja 11 §:ssä on säädetty, sovelletaan vastaavasti pantaessa täytäntöön tuomiota, jolla ostaja on velvoitettu luovuttamaan osamaksukaupalla myyty esine takaisin myyjälle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin sopimuksiin. Tämän lain 10 §:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin myös milloin sopimus on tehty ennen lain voimaantuloa.

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1985

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

2.

Laki

osamaksukaupasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan osamaksukaupasta 18 päivänä helmikuuta 1966 annetun lain (91/66) 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 9 §:n 1 ja 2 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 14 §:n 1 momentti, näistä 9 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1972 annetussa laissa (893/72), sekä

lisätään 1 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 29 päivänä joulukuuta 1972 annetussa laissa, uusi 3 momentti, 2 §:ään uusi 3 momentti, 3 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, uusi 4 momentti, 5 §:ään uusi 4 momentti, 8 §:ään uusi 2 momentti, sekä 10 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on lisäksi noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:ssä on säädetty.

2 §

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 1 ja 2 momentissa on säädetty.

3 §

Kun myyjä tahtoo ottaa esineen takaisin, on hänen ja ostajan välillä toimitettavassa tilityksessä ostajan hyväksi luettava esineen arvo sitä takaisin otettaessa. Arvo määrätään sen mukaan, mitä myyjälle voidaan olettaa jäävän toimittaessaan esineen tarkoituksenmukaisella tavalla myydyksi, ja on arvioimisessa kiinnitettävä huomiota esineen arvoa myyjän kädessä enentäviin seikkoihin, kuten siihen, että hän voi liikkeessään uudelleen myydä esineen pantuaan sen, jos se on vahingoittunut, jälleen kuntoon.

3 §

Kun myyjä tahtoo ottaa esineen takaisin, on hänen ja ostajan välillä toimitettavassa tilityksessä ostajan hyväksi luettava esineen arvo sitä takaisin otettaessa. Arvo määrätään sen mukaan, mitä myyjälle voidaan olettaa jäävän, kun esine myydään tarkoituksenmukaisella tavalla ja tarvittaessa kohtuullisesti kunnostettuna. Arvoa määrättäessä on kuitenkin myös otettava huomioon sopimuksessa mainittu käteishinta sekä se, kuinka kauan esine on ollut ostajan hallinnassa ja miten siitä on pidetty huolta.

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:ssä on säädetty.

Voimassa oleva laki

4 §

Jos esineen arvo tilityksessä on havaittu suuremmaksi kuin se määrä, mikä 3 §:n mukaan on luettava myyjän hyväksi, ei myyjällä ole oikeutta saada esinettä takaisin, ellei hän suorita ostajalle erotusta tai, milloin ulosottomies on toimittanut esineen arvioinnin, tämän haltuun talleta sanottua erotusta.

5 §

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on 1 ja 3 momentin säännösten sijasta noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 12 ja 17 §:ssä on säädetty.

8 §

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa on noudatettava, mitä kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 3 momentissa on säädetty.

9 §

Myyjällä on oikeus, milloin sopimus on tehty 1 a §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, hakea virka-apua esineen takaisin ottamiseksi sen paikkakunnan ulosottomieheltä, missä ostaja asuu tai esine on.

Hakemus virka-avun saamiseksi on tehtävä kirjallisesti ja siinä on ilmoitettava, minkä verran osamaksuhinnasta on suorittamatta, sekä, milloin myyjä vaatii korkoa, vakuutusmaksun hyvitystä tai 3 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettua korvausta, näiden vaatimusten määrät. Hakemukseen on liitettävä alkuperäinen sopimuskirja ja oikeaksi todistettu jäljennös siitä

10 §

Virka-apua annettakoon ainoastaan, milloin ulosottomies havaitsee olevan ilmeistä, että mak-

4 §

Jos esineen arvo tilityksessä on havaittu suuremmaksi kuin se määrä, joka 3 §:n mukaan tai, elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä osamaksukaupassa, kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n mukaan on luettava myyjän hyväksi, myyjällä ei ole oikeutta saada esinettä takaisin, ellei hän suorita ostajalle erotusta tai, milloin ulosottomies on toimittanut esineen arvioinnin, talleta tämän haltuun sanottua erotusta.

9 §

Jos sopimus on tehty 1 a §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, myyjällä on oikeus hakea virka-apua esineen takaisin ottamiseksi sen paikkakunnan ulosottomieheltä, missä ostaja asuu tai esine on. Jos sopimus on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen, sen on täytettävä myös kuluttajansuojalain 7 luvun 10 §:ssä säädetty vaatimukset.

Hakemus virka-avun saamiseksi on tehtävä kirjallisesti. Siinä on ilmoitettava, minkä verran osamaksuhinnasta on suorittamatta, sekä, jos myyjä vaatii korkoa, vakuutusmaksun hyvitystä tai 3 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettua korvausta, näiden vaatimusten määrät. Jos kysymys on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisestä sopimuksesta, hakemuksessa on kuitenkin ilmoitettava myyjän vaatimat kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n 3 momentin mukaiset määrät. Hakemukseen on liitettävä alkuperäinen sopimuskirja ja sen oikeaksi todistettu jäljennös.

10 §

Virka-apua annetaan vain, jos on ilmeistä, että maksu on viivästynyt 2 §:n 1 momentissa sääde-

Voimassa oleva laki

su on viivästynyt sillä tavoin, kuin 2 §:n 1 momentissa on sanottu, tai että ostaja on muutoin laiminlyönyt velvollisuuden, jonka täyttämällä on olennainen merkitys myyjälle.

14 §

Mitä 10 §:n 2 momentissa ja 11 §:ssä on säädetty, sovellettakoon vastaavasti pantaessa täytäntöön tuomiota, jolla ostaja on velvoitettu luovuttamaan osamaksukaupalla myyty esine takaisin myyjälle.

Ehdotus

tyin tavoin tai, jos sopimus on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen, kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyin tavoin taikka että ostaja on muuten laiminlyönyt velvollisuuden, jonka täyttämällä on olennainen merkitys myyjälle.

Virka-apua ei saa kuitenkaan antaa, jos ostaja saattaa todennäköiseksi, että hänellä on myyjän sopimuksenvastaisen suorituksen vuoksi oikeus pidättää maksamasta kauppahintaa.

14 §

Mitä 10 §:n 3 momentissa ja 11 §:ssä on säädetty, sovelletaan vastaavasti pantaessa täytäntöön tuomiota, jolla ostaja on velvoitettu luovuttamaan osamaksukaupalla myyty esine takaisin myyjälle.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .*

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin sopimuksiin. Tämän lain 10 §:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin myös milloin sopimus on tehty ennen lain voimaantuloa.

Asetus

eräiden kuluttajansuojalain 7 luvun säännösten soveltamista koskevista poikkeuksista

Kauppa- ja teollisuusministerin esittelystä säädetään kuluttajansuojalain 7 luvun 4 §:n 3 momentin nojalla, sellaisena kuin se on päivänä kuuta 19 annetussa laissa (/):

1 §

Elinkeinonharjoittaja on velvollinen ilmoittamaan kuluttajansuojalain 7 luvun 6 ja 9 §:ssä tarkoitetussa markkinoinnissa todellisen vuosikoron vain, jos se elinkeinonharjoittajan tarjoamien

luottoehtojen mukaan voi nousta yli 20 prosenttiin.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 198 .
